

JAAARREKENING 2018

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Projectcode	Jaarverantwoording 2018
Versie	Goedgekeurd
Datum	28 mei 2019
Opsteller	Control & Compliance
Beheerder	Control & Compliance - Financieel Beheer
Opdrachtgever	Raad van Bestuur, Erasmus MC

Inhoudsopgave**Pagina****1.1 Jaarrekening 2018****Geconsolideerde jaarrekening**

1.1.1	Geconsolideerde balans per 31 december 2018	7
1.1.2	Geconsolideerde resultatenrekening over 2018	8
1.1.3	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2018	9
1.1.4	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de geconsolideerde jaarrekening	10
1.1.5	Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2018	24
1.1.6	Mutatatieoverzicht immateriële vaste activa	48
1.1.7	Mutatatieoverzicht materiële vaste activa	49
1.1.8	Overzicht langlopende schulden	50
1.1.9	Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening over 2018	53

Enkelvoudige jaarrekening

1.1.10	Enkelvoudige balans per 31 december 2018	67
1.1.11	Enkelvoudige resultatenrekening over 2018	68
1.1.12	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling enkelvoudige jaarrekening	69
1.1.13	Toelichting op de enkelvoudige balans per 31 december 2018	70
1.1.14	Mutatatieoverzicht immateriële vaste activa	86
1.1.15	Mutatatieoverzicht materiële vaste activa	87
1.1.16	Overzicht langlopende schulden	88
1.1.17	Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening over 2018	90
1.1.18	Vaststelling en goedkeuring jaarrekening	96

1.2 Overige gegevens

1.2.1	Nevenvestigingen	101
1.2.2	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	103

1.3 Bijlagen

1.3.1	Verantwoording werkplaatsfunctie	109
-------	----------------------------------	-----

1.1 Jaarrekening 2018

1.1 JAARREKENING

1.1.1 GECONSOLIDEERDE BALANS per 31 december 2018
(na resultaatbestemming)

	Ref.	31-dec-18 x € 1.000	31-dec-17 x € 1.000
ACTIVA			
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	45.557	38.938
Materiële vaste activa	2	1.456.956	1.432.115
Financiële vaste activa	3	10.329	6.614
Totaal vaste activa		1.512.842	1.477.667
Viottende activa			
Voorraden	4	21.643	16.467
Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten	5	19.671	20.574
Onderhanden werk uit hoofde van DBC's-GGZ	6	2.999	2.619
Overige vorderingen en overlopende activa	8	336.046	391.862
Liquide middelen	9	276.395	140.618
Totaal viottende activa		656.754	572.140
Totaal activa		2.169.596	2.049.807
PASSIVA			
Groepsvermogen			
Kapitaal	10	3.344	3.344
Bestemmingsreserves		217.643	202.907
Algemene en overige reserves		351.862	339.781
Eigen vermogen		572.849	546.032
Aandeel derden in groepsvermogen		-3	-3
Totaal groepsvermogen		572.846	546.029
Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	11	127.860	150.600
Voorzieningen	12	79.263	83.552
Langlopende schulden	13	924.213	783.308
Kortlopende schulden			
Onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten	7	78.652	66.168
Overige kortlopende schulden en overlopende passiva	14	386.762	420.150
Totaal passiva		2.169.596	2.049.807

1.1.2 GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING over 2018

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Opbrengsten zorgprestaties	17	1.215.176	1.200.089
Subsidies	18	263.097	261.334
Overige bedrijfsopbrengsten	19	250.274	236.406
Som der bedrijfsopbrengsten		<u>1.728.547</u>	<u>1.697.829</u>
BEDRIJFSLASTEN			
Personeelskosten	20	940.829	915.797
Honorariumkosten vrijgevestigd medisch specialisten die aan de instelling voor medisch specialistische zorg declareren	21	30.202	30.303
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	22	112.524	90.353
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	23	-15.117	-
Overige bedrijfskosten	24	604.682	579.385
Som der bedrijfslasten		<u>1.673.120</u>	<u>1.615.838</u>
BEDRIJFSRESULTAAT		55.427	81.991
Financiële baten en lasten	25	-28.258	-30.247
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING		<u>27.169</u>	<u>51.744</u>
Belastingen		-352	33
RESULTAAT NA BELASTINGEN		<u>26.817</u>	<u>51.777</u>
Aandeel derden in groepsresultaat		-	-86
RESULTAAT BOEKJAAR		<u><u>26.817</u></u>	<u><u>51.691</u></u>

1.1.3 GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

	Ref.	2018	2017
		x € 1.000	x € 1.000
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Bedrijfsresultaat		55.427	81.991
Aanpassingen voor:			
- afschrijvingen	22	117.357	96.353
- vergoedingen voor afschrijvingskosten	22	-4.833	-6.000
- bijzondere waardeverminderingen/desinvesteringen	1, 2	-16.783	1.952
- correctie boekverlies verkoop activa	2	-	-
- overige waardeveranderingen deelnemingen	3	-	2.840
- mutaties voorzieningen	3, 12	-4.239	5.365
- vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	11	-27.017	-25.100
		64.485	75.410
Veranderingen in vlottende middelen:			
- voorraden	4	-5.176	128
- onderhanden werk uit hoofde van DBC's/DBC-zorgproducten	5	903	-2
- onderhanden werk DBC's-GGZ	6	-380	1.251
- onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten	7	12.484	8.963
- vorderingen en overlopende activa	8	55.678	43.868
- kortlopende schulden	14	-36.368	18.648
		27.141	72.856
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		147.053	230.257
Ontvangen interest	25	199	219
Betaalde interest	25	-29.180	-32.187
Betaalde belastingen		-352	33
		-29.333	-31.935
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		117.720	198.322
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings immateriële vaste activa	1	-10.421	-24.333
Investerings materiële vaste activa	2	-141.949	-198.562
Opbrengst uit verkoop materiële vaste activa	2	20.862	-
Ontvangsten uit verkoop deelnemingen	3	-	-
Kapitaalstortingen in deelnemingen	3	-1.681	-423
Ontvangen dividenden uit deelnemingen	3	64	2.625
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-133.125	-220.693
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Verstrekte financieringen leningen u/g	3	-355	-168
Aflossingen op leningen u/g	3	453	581
Nieuw opgenomen leningen	13	188.245	60.375
Aflossing langlopende schulden	13	-42.559	-43.263
Vooruitontvangen investeringssubsidies	2	649	1.205
Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	11	4.749	-
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		151.182	18.730
Mutatie geldmiddelen		135.777	-3.641
Aansluiting met mutatie geldmiddelen in de balans			
Saldo liquide middelen per 1 januari	9	140.618	144.259
Saldo liquide middelen per 31 december	9	276.395	140.618
		135.777	-3.641

1.1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

1.1.4.1 Algemeen

Algemene informatie

Naam verslagleggende instelling:	Erasmus MC
Vestigingsplaats:	Rotterdam
Adres:	Dr. Molewaterplein 40, Rotterdam
Korte beschrijving hoofdactiviteiten:	Leveren patiëntenzorg, uitvoeren onderzoek en bieden van onderwijs, opleiding en kennisvalorisatie

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat ook de functionele valuta is. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Groepsverhoudingen

Het Erasmus MC vormt samen met Erasmus MC Holding BV, Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV, Haven Service BV (voorheen Havenziekenhuis en Instituut voor Tropische Ziekten BV) en Stichting Innovative Molecular Research Fund de Erasmus MC groep. Het Erasmus MC staat aan het hoofd van deze groep. De enkelvoudige jaarrekening van het Erasmus MC is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van de Erasmus MC groep te Rotterdam.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2018, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2018.

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Regeling verslaggeving WTZi (RvW). De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en het resultaat zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Continuïteitsveronderstelling

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Vergelijking met voorgaand jaar

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen, waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook natuurlijke personen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Grondslagen voor consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van het Erasmus MC en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat.

Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin het Erasmus MC een meerderheidsbelang heeft, of waarop op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend, worden financiële instrumenten, die potentiële stemrechten bevatten en direct kunnen worden uitgeoefend, betrokken. Participaties die zijn verworven uitsluitend met het doel om ze binnen afzienbare termijn weer te vervreemden, worden niet geconsolideerd.

Indien transacties met een niet-geconsolideerde deelneming, die zich niet kwalificeert als groepsmaatschappij en wordt gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode, plaatsvinden wordt de winst of het verlies voortvloeiend uit deze overdracht naar rato van het relatieve belang dat derden hebben verwerkt (proportionele resultaatbepaling).

Acquisities en desinvesteringen van groepsmaatschappijen

Vanaf de overnamedatum worden de resultaten en de identificeerbare activa en passiva van de overgenomen vennootschap opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gemaakte resultaten. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij het minderheidsbelang van derden afzonderlijk tot uitdrukking is gebracht. Joint ventures worden proportioneel meegeconsolideerd.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de volgende rechtspersonen opgenomen:

- Erasmus MC Holding BV, Rotterdam (100%) met de volgende dochtermaatschappijen:
 - Erasmus MC O&O Holding BV, Rotterdam (100%) met de volgende dochtermaatschappijen:
 - Erasmus MC Diabetesstation BV, Rotterdam (78,4%)
 - Erasmus MC Schiermonnikoog BV, Rotterdam (100%)
 - Erasmus Pharma BV, Rotterdam (100%)
 - Eurza Arbo BV, Rotterdam (100%)
 - MI&EUR BV, Rotterdam (100%)
 - Neurasmus BV, Rotterdam (100%)
 - Sophia Research BV, Rotterdam (100%)
 - Thoraxcentrum Research BV, Rotterdam (100%)
 - ViroNovative BV, Rotterdam (100%)
 - Erasmus MC Zorg Holding BV, Rotterdam (100%) met de volgende dochtermaatschappijen:
 - Apotheek A15 Holding BV, Rotterdam (50%) met de volgende dochtermaatschappijen:
 - Apotheek A15 Vastgoed BV (100%)
 - Apotheek A15 BV, Rotterdam (100%); (voorheen: Erasmus MC Texel BV)
 - Centrum Bijzondere Tandheelkunde (CBT) Rijnmond BV (50%)
 - DermaHaven BV, Rotterdam (100%)
 - Erasmus MC Corporate Travel Clinic Participatie BV, Rotterdam (100%)
 - Geboortecentrum Sophia Holding BV, Rotterdam (50%)
 - Poliklinische Apotheek Erasmus MC BV, Rotterdam (100%)
 - Travelclinic Erasmus MC BV, Rotterdam (100%)
- Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV, Goes (100%)
- Haven Service BV, Rotterdam (100%)
- Stichting Innovative Molecular Research Fund (IMRF), Rotterdam met de volgende dochtermaatschappij:
 - Cyclotron Rotterdam BV (100%)

Apotheek A15 Holding BV, Geboortecentrum Sophia Holding BV en CBT Rijnmond BV zijn proportioneel meegeconsolideerd. Erasmus MC Zorg Holding BV is 50% aandeelhouder van deze vennootschappen. De overige vennootschappen zijn volledig meegenomen in de consolidatie.

In de balans zijn de niet geconsolideerde deelnemingen opgenomen tegen de netto vermogenswaarde. Voor een overzicht van de niet geconsolideerde deelnemingen wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

In geval van samenwerking door het gezamenlijk uitvoeren van activiteiten, gebruikmakend van activa waarover de deelnemers gezamenlijk zeggenschap hebben, verwerkt de onderneming de gemeenschappelijke activa, verplichtingen, kosten en opbrengsten proportioneel.

Transacties in vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers die geldt op de transactiedatum. Monetair activa en verplichtingen die op de balansdatum in vreemde valuta luiden, worden omgerekend naar de functionele valuta (Euro) tegen de op die datum geldende wisselkoers. Valutaomrekenverschillen worden verantwoord in de resultatenrekening. Niet-monetair activa en verplichtingen die luiden in vreemde valuta en die tegen kostprijs zijn gewaardeerd, worden omgerekend naar de functionele valuta tegen de koers op transactiedatum.

1.1.4.2 Grondslagen van waardering van activa en passiva

Activa en passiva

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs of nominale waarde.

Een actief wordt op de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar Erasmus MC en/of de in de consolidatie betrokken dochtermaatschappijen zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt op de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Activa die hier niet aan voldoen, worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een op de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting.

Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen.

Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de resultatenrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie. Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op balans van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. In de jaarrekening zijn onder andere schattingen opgenomen met betrekking tot omzet DBC's / DBC-zorgproducten, onderhanden werk DBC's / DBC-zorgproducten, materiële vaste activa, onderhanden werk EMF-projecten, voorziening debiteuren en overige voorzieningen. Voor de omzet DBC's / DBC-zorgproducten wordt specifiek verwezen naar paragraaf 1.1.4.3 onder Zorgopbrengsten.

Financiële instrumenten

In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen:

financiële vaste activa, vorderingen en overlopende activa, liquide middelen, langlopende schulden, kortlopende schulden en overlopende passiva.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de onderneming beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de onderneming het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen.

Als sprake is van een overdracht van een financieel actief dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen. Financiële instrumenten (en afzonderlijke componenten van financiële instrumenten) worden in de geconsolideerde jaarrekening gepresenteerd in overeenstemming met de economische realiteit van de contractuele bepalingen. Presentatie vindt plaats op basis van afzonderlijke componenten van financiële instrumenten als financieel actief, financiële verplichting of eigen vermogen.

Reële waarde

De reële waarde van de in de balans verantwoorde financiële instrumenten (leningen, vorderingen, effecten, liquide middelen en kortlopende schulden) en derivaten is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en van elkaar onafhankelijk zijn. De reële waarde van een lening is gelijk aan de contante waarde van toekomstige kasstromen gebaseerd op een rente die per balansdatum zou gelden voor gelijksoortige leningen vermeerderd met een risicopremie voor iedere individuele lening.

De reële waarde van een rentederivaat wordt bepaald door het contant maken van de kasstromen aan de hand van de relevante swapcurve vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen.

Voor de waardering van de hierboven benoemde financiële instrumenten voor de vervolgjaren na de eerste opname wordt verwezen naar de afzonderlijke toelichtingen.

Afgeleide financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door de instelling gescheiden van de basiscontracten en apart verantwoord indien:

- de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn;
- een apart instrument met dezelfde voorwaarde als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen; en
- het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de resultatenrekening.

In contracten besloten afgeleide instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract omdat niet aan de hiervoor genoemde voorwaarden is voldaan, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Ultimo 2018 beschikt Erasmus MC niet over dergelijke financiële instrumenten.

De afgeleide financiële instrumenten omvatten call opties.

Call-opties worden gewaardeerd tegen reële waarde dan wel de (niet beursgenoteerde) kostprijs.

Bijzondere waardeverminderingen financiële activa

Een financieel actief dat niet tegen reële waarde wordt verantwoord met waardewijzigingen in de resultatenrekening wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Deze objectieve aanwijzingen bestaan als zich, na de eerste opname van het actief, een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft gehad op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

Objectieve aanwijzingen dat financiële activa onderhevig zijn aan een bijzondere waardevermindering, omvatten het niet nakomen van betalingsverplichtingen en achterstallige betaling door een debiteur, of aanwijzingen dat een debiteur failliet zal gaan. Van alle individueel significante vorderingen wordt beoordeeld of deze specifiek onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering.

Een bijzonder waardeverminderingsverlies met betrekking tot een tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd financieel actief wordt berekend als het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gedisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente van het actief. Verliezen worden opgenomen in de resultatenrekening. Rente op het aan een bijzondere waardevermindering onderhevig actief blijft verantwoord worden via oprenting van het actief.

Als in een latere periode de waarde van het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzondere waardeverminderingsverlies wordt het bedrag uit hoofde van het herstel opgenomen in de resultatenrekening.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

De uitgaven na eerste verwerking van een gekocht of zelf vervaardigd immaterieel vast actief worden toegevoegd aan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat de uitgaven zullen leiden tot een toename van de verwachte toekomstige economische voordelen en de uitgaven en de toerekening aan het actief op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Als niet wordt voldaan aan de voorwaarden voor activering worden de uitgaven verantwoord als kosten in de winst- en verliesrekening.

Vooruitbetalingen op immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs.

De immateriële vaste activa betreffen aan medisch specialisten betaalde goodwill en kosten voor ontwikkeling.

De kosten voor onderzoek worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin deze zijn gemaakt.

Het Erasmus MC heeft in het jaar 2017 een Elektronisch Patiënten Dossier geïmplementeerd. Het Erasmus MC heeft deze investering als immaterieel vast actief verwerkt.

De economische levensduur bedraagt 15 jaar vanwege het grootschalige karakter van het Elektronisch Patiënten Dossier, de verwachte gebruiksduur van het softwaresysteem is lang, maar moet worden gezien in samenhang met periodieke updates en upgrades die voor dergelijke systemen regelmatig worden uitgevoerd.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschaffingsprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur, rekening houdend met de eventuele restwaarde van de individuele activa. Op immateriële vaste activa in uitvoering en vooruitbetalingen op immateriële vaste activa wordt niet afgeschreven.

Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij afstoting.

De volgende afschrijvingspercentages worden hierbij in beginsel gehanteerd:

- Kosten van intellectueel eigendom: 6,67%.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen aanschaffings- of vervaardigingskosten minus cumulatieve bijzondere waardeverminderingen en minus jaarlijkse afschrijvingen met vaste percentages van die kosten, danwel berekend over de geschatte (kortere) economische levensduur.

De kostprijs van de activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen die noodzakelijk is voor het beoogde gebruik.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschaffingsprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur, rekening houdend met de eventuele restwaarde van de individuele activa. Op bedrijfsterreinen, materiële vaste activa in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven.

Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij afstoting.

De volgende afschrijvingspercentages worden hierbij in beginsel gehanteerd:

- Bedrijfsgebouwen: 2,5%, 3,33%, 5% en 10%.
- Machines en installaties: 5%, 10% en 20%.
- Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting: 5% - 20%.

De materiële vaste activa waarvan de tot de groep behorende rechtspersonen, krachtens een financiële leaseovereenkomst, de economische eigendom heeft, worden geactiveerd. De uit de financiële leaseovereenkomst voortvloeiende verplichting wordt als schuld verantwoord. De in de toekomstige leasetermijnen begrepen interest wordt gedurende de looptijd van de financiële leaseovereenkomst ten laste van het resultaat gebracht.

Voor zover subsidies of daaraan gelijk te stellen vergoedingen zijn ontvangen als éénmalige bijdrage in de afschrijvingskosten, zijn deze als vooruitontvangen investeringssubsidies in mindering op de materiële vaste activa gepresenteerd. Deze subsidies worden conform de afschrijvingstermijn van de desbetreffende activa in mindering gebracht op de afschrijvingskosten.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en overige deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden opgenomen op de enkelvoudige balans en gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde.

Bij de vaststelling of er sprake is van een deelneming waarin de onderneming invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid, wordt het geheel van feitelijke omstandigheden en contractuele relaties (waaronder eventuele potentiële stemrechten) in aanmerking genomen. De niet gerealiseerde winst wordt geëlimineerd uit het resultaat van de onderneming. Deze correctie wordt verwerkt door eliminatie op het resultaat deelneming en deze eliminatie in de balans in mindering te brengen op de waarde van de deelneming.

Deelnemingen waarin het Erasmus MC de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures) worden gewaardeerd volgens dezelfde methode.

De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening: voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming.

Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover het Erasmus MC in deze situatie geheel of gedeeltelijk garant staat voor de schulden van de deelneming, dan wel de feitelijke verplichting heeft de deelneming in staat te stellen tot betaling van haar schulden, wordt een voorziening getroffen ter grootte van de verwachte betalingen door de onderneming ten behoeve van de deelneming. De voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op de deelneming gevormd en voor het overige gepresenteerd onder de voorzieningen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaaardering worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere realiseerbare waarde. Indien sprake is van een stelling voornemen tot afstoting vindt waardering plaats tegen de eventuele lagere verwachte verkoopwaarde. Indien de onderneming een actief of een passief overdraagt aan een deelneming die wordt gewaardeerd op verkrijgingsprijs of actuele waarde, wordt de winst of het verlies voortvloeiend uit deze overdracht direct en volledig in de geconsolideerde resultatenrekening verwerkt, tenzij de winst op de overdracht in wezen niet is gerealiseerd.

De leningen aan niet-geconsolideerde deelnemingen worden initieel opgenomen tegen reële waarde.

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de onderneming in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de onderneming en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

Dividenden worden verantwoord in de periode waarin zij betaalbaar worden gesteld. Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende post. Eventuele winsten of verliezen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Kapitaalbelangen die niet worden aangemerkt als deelneming worden onder de effecten gerubriceerd.

De overige financiële vaste activa worden gewaardeerd op nominale waarde, verminderd met een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Voor materiële en immateriële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te bepalen voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief (of een kasstroom genererende eenheid) hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief (of kasstroom genererende eenheid) geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardevermindingsverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardevermindingsverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroom genererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardevermindingsverlies voor het actief (of kasstroom genererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Indien sprake is van een bijzonder waardevermindingsverlies van een kasstroom genererende eenheid, wordt het verlies allereerst toegerekend aan goodwill die is toegerekend aan de kasstroom genererende eenheid. Een eventueel restant verlies wordt toegerekend aan de andere activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verrekenprijzen, welke gebaseerd zijn op de actuele inkooprijzen, rekening houdend met eventuele incourantheid, of tegen verkrijgingsprijzen respectievelijk lagere opbrengstwaarde. Bij de uitgifte van de goederen wordt het FIFO-stelsel (First In First Out) toegepast.

Zelf geproduceerde geneesmiddelen en halffabricaten worden gewaardeerd tegen verrekenprijzen, welke gebaseerd zijn op de actuele inkooprijzen, rekening houdend met eventuele incourantheid.

Onderhanden werk DBC's/DBC-zorgproducten

Onder onderhanden werk worden de in uitvoering zijnde DBC's/DBC-zorgproducten verantwoord, die op de balansdatum nog niet waren voltooid. De waardering is op basis van de huidige opbrengstwaarde, ofwel de waarde die het traject zou krijgen als het per 31 december 2018 afgesloten zou worden.

Van zorgverzekeraars ontvangen voorschotten worden hierop in mindering gebracht. Verliezen op onderhanden werk worden genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Het onderhanden werk uit hoofde van DBC's/DBC-zorgproducten wordt in de balans gepresenteerd als een gesaldeerde post van de per werk gerealiseerde kosten en ontvangen voorschotten. Het saldo van het onderhanden werk kan per balansdatum een debetstand of een creditstand zijn, afhankelijk van de mate van de gerealiseerde kosten en toegerekende winst, verwerkte verliezen en ontvangen voorschotten.

Er wordt een voorziening getroffen indien uit een interne controle of zelfonderzoek blijkt dat sprake is van een onjuist of onrechtmatig DBC-zorgproduct welke per jaareinde nog niet gecorrigeerd kon worden. Voorts wordt een voorziening getroffen voor de effecten van schadelastprognoses boven plafondafspraken met zorgverzekeraars.

Deze waarderingsgrondslag geldt zowel voor de MSZ-productie als de GGZ-productie.

Onderhanden werk uit hoofde van EMF-projecten

Het onderhanden werk uit hoofde van EMF projecten wordt gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, zijnde directe materiaal- en arbeidskosten, direct toerekenbaar uitbesteed werk en overige externe kosten, inclusief een opslag voor aan de projecten gerelateerde indirecte vaste en variabele kosten. Op de post onderhanden projecten zijn de gedeclareerde termijnen en vooruitontvangen betalingen in mindering gebracht.

De resultaten op projecten of deelprojecten worden, indien betrouwbaar te schatten, verantwoord naar rato van de voortgang van het project. Indien de resultaten niet betrouwbaar te schatten zijn, worden de resultaten op projecten of deelprojecten verantwoord in het jaar van oplevering. Voorzieningen voor verwachte verliezen worden genomen in de periode waarin vast komt te staan dat sprake is van verliesgevendende projecten en worden in mindering gebracht op de post onderhanden projecten.

Vorderingen

Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten. Ook worden op basis van de effectieve rente, rente-inkomsten ten gunste gebracht van de resultatenrekening.

Een vordering uit hoofde van financieringstekorten of een schuld uit hoofde van financieringsoverschotten is het aan het einde van het boekjaar bestaande verschil tussen het wettelijk budget voor aanvaardbare kosten en de ontvangen voorschotten en de in rekening gebrachte vergoedingen voor diensten en verrichtingen ter dekking van het wettelijk budget (artikel 6 Regeling verslaggeving WTZi).

De vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar, tenzij anders vermeld.

Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kassaldi, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden, die direct of vervroegd opeisbaar zijn. Rekening-courant schulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Eigen vermogen

Conform Richtlijn 655 Zorginstellingen is met ingang van 2014 het vermogen ingedeeld in kapitaal, bestemmingsreserves, bestemmingsfondsen en algemene of overige reserves.

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als eigenvermogensinstrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten worden in mindering op het eigen vermogen gebracht na aftrek van eventueel hiermee verband houdend voordeel uit hoofde van belasting naar de winst.

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als een financiële verplichting, worden gepresenteerd onder schulden. Rente, dividenden, baten en lasten met betrekking tot deze financiële instrumenten worden in de resultatenrekening verantwoord als kosten of opbrengsten.

Aandeel derden

Het aandeel derden als onderdeel van het groepsvermogen wordt gewaardeerd tegen het bedrag van het netto belang in de netto-activa van de desbetreffende groepsmaatschappijen.

Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS

Het totaal toegekende bedrag aan schadevergoeding van het Ministerie van VWS is gepassiveerd in 2015. Deze schadevergoeding valt lineair vrij in de resultatenrekening onder de overige bedrijfsopbrengsten in de jaren 2015 tot en met 2024, rekening houdend met het renteaandeel dat ook is opgenomen in het toegekende bedrag.

De vooruitontvangen schadevergoeding is verwerkt conform de bepalingen van RJ 274 Overheidssubsidies met betrekking tot de verwerking van exploitatiesubsidies.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen voor personele regelingen worden gewaardeerd tegen de contante waarde en de overige voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichting en verliezen af te wikkelen. De rentemutatie van voorzieningen gewaardeerd tegen contante waarde is verantwoord als dotatie aan de voorziening.

Rechten en verplichtingen voortvloeiend uit eenzelfde overeenkomst worden niet de balans opgenomen en voorzover noch de onderneming noch de tegenpartij heeft gepresteerd. Opname in de balans geschiedt wanneer de nog te ontvangen respectievelijk te leveren prestatie en tegenprestatie niet (meer) met elkaar in evenwicht zijn en dit voor de onderneming negatieve gevolgen heeft.

Wachtgelden en arbeidsongeschiktheid

Het Erasmus MC is voor de wachtgelden en de regeling werkhervatting gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid eigen risicodragers. Deze voorzieningen hebben betrekking op toekomstige verplichtingen uit hoofde van genoemde regelingen. De voorzieningen zijn berekend volgens de statische methode. Het bedrag van deze voorzieningen wordt bepaald op basis van kennis en verwachtingen over hoogte en duur van per balansdatum lopende betalingsverplichtingen.

Lifetimevariant

Dit betreft een voorziening voor personeelsleden die gebruik gemaakt hebben van de lifetimeregeling.

Reorganisatievoorziening

Een reorganisatievoorziening wordt getroffen indien op balansdatum een gedetailleerd reorganisatieplan is geformaliseerd en uiterlijk op opmaakdatum van de jaarrekening de gerechtvaardigde verwachting van uitvoering van het plan is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben. Van een gerechtvaardigde verwachting is sprake als is gestart met de uitvoering van de reorganisatie, of als de hoofdlijnen bekend zijn gemaakt aan hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben. In de reorganisatievoorziening worden de als gevolg van de reorganisatie noodzakelijke kosten opgenomen die niet in verband staan met de doorlopende activiteiten van de onderneming.

Voorziening jubileumverplichtingen

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd.

Voorziening persoonlijk budget levensfase

De voorziening persoonlijk budget levensfase (PBL) betreft een voorziening uit hoofde van een CAO verplichting in het kader van de overgangsregeling 45+. Het persoonlijk budget levensfase kwalificeert als een beloning met opbouw van rechten. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst eenmalig uit te keren PBL-uren. De berekening is gebaseerd op de CAO-bepalingen, blijfkans en leeftijd.

Voor nadere toelichting van de specifieke berekeningsgrondslagen van de specifieke voorzieningen wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding wordt ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Langlopende schulden

Langlopende leningen waarvan de onderneming de intentie heeft deze tot het einde van de looptijd aan te houden, en hiertoe ook in staat is, worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt samen met de verschuldigde rentevergoeding zodanig bepaald dat de effectieve rente gedurende de looptijd van de schulden in de resultatenrekening wordt verwerkt. De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

1.1.4.3 Grondslagen van resultaatbepaling

Algemeen

Baten worden in de resultatenrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Baten worden verantwoord in het jaar waarin de baten zijn gerealiseerd.

Zorgopbrengsten

Algemeen

Met ingang van 2015 geldt het volledige model van prestatiebekostiging op basis van de DBC's Op weg naar Transparantie (DOT)-productstructuur, waarin zorgaanbieders per geleverde prestatie betaald worden op basis van integrale tarieven. Naast het vrije segment met volledig vrije prijzen resteert een gereguleerd segment met maximumtarieven voor zorg die niet geschikt is voor vrije prijsvorming. Daarnaast is er een vast segment voor zorg die met prestatiebekostiging onvoldoende geborgd zou zijn.

Specifieke aandachtspunten medisch specialistische zorg

Inleiding

De landelijke onzekerheden voor instellingen voor medisch specialistische zorg (ziekenhuizen, UMC's en ZBO's) zijn de afgelopen jaren verder verminderd. De resterende in de jaarrekening 2018 van toepassing zijnde (landelijke) aandachtspunten voor het Erasmus MC hebben betrekking op:

1. Afwikkeling rechtmatigheidscontroles MSZ 2015, 2016 en 2017;
2. Rechtmatigheidscontroles MSZ 2018;
3. Toerekening van de contractafspraken met de zorgverzekeraars op schadejaar aan het boekjaar.

Bij de omzetsbepaling van de DBC zorgproducten en overige zorgproducten heeft het Erasmus MC de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling gehanteerd zoals opgenomen in paragrafen 1.1.4.2 en 1.1.4.3 van deze jaarrekening. Hierbij zijn de uitkomsten van het aanvullend omzetonderzoek 2014 meegenomen en is de "Handreiking Rechtmatigheidsonderzoek 2018 Medisch Specialistische Zorg" gevolgd.

Toelichting (landelijke) onzekerheden jaarrekening 2018

De van toepassing zijnde (landelijke) aandachtspunten in de jaarrekening 2018 zijn (inclusief de status hiervan) hierna toegelicht voor het Erasmus MC:

1. Afwikkeling rechtmatigheidscontroles MSZ 2015, 2016 en 2017;

De onderhandelingen met de zorgverzekeraars over de finale verrekening van de uitkomsten van het zelfonderzoek 2015, 2016 en 2017 zijn nog onderhanden. De verwachte uitkomsten van deze onderhandelingen zijn verwerkt in de jaarrekening 2018. Het Erasmus MC kent het maximale risico, zijnde de door de zorgverzekeraars vastgestelde uitkomst van het zelfonderzoek. Het Erasmus MC gaat er van uit dat de door de zorgverzekeraars vastgestelde uitkomst een goede basis is voor een betrouwbare schatting van de uiteindelijke uitkomst van de onderhandelingen met de zorgverzekeraars.

2. Rechtmatigheidscontroles MSZ 2018;

Het Erasmus MC is één van de Horizontaal Toezicht koplopers. De kern van Horizontaal Toezicht is dat het gezamenlijke controlesysteem van zorgverzekeraars en zorgaanbieders rond registratie, facturatie en inning van declaratie voor MSZ zorg wijzigt van een gegevensgerichte controle achteraf naar procesgerichte controle vooraf. Op basis van een uitgevoerd Risk Assessment en een daarop gebaseerd Control Framework voor de beheersing wordt hierover op een transparante wijze verantwoording afgelegd aan de representerend zorgverzekeraar.

Voor 2018 is het Erasmus MC over op Horizontaal Toezicht. Ter bevestiging hiervan heeft het Erasmus MC van de representerende zorgverzekeraar op 12-7-2018 de bevestigingsbrief ontvangen. Het gevolg van deze overgang naar fase E van Horizontaal Toezicht is dat het Erasmus MC over verantwoordingsjaar 2018 geen Handreiking 2018 hoeft uit te voeren.

Hiermee komen de controles op correct registreren en declareren te vervallen. Hieronder wordt verstaan:

- Formele controles (juiste registratie en declaratie volgens de normen Wmg, prestatie- en tariefbeschikkingen en nadere regels NZa). Hieronder valt ook de DCM.
- Materiële controles specifiek voor het onderdeel voldoen aan de (indicatie)voorwaarden Zvw.

In de volgende situaties kan het Erasmus MC nog steeds controles ontvangen:

- Materiële controles specifiek voor gepast gebruik. Landelijk is het doel om gepast gebruik in 2020 te includeren in Horizontaal Toezicht. Tot die tijd zijn materiële controles op twee onderdelen nog mogelijk:
 - Effectieve zorg: de zorg voldoet aan de stand van wetenschap en praktijk;
 - Medische noodzaak: de verzekerde moet redelijkerwijs zijn aangewezen op de zorg gezien zijn gezondheidssituatie.

• Het is nog steeds mogelijk dat het Erasmus MC voor de jaren waarover geen Assurance is verleend materiële controles kan ontvangen.

• Vragen vanuit verzekeren en signalen van fraude kunnen ten alle tijde worden onderzocht.

• Systeemcontroles door verzekeraars bij ontvangst declaratie blijven gehandhaafd. Dit zijn vooraf-controles en betreft de retourinformatie die het Erasmus MC ontvangt.

• Controles op correct registreren en declareren over schadejaren 2016 en 2017 kunnen nog steeds worden uitgevoerd. Het gaat hierbij ook om de ingediende schade welke gefactureerd is in 2018 welke betrekking heeft op de schadejaren 2016 en 2017.

Voor 2018 is het proces van Horizontaal Toezicht gevolgd, waarbij de Risk Assessment 2018 is uitgevoerd voor de registratie- en facturatieprocessen voor de vastgestelde controledoelstellingen. Op basis van het Risk Assessment is het Control Framework geactualiseerd en aangepast. Dit Control Framework is de basis voor de juiste registratie en facturatie en de beheersing hiervan.

Voor de beheersmaatregelen op de hoge risico's die in dit Control Framework zijn opgenomen zal door een extern accountant assurance worden verschaft. Het doel van deze assurance opdracht van de extern accountant is om zekerheid te verschaffen dat deze beheersmaatregelen op de hoge risico's uit het Control Framework in opzet, bestaan en werking betrouwbaar hebben gefunctioneerd in de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018. De uitvoering hiervan is nu nog onderhanden en wordt eind mei verwacht en zal dan met de representerend zorgverzekeraar worden gedeeld en besproken.

De beheersmaatregelen in dit Control Framework die betrekking hebben op de midden risico's zullen door de internal audit afdeling van het Erasmus MC worden beoordeeld wat betreft de opzet, bestaan en werking.

De NFU, NVZ en ZN hebben in februari 2019 de Handreiking Rechtmatigheidsonderzoek MSZ 2018 gepubliceerd. De Handreiking 2018 is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar; diverse verbeterpunten zijn verwerkt naar aanleiding van de uitvoering en afwikkeling van de Handreiking 2016 en naar aanleiding van vragen over de Handreiking 2017.

De handreiking 2018 heeft onderstaande onderzoeksmassa:

- Gesloten DBC-zorgproducten en uitgevoerde overige zorgproducten in het jaar 2017 en;
- Gesloten DBC-zorgproducten en uitgevoerde overige zorgproducten in het jaar 2018.

Onder gefactureerd wordt verstaan: declaraties aangeleverd via VECOZO of verstuurd aan de verzekerde. Facturatie aan andere instanties dan de zorgverzekeraar/rechtstreeks naar de verzekerde valt wel onder de gefactureerde omzet voor de jaarrekening, maar valt niet onder het zelfonderzoek. Facturatie aan andere instanties dan de zorgverzekeraar vallen wel onder de gefactureerde omzet voor de jaarrekening maar vallen niet onder het Zelfonderzoek.

De aanpak van het zelfonderzoek 2018 kent overigens grote overeenkomsten met voorgaande zelfonderzoeken:

- ziekenhuizen controleren op basis van de Handreiking zelf de rechtmatigheid van de declaraties (ten laste van de zorgverzekeringswet);
- zorgverzekeraars beoordelen de door het ziekenhuis uitgevoerde werkzaamheden en komen tot een gezamenlijke conclusie. De rechtmatigheidscontroles worden beoordeeld door de representerende zorgverzekeraars. Op basis van dit oordeel zullen alle verzekeraars gezamenlijk over de rechtmatigheid van de facturatie 2018 concluderen.

Op enkele controlepunten is een verdere verduidelijking aangebracht. Een tweetal controles is vervallen, omdat deze in de Dot Controle Module (DCM) zitten.

Erasmus MC heeft op basis van een risicoanalyse onderzoek verricht naar de risico's die voor Erasmus MC materieel zijn. In deze risicoanalyse zijn de uitkomsten van eerder uitgevoerde aanvullende omzetonderzoeken en beschikbare overige in- en externe controles betrokken. Ook is een inschatting gemaakt van de DCM-controles over 2018 op basis van eigen tooling door middel van schattingen.

3. Toerekening van de contractafspraken met de zorgverzekeraars op schadejaar aan het boekjaar.

Het Erasmus MC heeft met de zorgverzekeraars voor 2018 schadelastafspraken op basis van plafondafspraken gemaakt. Toerekening van de schadelastafspraken aan het boekjaar 2018 heeft plaatsgevonden op basis van in 2018 toegerekende zorgprestaties en een beste schatting van het voortgangpercentage ultimo 2018 in lijn met de Handreiking omzetverantwoording, rekening houdend met de verwachte effecten van het rechtmatigheidsonderzoek. Deze correcties zijn conform de Handreiking omzetverantwoording op de omzet 2018 in mindering gebracht en waar nodig verwerkt in de waardering van het onderhanden werk ultimo 2018.

De uiteindelijke uitkomsten, mede op basis van eventuele later geregistreerde zorgprestaties, zullen blijken uit de afrekeningen met zorgverzekeraars. In deze jaarrekening is de beste inschatting van het financieel effect op de omzet en daarmee samenhangende posten verwerkt. Dit is van toepassing voor zowel het schadejaar 2018 als de schadejaren 2017, 2016 en 2015.

Conclusie Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur heeft ten behoeve van de bepaling van het resultaat en de financiële positie de best mogelijke schattingen gemaakt op basis van de beschikbare informatie, onder andere met betrekking tot bovenstaande aspecten van de omzetverantwoording. De Raad van Bestuur is van mening dat, met voornoemde toelichting, de jaarrekening het vereiste inzicht geeft in het resultaat en de financiële positie van het Erasmus MC op basis van de ons nu bekende feiten en omstandigheden.

Zorgcontractering

Het Erasmus MC heeft uit hoofde van de zorgcontractering vanaf 2012 met zorgverzekeraars afspraken gemaakt over de zorgverlening op schadelastjaar. Daarbij is een inschatting gemaakt van de verwachte realisatie van deze contractafspraken. Met de uitkomsten van deze analyse is rekening gehouden bij de bepaling van de opbrengstverantwoording. De getekende contracten met de zorgverzekeraars zijn daarbij leidend. Het schadelastjaar 2014 is definitief afgewikkeld met de zorgverzekeraars.

Subsidies

De verantwoorde subsidies betreffen de ontvangen Rijkssubsidies van het Ministerie van OCW en het Ministerie van VWS.

Subsidies ter compensatie van door de groep gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de resultatenrekening opgenomen in dezelfde periode als de kosten worden gemaakt.

Overige bedrijfsopbrengsten

De overige opbrengsten zijn gebaseerd op aan derden gefactureerde of doorberekende bedragen voor geleverde goederen en diensten, onder aftrek van eventuele omzetbelasting en kortingen. Tevens is hieronder opgenomen de mutatie in het onderhanden werk EMF-onderzoek en de jaarlijkse vrijval van de vooruitontvangen bijdrage van het Ministerie van VWS.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. De afschrijvingen op materiële vaste activa worden gebaseerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte economische levensduur.

Personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de resultatenrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

De beloningen van het personeel worden als last in de resultatenrekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de instelling.

Voor de beloningen met opbouw van rechten (sabbatical leave, gratificaties e.d.) worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding ten gevolge van gratificaties wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. Ontvangen bijdragen voortvloeiend uit levensloopregelingen worden in aanmerking genomen in de periode waarover deze bijdragen zijn verschuldigd. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de resultatenrekening gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslagvergoedingen) aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening opgenomen. De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de resultatenrekening gebracht.

Ontslagvergoedingen

Ontslagvergoedingen zijn vergoedingen die worden toegekend in ruil voor de beëindiging van het dienstverband. Een uitkering als gevolg van ontslag wordt als verplichting en als last verwerkt als de onderneming zich aantoonbaar onvoorwaardelijk heeft verbonden tot betaling van een ontslagvergoeding. Als het ontslag onderdeel is van een reorganisatie, worden de kosten van de ontslagvergoeding opgenomen in een reorganisatievergoeding. Zie hiervoor de grondslag onder het hoofd Voorzieningen. Ontslagvergoedingen worden gewaardeerd met inachtneming van de aard van de vergoeding. Als de ontslagvergoeding een verbetering is van de beloningen na afloop van het dienstverband, vindt waardering plaats volgens dezelfde grondslagen die worden toegepast voor pensioenregelingen. Andere ontslagvergoedingen worden gewaardeerd op basis van de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

Pensioenlasten

Niet alle groepsmaatschappijen hebben werknemers in dienst. De rechtspersonen waar dit wel het geval is, zijn aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds ABP (ABP) of Pensioenfonds Zorg & Welzijn (PFZW). Deze pensioenregelingen betreffen een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling. Indexatie (aanpassing met prijsstijging) van de toegekende aanspraken en rechten vindt uitsluitend plaats indien en voor zover de middelen van het pensioenfonds daartoe ruimte laten en het pensioenfonds daartoe heeft besloten. Indien de omstandigheden bij het pensioenfonds daar aanleiding toe geven, kan het bestuur van het pensioenfonds besluiten tot het korten van aanspraken. De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als uitkeringsovereenkomst. De belangrijkste afspraken die zijn opgenomen in deze uitvoeringsovereenkomst zijn de volgende:

- Indexatie geeft geen aanleiding tot premieaanpassingen;
 - Er vindt geen premiereductie of -terugstorting plaats;
 - Bij onderdekking kan een extra premieopslag van maximaal 2,5% worden toegepast door PFZW.
- Het ABP kent geen maximum premieopslag bij onderdekking.

De aan het Stichting Pensioenfonds ABP en Pensioenfonds Zorg en Welzijn te betalen premie wordt als last in de resultatenrekening verantwoord en, voor zover de aan de Pensioenfonds te betalen premie nog niet is voldaan, wordt deze als verplichting op de balans opgenomen. De actuele dekkingsgraad van het Pensioenfonds ABP per balansdatum was 97,0% (bron: www.abp.nl) en van het Pensioenfonds Zorg & Welzijn 97,5% (bron: www.pfzw.nl). De minimaal vereiste dekkingsgraad volgens DNB is 104,2%. Het Erasmus MC heeft geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij de Pensioenfonds, anders dan het voldoen van toekomstig hogere premiebijdragen. Om deze reden worden de op een periode betrekking hebbende premiebijdragen in die periode ten laste van het resultaat gebracht.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Indien op basis van de uitvoeringsovereenkomst met betrekking tot een ondernemingspensioen-/bedrijfstakpensioenregeling per balansdatum een verplichting bestaat, wordt een voorziening gevormd als het waarschijnlijk is dat de aanwending van een maatregelenpakket, dat nodig is voor het herstel van de per balansdatum bestaande dekkingsgraad, zal leiden tot een uitstroom van middelen en de omvang daarvan betrouwbaar kan worden geschat. Indien sprake is van aanpassingen van de per balansdatum opgebouwde aanspraken die voortvloeien uit toekomstige salarisverhogingen die per balansdatum reeds zijn toegezegd en die voor rekening van de vennootschap komen wordt hiervoor een voorziening gevormd. Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen. De disconteringsvoet vóór belasting geeft de actuele marktrente per balansdatum van hoogwaardige ondernemingsobligaties/rendement op staatleningen weer, de risico's waarmee bij het schatten van de toekomstige uitgaven reeds rekening is gehouden worden hierin niet betrokken. Voor een op balansdatum bestaand overschot bij de pensioenuitvoerder wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Leaseverplichtingen

Erasmus MC kan financiële en operationele leasecontacten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de lessee voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel draagt, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Financiële lease

Als de rechtspersoon optreedt als lessee in een financiële lease, wordt het leaseobject (en de daarmee samenhangende verplichting) bij de aanvang van de leaseperiode in de balans verwerkt tegen de reële waarde van het leaseobject of, indien deze lager is, tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Beide waardes worden bepaald op het tijdstip van het aangaan van de leaseovereenkomst. De toegepaste rentevoet bij de berekening van de contante waarde is de impliciete rentevoet. Indien deze rentevoet praktisch niet te bepalen is, wordt de marginale rentevoet gehanteerd. De initiële directe kosten worden opgenomen in de eerste waardering van het leaseobject.

De grondslagen voor de vervolwaardering van het leaseobject zijn beschreven onder het hoofd Materiële vaste activa. Als geen redelijke zekerheid bestaat dat de rechtspersoon eigenaar van een leaseobject zal worden aan het einde van de leaseperiode, wordt het object afgeschreven over de kortste termijn van de leaseperiode of de gebruiksduur van het object.

De minimale leasebetalingen worden gesplitst in rentelasten en aflossing van de uitstaande leaseverplichting. De rentelasten worden gedurende de leaseperiode zodanig toegerekend aan elke periode dat dit resulteert in een constante periodieke rentevoet over de resterende netto-verplichting met betrekking tot de financiële lease. Voorwaardelijke leasebetalingen worden als last verwerkt in de periode dat aan de voorwaarden tot betaling wordt voldaan.

Operationele lease

Als Erasmus MC optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen inzake de operationele lease worden lineair over de leaseperiode ten laste van de resultatenrekening gebracht.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Resultaat deelnemingen

Betreft het resultaat van de bedrijven waarin het Erasmus MC deelneemt.

Belastingen

Erasmus MC verricht als academisch ziekenhuis nagenoeg uitsluitend activiteiten als genoemd in artikel 1.4, eerste lid, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en is daarom vrijgesteld van vennootschapsbelasting. Alle overige in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn onderworpen aan de vennootschapsbelasting met uitzondering van Geboortecentrum Sophia Holding BV, CBT Rijnmond BV, DermaHaven BV en Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV die alle van de zorgvrijstelling gebruik maken. Stichting Innovative Molecular Research Fund drijft geen onderneming en is uit dien hoofde niet aan de vennootschapsbelasting onderworpen.

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente belastingen. De belastingen worden in de resultatenrekening opgenomen, behalve voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Indien de boekwaardes van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving afwijken van hun fiscale boekwaardes, is sprake van tijdelijke verschillen.

Voor belastbare tijdelijke verschillen wordt een voorziening latente belastingverplichtingen getroffen.

Voor verrekenbare tijdelijke verschillen, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en nog niet gebruikte fiscale verrekeningsmogelijkheden wordt een latente belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Latente belastingvorderingen worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

Voor belastbare tijdelijke verschillen inzake groepsmaatschappijen, deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingverplichting opgenomen tenzij de instelling in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst niet zal aflopen.

Voor verrekenbare tijdelijke verschillen inzake groepsmaatschappijen, deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingvordering opgenomen uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst afloopt en er fiscale winst beschikbaar zal zijn ter compensatie van het tijdelijk verschil.

De waardering van latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen wordt gebaseerd op de fiscale gevolgen van de door de instelling op balansdatum voorgenomen wijze van realisatie of afwikkeling van haar activa, voorzieningen, schulden en overlopende passiva.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

1.1.4.4 Grondslagen van segmentering

In de jaarrekening wordt overeenkomstig de Richtlijn Zorginstellingen een segmentatie van de resultatenrekening gemaakt in de volgende segmenten: Erasmus MC Zorg en Erasmus MC O&O.

Bij de verdeling van de resultatenrekening per operationeel segment is aangesloten op de activiteiten van het bedrijfsproces.

Directe kosten worden direct toegerekend aan betreffend segment. De indirecte kosten zijn verdeeld op basis van vaste verdeelsleutels.

1.1.4.5 Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de gemiddelde koers. Koersverschillen inzake geldmiddelen worden niet afzonderlijk in het kasstroomoverzicht getoond. Ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden zijn opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten.

Investerings in groepsmaatschappijen worden verwerkt tegen de verkrijgingsprijs onder aftrek van, binnen de geacquireerde onderneming aanwezige geldmiddelen.

Transacties waarbij geen ruil van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van het financiële leasecontract zijn voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als een uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

De belangrijkste non-cash mutaties betreffen de nieuw afgesloten financial lease contracten (€ 0,5 miljoen) en een correctie voor de in het crediteurensaldo opgenomen facturen met betrekking op investeringen in vaste activa (€ 4,2 miljoen).

1.1.4.6 Grondslagen voor gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening.

Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

1.1.4.7 Waarderingsgrondslagen WNT

Voor de uitvoering van de Wet normering topinkomens (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de wet- en regelgeving inzake de WNT, waaronder de instellingsspecifieke (sectorale) regels.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

1. Immateriële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kosten van intellectueel eigendom	44.235	35.837
Vooruitbetalingen op immateriële activa	1.322	3.101
Totaal immateriële vaste activa	45.557	38.938

Het verloop van de immateriële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	38.938	14.062
Bij: investeringen	9.634	26.112
Af: afschrijvingen	3.015	1.236
Af: bijzondere waardeverminderingen	-	-
Boekwaarde per 31 december	45.557	38.938
Aanschafwaarde	49.808	40.174
Cumulatieve afschrijvingen	4.251	1.236

Kosten van intellectueel eigendom. Het Erasmus MC heeft in 2017 een Elektronisch Patiënten Dossier geïmplementeerd. Het Erasmus MC verwerkt deze investering als immaterieel vast actief. Het in 2018 geïnvesteerde bedrag (€ 9,6 miljoen) heeft betrekking op het inrichten van het Elektronisch Patiënten Dossier voor de nieuwbouw.

De economische levensduur bedraagt 15 jaar vanwege het grootschalige karakter van het Elektronisch Patiënten Dossier, de verwachte gebruiksduur van het softwaresysteem is lang, maar moet worden gezien in samenhang met periodieke updates en upgrades die voor dergelijke systemen regelmatig worden uitgevoerd.

Voor nadere specificatie van het verloop van de immateriële vaste activa wordt verwezen naar het mutatieoverzicht onder 1.1.6.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

2. Materiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Bedrijfsgebouwen en terreinen	719.020	499.988
Machines en installaties	457.491	93.310
Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting	240.738	128.496
Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa	64.471	739.136
Niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële vaste activa	632	765
Boekwaarde materiële vaste activa	1.482.352	1.461.695
Vooruitontvangen investeringssubsidies	-25.396	-29.580
Totaal materiële vaste activa	1.456.956	1.432.115

Het verloop van de materiële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Boekwaarde per 1 januari	1.461.695	1.355.291
Bij: investeringen	139.078	203.473
Af: afschrijvingen	114.342	95.117
Bij: correctie bijzondere waardeverminderingen uit voorgaande jaren	15.117	-
Af: desinvesteringen	19.196	1.952
Boekwaarde per 31 december	1.482.352	1.461.695
Aanschafwaarde	2.691.147	2.805.287
Cumulatieve afschrijvingen	1.208.795	1.343.592

Investeringen

Investeringen in het kader van nieuwbouw, verbouwingen en instandhouding bedragen in 2018 € 81,5 miljoen (2017: € 142,9 miljoen). In het kader van andere vaste bedrijfsmiddelen is in 2018 € 57,4 miljoen (2017: € 60,3 miljoen) besteed. De investeringen met betrekking tot niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële vaste activa bedragen in 2018 € 0,2 miljoen (2017: € 0,4 miljoen).

Afschrijvingen

De toename van de afschrijvingen is het gevolg van de ingebruikname van de nieuwbouw van Erasmus MC.

Correctie bijzondere waardeverminderingen

Op basis van de beoordeling van de realiseerbare waarde ultimo 2018 is geconstateerd dat de realiseerbare waarde van de productielocatie Apotheek A15 € 7,7 miljoen hoger is dan de boekwaarde. Voor dit bedrag is het in 2013 opgenomen bijzondere waardeverminderingverlies teruggedenomen. In de geconsolideerde balans van Erasmus MC is dit voor 50% zichtbaar.

In het jaar 2018 is het pand van Haven Service BV verkocht voor een bedrag van € 20,4 mln. In het jaar 2016 is er bij de post bedrijfsgebouwen een bijzondere waardevermindering verwerkt van € 15,8 mln. Rekening houdend met de huidige verkoopopbrengst in het jaar 2018 is de bijzondere waardevermindering deels teruggedenomen in het jaar 2018 voor een bedrag van € 11,3 miljoen.

Begin 2018 is de BSL3 faciliteit in gebruik genomen. Het Erasmus MC heeft ultimo 2016 de waarde van het Biosafety laboratorium 3 (BSL3 faciliteit) opnieuw bepaald. De BSL3 faciliteit biedt hoogwaardige onderzoeksvoorzieningen naar verschillende infectieziekten en fundamenteel genetische research. In de faciliteit kunnen experimenten worden uitgevoerd die hoge eisen stellen aan biologische veiligheid, waarbij proeven met dieren en micro-organismen de hoogste technische eisen met zich meebrengen. De vervaardigingskosten van de BSL3 faciliteit bedroegen ultimo 2016 € 33,9 miljoen. De BSL3 faciliteit is niet verbonden aan zorg of onderwijs en kan gezien worden als zelfstandig kasstroom genererende eenheid. Op basis hiervan is in 2016 een nieuwe inschatting gemaakt van de verwachte bedrijfswaarde. Als gevolg hiervan is in 2016 een bijzondere waardevermindering doorgevoerd in segment O&O van € 16,1 miljoen. Op basis van huidige ontwikkelingen is er geen aanleiding om de in 2016 doorgevoerde bijzondere waardevermindering te herzien.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

Vooruitontvangen investeringssubsidies (voorheen: investeringssubsidies à fonds perdu)

Dit betreft een fonds in hoogte gelijk aan de boekwaarde van tot en met 1987 à fonds perdu-gefinancierde investeringen in gebouwen. Hieronder is ook opgenomen de tegenwaarde van de gebouwen en terreinen die per 1 januari 2003 zijn overgekomen in het kader van de integratie tussen academisch ziekenhuis en medische faculteit. Dezelfde systematiek geldt voor investeringen gefinancierd uit EMF, alsmede investeringen die uit eigen vermogen zijn gefinancierd. Teneinde een beter beeld van de boekwaarde van de materiële vaste activa te tonen, wordt met ingang van 2015 deze post gepresenteerd in mindering op de materiële vaste activa in plaats van als langlopende schuld.

De mutaties in 2018 betreffen de vrijgevallen afschrijving € 4,8 miljoen en een dotatie van € 0,6 miljoen.

In 2017 betrof de vrijval € 6,0 miljoen en de dotatie € 1,2 miljoen.

Het verloop van de vooruitontvangen investeringssubsidies is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	29.580	34.375
Dotatie	649	1.205
Onttrekking	4.833	6.000
Stand per 31 december	<u>25.396</u>	<u>29.580</u>

Hypothecaire zekerheden en verpande materiële vaste activa

De materiële vaste activa dienen voor een bedrag van € 69,9 miljoen (2017 € 72,7 miljoen) als onderpand voor een drietal leningen bij ABN-Amro Bank (zie tevens paragraaf 1.1.8.2).

Apotheek A15 Holding BV heeft in 2015 een hypothecaire zekerheid verstrekt van € 10 miljoen. Door proportioneel consolideren zijn de desbetreffende activa maar voor 50% opgenomen.

Juridisch eigendom

Onder de materiële vaste activa is voor € 56,8 miljoen aan vaste activa opgenomen waarvan het Erasmus MC niet het juridisch eigendom heeft.

Voor een nadere specificatie van het verloop van de materiële vaste activa per activagroep wordt verwezen naar het mutatieoverzicht onder 1.1.1.7.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

3. Financiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Deelnemingen	4.691	5.210
Leningen groepsmaatschappijen	2.891	3.244
Overige vorderingen	5.250	613
Af: voorzieningen	-2.503	-2.453
Totaal financiële vaste activa	10.329	6.614

Het verloop van de financiële vaste activa is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Boekwaarde per 1 januari	6.915	12.955
- effect van verkoop/aankoop deelnemingen	-	-
- kapitaalstortingen	1.681	423
- resultaat deelnemingen	-2.136	-1.382
- dividenduitkeringen	-64	-2.625
- verstrekte leningen	4.737	168
- aflossingen/afwaardering	-402	-2.845
- mutatie voorzieningen	-50	221
Boekwaarde per 31 december	10.681	6.915
Aflossingsverplichtingen komend boekjaar	352	301
Saldo per 31 december	10.329	6.614

Deelnemingen

	Saldo per 01-jan-18	Kapitaal- stortingen en overige waarde- veranderingen	Resultaat deelnemingen	Ontvangen dividend	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij					
InnovationQuarter BV (0,816%)	482	-	-	-	482
abcdeSIM BV (41,9%)	64	-20	-44	-	-
Cavadis BV (1,52%)	-	-	-	-	-
Cergentis BV (2,75%)	-	-	-	-	-
Coöperatie Ambulancezorg ZHZ U.A. (33,33%)	-	-	-	-	-
Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV (51%)	-	1.562	-	-	1.562
HollandPTC BV (33,33%)	4.237	-	-1.976	-	2.261
Erasmus Biomedical Fund BV (27,63%)	96	-	69	-64	101
Quantib BV (25,5%)	-	-	-	-	-
2Move Implants BV (5,0%)	-	-	-	-	-
UNIIQ BV (0,962%)	20	-	-	-	20
Swanbridge Capital BV (37,04%)	68	139	-185	-	22
HBM Holdings Ltd (7,984%)	-	-	-	-	-
International Patient Center BV (33,33%)	-	-	-	-	-
Pathan BV (18,66%)	243	-	-	-	243
	5.210	1.681	-2.136	-64	4.691

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

- **abcdeSIM BV**
In december 2018 zijn alle door Erasmus MC O&O Holding BV gehouden aandelen van abcdeSIM BV verkocht tegen een verkoopprijs van € 20.
- **Cavadis BV**
In september 2018 is de deelneming Cavadis BV ontbonden.
- **Cergentis BV**
In december 2018 is door Erasmus MC O&O Holding BV een aandelenbelang van 2,75% verkregen in Cergentis BV tegen een aankoopbedrag van € 0.
- **Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid U.A.**
In december 2018 is door Erasmus MC Zorg Holding BV samen met Dienst Gezondheid & Jeugd Zuid Holland Zuid en Stichting Albert Schweitzer Ziekenhuis de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid U.A. opgericht.
- **Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV**
In september 2018 is door Erasmus MC Corporate Travel Clinic Participatie BV een 51% belang in Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV verkregen tegen een totale koopprijs van € 1.562. Op basis van artikel 407 lid 1 is Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV niet in de consolidatie opgenomen.
- **Swanbridge Capital BV**
De kapitaalstorting in het investeringsfonds Swanbridge Capital BV betreft drie kapitaalstortingen van totaal € 139 die door Erasmus MC worden gefinancierd.
- **International Patient Center BV**
In april 2017 is International Patient Center BV opgericht. Erasmus MC Zorg Holding BV houdt 33,33% van de aandelen en heeft een aandelenkapitaal van € 30 gestort.
- **Pathan BV**
In 2017 heeft Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV een aandeel van 18,66% in Pathan BV verworven.

Leningen groepsmaatschappijen

Het verloop van de leningen groepsmaatschappijen is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	3.496	6.235
Bij: nieuwe leningen	-	-
Af: aflossingen	353	2.739
Stand per 31 december	3.143	3.496
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	252	252
Stand leningen groepsmaatschappijen per 31 december	2.891	3.244

Overzicht leningen groepsmaatschappijen

	Saldo per 01-jan-18	Verstrekte leningen	Aflossingen/ afwaardering	Saldo per 31-dec-18	Aflossing in 2019
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Apotheek A15 BV	348	-	174	174	174
CBT Rijnmond BV	1.013	-	179	834	78
Scheldezoom Farmacie BV	2.135	-	-	2.135	-
	3.496	-	353	3.143	252

- **Apotheek A15 BV**
Het Erasmus MC heeft op 21 juli 2014 een lening van € 1.740 verstrekt aan Apotheek A15 BV ten behoeve van de productielocatie voor haar apotheek. Het rentepercentage bedraagt 3,63% per jaar. De lening heeft een looptijd van vijf jaar vanaf de datum inwerkingtreding van deze overeenkomst, derhalve tot uiterlijk 21 juli 2019. Aflossingen zijn gestart met ingang van 21 juli 2015 in vijf jaarlijkse termijnen van € 348. Vervroegde aflossing is toegestaan. In de geconsolideerde balans van Erasmus MC is deze lening voor de waarde van 50% zichtbaar.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

- *CBT Rijnmond BV*

Het Erasmus MC heeft op 15 december 2015 een lening met een hoofdsom van maximaal € 2.953 verstrekt aan CBT Rijnmond BV. Optioneel kunnen huidige door CBT Rijnmond BV met externe financiers aangegane langlopende financieringsovereenkomsten en/of rekening-courantfaciliteiten worden ondergebracht in de te verstrekken geldlening. De hoofdsom kan daartoe worden gewijzigd.

Het rentepercentage bedraagt 3% per jaar. De lening heeft een looptijd van vijftien jaar vanaf de datum inwerkingtreding van deze overeenkomst, derhalve tot 15 december 2030. Aflossing vindt plaats in jaarlijkse termijnen van € 155. Vervroegde aflossing is toegestaan tot maximaal 10% per jaar zonder dat daarvoor boeterente wordt berekend. Indien meer dan 10% per jaar vervroegd wordt afgelost is Erasmus MC gerechtigd om over het meerdere een extra rente in rekening te brengen.

In de geconsolideerde balans van Erasmus MC is deze lening voor de waarde van 50% zichtbaar.

- *Scheldezoom Farmacie BV*

Het Admiraal de Ruijter Ziekenhuis BV heeft een achtergestelde lening verstrekt aan Scheldezoom Farmacie BV. Onder invloed van afspraken met banken is er in de afgelopen jaren niet afgelost op deze achtergestelde lening en zijn er ook geen rentebetalingen verricht. Er zijn op dit moment nog geen concrete ombuigingsplannen en de geprognosticeerde kasstromen voor de komende jaren bieden op basis van de huidige inzichten geen ruimte om de achtergestelde lening af te lossen. Het ontbreken van concrete plannen ter verbetering van de concurrentiepositie en/of de kostenstructuur, alsmede het verbod om rentebetalingen en aflossingen te doen, is voor Admiraal de Ruijter Ziekenhuis BV aanleiding om de achtergestelde lening uit voorzichtigheid op nihil te waarderen.

Overige vorderingen

	Saldo per 01-jan-18 x € 1.000	Verstrekte leningen x € 1.000	Mutatie bonus, rente en aflossingen x € 1.000	Saldo per 31-dec-18 x € 1.000	Aflossing in 2019 x € 1.000
Quantib BV	100	-	-	100	100
Apotheek A15 Holding BV	-	4.382	-	4.382	-
Stichting ESOP	12	-	-	12	-
Pre-seedleningen	306	-	-	306	-
CardioGenX BV	49	-	49	-	-
Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV	-	117	-	117	-
International Patient Center BV	60	123	-	183	-
Numeric Holding BV	-	50	-	50	-
Sensius BV	100	50	-	150	-
Overige vorderingen	35	15	-	50	-
	662	4.737	49	5.350	100

- *Lening Quantib BV*

Het betreft een niet-achtergestelde lening. Het rentepercentage bedraagt 4,21%. De lening heeft een looptijd van zeven jaar te rekenen vanaf de datum inwerkingtreding van de overeenkomst. Aflossing van de lening zal geschieden in termijnen. De volledige aflossing van de lening geschiedt uiterlijk op 31 oktober 2019 of direct nadat alle vorderingen in relatie tot het door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat verstrekte innovatiekrediet zijn voldaan.

- *Vordering Apotheek A15 Holding BV*

Erasmus MC Zorg Holding BV heeft een vordering op Apotheek A15 Holding BV van € 4.382, als gevolg van het corrigeren van een bijzondere waardevermindering uit 2013.

- *Lening Stichting ESOP*

Erasmus MC Holding BV heeft een langlopende vordering op Stichting ESOP, die wordt terugbetaald op het moment dat deelnemingen waar ook Erasmus MC Holding BV aandeelhouder van is, worden verkocht. De termijn en de realisatie van verkoop is onzeker en om die reden is voor hetzelfde bedrag een voorziening gevormd.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

- *Pre-seedleningen*

Lening vertrekt in jaar - looptijd - einddatum	Rente	Hoofdsom Lening	Bonus (gehele looptijd)	Opgebouwde bonus + rente	Aflossing en/of kijtschelding	Saldo per 31-dec-18
		x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
2009; 6 jaar; 01-08-2015	5,30%	100	40	57	-51	106
2009; 7 jaar; 01-08-2016	4,90%	100	200	221	-121	200
		<u>200</u>	<u>240</u>	<u>278</u>	<u>-172</u>	<u>306</u>

Erasmus MC Holding BV heeft pre-seedleningen aan wetenschappers verstrekt.

Pre-seedleningen worden verstrekt in het kader van het project 'Rotterdam Werkt', dat Erasmus MC Holding BV uitvoert. De pre-seedleningen hebben tot doel de wetenschapper in staat te stellen een uitvinding te valideren of een onderneming te vestigen. De looptijd van deze leningen is in beginsel 6 jaar. Eventuele verzoeken tot uitstel van betaling worden behandeld door de SKE commissie, de (aangepaste) einddata zijn hierboven vermeld. De eerste 2 jaar zijn de leningen aflossingsvrij. Als voorwaarde is in deze leningovereenkomsten opgenomen dat na het aflossen van de lening, bij een succesvolle bedrijfsstart, een bonusbetaling wordt betaald. Het totaal van de in de leningovereenkomsten opgenomen bonussen bedraagt € 240. Aan deze vorderingen wordt jaarlijks 1/6e van de bonussen en de rente toegevoegd (€ 278). Aflossingen en kijtscheldingen worden op dit saldo in mindering gebracht.

Omdat er sprake is van leningen met een hoog risicoprofiel, is een volledige voorziening voor mogelijke oninbaarheid gevormd.

Call-opties: dit betreft call opties op 60% van de door de uitvinder nog te verkrijgen aandelen in twee nog op te richten vennootschappen. De waarde van de call opties is gelijk aan de niet-beursgenoteerde kostprijs, nihil.

De verkregen opties hangen samen met de verstrekte pre-seedleningen.

- *Lening CardioGenX BV*

Erasmus MC Holding BV heeft een langlopende vordering op CardioGenX BV. Het betreft een achtergestelde lening. Over de hoofdsom is geen rente verschuldigd. De hoofdsom wordt jaarlijks gecorrigeerd voor inflatie.

De hoofdsom wordt afgelost in 16 kwartaaltermijnen voor het eerst per 31 maart 2015. Schuldenaar is verplicht tot algehele aflossing van de hoofdsom uiterlijk 31 december 2018 (einde looptijd). De lening is te allen tijde zowel geheel als gedeeltelijk vervroegd boetevrij aflosbaar.

- *Lening Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV*

Erasmus MC Zorg Holding BV heeft een lening verstrekt aan Corporate Travel Clinic Erasmus MC BV van € 117. De rente over de lening is 5% per jaar.

- *Lening International Patient Center BV*

Erasmus MC Zorg Holding BV heeft samen met Schiphol Nederland BV en KLM Health Services BV een lening verstrekt aan International Patient Center BV van totaal € 540 (aandeel Erasmus MC Zorg Holding BV bedraagt € 180). De eerste tranche van € 60 is in 2017 verstrekt, de tweede en laatste tranche van totaal € 120 zijn in 2018 verstrekt. De rente over de lening is 3,5% per jaar.

- *Lening Numeric Holding BV*

Erasmus MC O&O Holding BV heeft naar aanleiding van de investering in Numeric Holding BV samen met UNIQ BV een lening verstrekt van in totaal € 300 (aandeel Erasmus MC Holding BV bedraagt € 150). In 2018 is de eerste tranche van € 50 verstrekt.

- *Lening Sensius BV*

Erasmus MC Holding BV heeft naar aanleiding van de investering in Sensius BV samen met UNIQ BV een lening verstrekt van in totaal € 300 (deel Erasmus MC Holding BV € 150). In 2017 zijn de eerste en tweede tranche van totaal € 100 verstrekt. In 2018 is de laatste tranche van € 50 verstrekt.

Erasmus MC Holding BV heeft het recht om de uitstaande lening te converteren in aandelen, indien Sensius BV op enig moment niet volledig en tijdig kan voldoen aan haar verplichtingen jegens Erasmus MC Holding BV, of indien 36 maanden zijn verstreken na 14 juni 2017 en er geen gekwalificeerde financiering is aangetrokken.

- *Overige vorderingen*

De overige langlopende vorderingen betreft ultimo 2018 het door het Haven Service BV aangehouden ledenkapitaal van de Onderlinge Waarborgmaatschappij Centramed BA. De waarde van dit ledenkapitaal bedraagt ultimo 2018 € 50 (2017 € 35). Centramed verzekert medische aansprakelijkheidsrisico's van zorginstellingen. Zekerheidshalve heeft Haven Service BV in het jaar 2018 een voorziening gevormd op het waarborgkapitaal van Centramed, omdat onzeker is of bij beëindiging van de verzekeringsactiviteiten dit waarborgkapitaal wordt terugontvangen.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

Voorzieningen op leningen groepsmaatschappijen en overige vorderingen

	Saldo per 01-jan-18	Mutatie	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Voorziening inzake Stichting ESOP	-12	-	-12
Voorziening inzake pre-seedleningen	-306	-	-306
Scheldezoom Farmacie BV	-2.135	-	-2.135
Overige vorderingen	-	-50	-50
	<u>-2.453</u>	<u>-50</u>	<u>-2.503</u>

4. Voorraden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Apotheek	10.919	8.966
Medische en hulpmiddelen	11.157	7.862
Af: voorziening voorraden	433	361
Totaal voorraden	<u>21.643</u>	<u>16.467</u>

5. Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Onderhanden werk DBC's / DBC-zorgproducten	92.262	87.956
Af: ontvangen voorschotten	70.648	67.382
Af: voorziening onderhanden werk	1.943	-
Totaal onderhanden werk uit DBC's / DBC-zorgproducten	<u>19.671</u>	<u>20.574</u>

De totale post onderhanden werk stand ultimo 2018 is € 0,9 miljoen lager ten opzichte van de stand ultimo 2017. Deze daling wordt enerzijds verklaard door hogere ontvangen voorschotten van zorgverzekeraars en anderzijds door verbeterde registratie in het Electronisch Patiënten Dossier.

De specificatie per categorie DBC's / DBC-zorgproducten is als volgt weer te geven:

Stroom DBC's en zorgverzekeraar	Gerealiseerde project- kosten en toegerekende winst	Af: verwerkte verliezen	Af: ontvangen voorschotten	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Zilveren Kruis	20.110	281	20.936	-1.107
VGZ	20.089	266	12.040	7.783
CZ	32.164	1.236	28.325	2.603
Multizorg	3.349	59	-	3.290
Menzis	5.293	73	3.791	1.429
DSW	7.685	22	5.556	2.107
ASR	1.233	-	-	1.233
Caresq	710	6	-	704
Passanten	1.629	-	-	1.629
Totaal (onderhanden projecten)	<u>92.262</u>	<u>1.943</u>	<u>70.648</u>	<u>19.671</u>

De in het boekjaar in de winst-en-verliesrekening verwerkte opbrengsten uit onderhanden DBC's bedragen € 2,4 miljoen (2017: € - 4,5 miljoen).

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

6. Onderhanden werk uit hoofde van DBC's-GGZ

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Onderhanden zorgproducten DBC's-GGZ	4.951	5.946
Af: ontvangen voorschotten	1.952	3.327
Totaal onderhanden werk DBC's-GGZ	2.999	2.619

De specificatie per categorie DBC's-GGZ is als volgt weer te geven:

Stroom DBC's en zorgverzekeraar	Gerealiseerde project-kosten en toegerekende winst	Af: verwerkte verliezen	Af: ontvangen voorschotten	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Zilveren Kruis	1.401	-	1.055	346
VGZ	1.337	-	730	607
CZ	1.052	-	-	1.052
Multizorg	228	-	-	228
Menzis	413	-	167	246
DSW	274	-	-	274
ASR	11	-	-	11
Caresq	111	-	-	111
Overig	124	-	-	124
Totaal (onderhanden projecten)	4.951	-	1.952	2.999

De onderhanden werk positie ultimo 2018 is in lijn met 2017.

De in het boekjaar in de winst-en-verliesrekening verwerkte opbrengsten uit onderhanden DBC's bedragen € -1,0 miljoen (2017: € -1,9 miljoen).

7. Onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kostprijs onderhanden projecten	290.649	315.514
Af: gefactureerde bedragen	365.903	374.595
Af: voorziening onderhanden projecten	3.398	7.087
Totaal onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten	-78.652	-66.168

De schuldpositie van het onderhanden werk uit hoofde van EMF-projecten is gestegen doordat in 2018 projecten zijn gestart, waarvoor al wel voorschotten zijn ontvangen maar geen sprake is van gemaakte kosten.

De voorziening op onderhanden projecten is gedaald doordat in 2018 een aantal verlieslatende projecten definitief is afgewikkeld.

De onderhanden projecten bestaan uit vooruitontvangen bedragen van subsidieverstrekken en uitgaven gedaan in het kader van deze projecten. Erasmus MC heeft er conform de afgelopen jaren voor gekozen deze bedragen gesaldeerd op te nemen in de jaarrekening. De omvang van de debetpositie in deze onderhanden projecten bedraagt € 20,8 miljoen en de creditpositie € 99,4 miljoen.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

ACTIVA

8. Overige vorderingen en overlopende activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Vorderingen op debiteuren	133.624	124.804
Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten	152.910	217.625
Nog te factureren omzet GGZ	11.722	8.150
Overige nog te factureren bedragen	1.798	2.180
Overige vorderingen:		
- vorderingen op groepsmaatschappijen	252	252
- vooruitbetaalde bedragen	16.307	17.004
- nog te ontvangen bedragen	15.977	16.217
- overige overlopende activa	3.456	5.630
Totaal overige vorderingen en overlopende activa	336.046	391.862

Vorderingen op debiteuren en Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten

In juni 2017 heeft het Erasmus MC een nieuw Elektronisch Patiënten Dossier geïmplementeerd. Als gevolg van deze implementatie heeft de facturatie over het schadelastjaar 2017 pas in het laatste kwartaal 2017 plaatsgevonden. In 2018 heeft de facturatie van het schadelastjaar 2018 veel sneller plaatsgevonden. Het debiteurensaldo per ultimo 2018 is relatief hoog doordat in de maand december veel is gefactureerd.

De afname van de post Nog te factureren omzet DBC's/DBC-zorgproducten ultimo 2018 is het resultaat van de verbeterde registratie.

Op de post Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten is een voorziening ter waarde van € 13,8 miljoen (2017: € 24,5 miljoen) in mindering gebracht in verband met mogelijke onjuistheden in de productieregistratie.

Voorziening dubieuze posten

Aan het eind van het boekjaar is wegens geraamde oninbaarheid van debiteuren een voorziening gevormd van € 17,2 miljoen, waarvan € 15,8 miljoen betrekking heeft op debiteuren patiëntenzorg en € 1,4 miljoen op overige debiteuren. In 2017 waren deze bedragen als volgt: samengesteld € 20,1 miljoen in totaal, waarvan € 17,7 miljoen betrekking heeft op debiteuren patiëntenzorg en € 2,4 miljoen op overige debiteuren. De voorziening is bepaald op basis van de statische methode.

De afname van de voorziening dubieuze posten is het resultaat van het definitief afboeken van oude openstaande nota's van individuele patiënten.

Onder de overige vorderingen zijn geringe bedragen opgenomen met een looptijd van langer dan een jaar.

9. Liquide middelen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Bankrekeningen	244.605	125.819
Deposito's	31.766	14.778
Kassen	24	21
Totaal liquide middelen	276.395	140.618

In de liquide middelen zijn ultimo 2018 1-maands deposito's voor totaal € 31,8 miljoen begrepen. Deze deposito's worden maandelijks automatisch verlengd.

De overige liquide middelen zijn vrij beschikbaar met uitzondering van het hierna benoemde arrangement tot saldocompensatie. Erasmus MC heeft via ABN-Amro Bank aan een tweetal dochtermaatschappijen de faciliteit geboden om middels saldocompensatie debetsaldi aan te houden op hun bankrekeningen. Hierbij heeft Erasmus MC zich verplicht om ter compensatie creditsaldi aan te houden. Het maximumbedrag van de geboden faciliteit is € 2,1 miljoen.

Per 31 december 2018 hadden deze twee dochters een positief banksaldo. Hierdoor stond een extra bedrag van € 1,6 miljoen aan liquide middelen ter vrije beschikking van het Erasmus MC.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

10. Groepsvermogen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kapitaal	3.344	3.344
Bestemmingsreserves	217.643	202.907
Algemene en overige reserves	351.862	339.781
Totaal eigen vermogen	572.849	546.032
Aandeel derden	-3	-3
Totaal groepsvermogen	572.846	546.029

10.1. Kapitaal

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Kapitaal	3.344	-	-	3.344
Totaal kapitaal	3.344	-	-	3.344

10.2. Bestemmingsreserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Vooruitontvangen kapitaalslasten	189.366	13.727	-	203.093
Erasmus MC - revolving fund	3.541	1.605	4	5.150
Erasmus MC - fundamenteel onderzoek	10.000	-600	-	9.400
Totaal bestemmingsreserves	202.907	14.732	4	217.643

Vooruitontvangen kapitaallasten

Egalisatiereserves worden toegepast in situaties waarbij ten behoeve van investeringen bedragen worden ontvangen in een ander tempo en ritme dan het betreffende afschrijvingsregime. Ook komt het voor dat bedragen ten behoeve van het betreffende investeringskader op grond van planning vooruit worden ontvangen in relatie tot het moment van daadwerkelijk investeren en activeren (bijvoorbeeld bouwmiddelen).

Erasmus MC - revolving fund

Jaarlijks wordt een bedrag gereserveerd ter stimulering van patiëntgebonden onderzoek, onder meer ter voorbereiding op de aanvraag van extern gefinancierde ontwikkelingsgeneeskundeprojecten. Tevens wordt uit deze bestemmingsreserve het Erasmus MC-aandeel in doelmatigheidsonderzoeken bekostigd. Ook wordt via deze reserve zorgonderzoek bekostigd. Het gehele saldo van het revolving fund heeft via de Commissie Patiëntgebonden Onderzoek reeds volledig bestemming verkregen.

Erasmus MC - fundamenteel onderzoek

Er is besloten om een reserve voor fundamenteel onderzoek te vormen om zodoende deze onderzoeken een extra impuls te geven.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

10.3. Algemene en overige reserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Algemene reserve	10.920	-1.525	-	9.395
Reserve aanvaardbare kosten	328.861	13.610	-4	342.467
Totaal algemene en overige reserves	<u>339.781</u>	<u>12.085</u>	<u>-4</u>	<u>351.862</u>

10.4. Aandeel derden in groepsvermogen

Het verloop van het aandeel is als volgt weer te geven:

	2018
	x € 1.000
Aandeel derden per 1 januari	-3
Erasmus MC Diabetesstation: aandeel derden in resultaat (21,6% van € 0)	-
Totaal aandeel derden per 31 december	<u>-3</u>

10.5. Overzicht van het totaalresultaat van de instelling

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Geconsolideerd nettoresultaat (na belastingen) toekomend aan de instelling	26.817	51.691
Herwaardering materiële vaste activa	-	-
Af: Gerealiseerde herwaardering ten laste van het eigen vermogen	-	-
Totaal van de rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen van de instelling als onderdeel van het groepsvermogen	-	-
Totaalresultaat van de instelling	<u>26.817</u>	<u>51.691</u>

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

11. Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	127.860	150.600
Totaal vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	<u>127.860</u>	<u>150.600</u>

Het verloop van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	175.700	200.800
Ontvangen van het Ministerie van VWS	4.749	-
Vrijval	27.017	25.100
Stand per 31 december	<u>153.432</u>	<u>175.700</u>
Af: vrijval komend boekjaar	25.572	25.100
Stand vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS per 31 december	<u>127.860</u>	<u>150.600</u>

Toelichting in welke mate (het totaal van) de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS (< 1 jaar)	25.572	25.100
Langlopend deel van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS (> 1 jaar)	127.860	150.600
hiervan > 5 jaar	25.572	50.200

In oktober 2015 heeft het Erasmus MC een schadevergoeding van het Ministerie van VWS toegekend gekregen van € 251 miljoen ter compensatie van het niet nakomen door dit ministerie van een toezegde bijzondere kapitaallastenregeling in 2009. Deze schadevergoeding is bedoeld ter compensatie van toekomstige (afschrijvings)lasten van de nieuwbouw. Het kortlopende deel ter waarde van € 25,6 miljoen is opgenomen onder de overige kortlopende schulden en overlopende passiva.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

12. Voorzieningen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Personele regelingen	44.674	45.787
Overige voorzieningen	34.589	37.765
Totaal voorzieningen	79.263	83.552

Het verloop is als volgt weer te geven:	Saldo per 01-jan-18	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Personele regelingen	45.787	14.707	13.389	2.431	44.674
Overige voorzieningen	37.765	59	2.644	591	34.589
Totaal voorzieningen	83.552	14.766	16.033	3.022	79.263

Toelichting in welke mate (het totaal van) de voorzieningen als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18
	x € 1.000
Kortlopend deel van de voorzieningen (< 1 jaar)	18.973
Langlopend deel van de voorzieningen (> 1 jaar)	60.290
hiervan > 5 jaar	21.221

Toelichting voorzieningen personele regelingen

De specificatie is als volgt:

	Saldo per 01-jan-18	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Wachtgelden	8.890	6.005	4.473	-	10.422
Lifetimevariant	508	-	74	22	412
Reorganisatievoorziening	5.716	2.501	3.351	2.358	2.508
Jubileumvoorziening	7.472	370	915	51	6.876
Voorziening voor PLB-uren	8.962	3.406	2.910	-	9.458
Arbeidsongeschiktheid en overige	14.239	2.425	1.666	-	14.998
	45.787	14.707	13.389	2.431	44.674

Toelichting per categorie voorziening:

Toelichting voorzieningen personele regelingen

Algemeen

De voorziening voor personele regelingen is bedoeld ter dekking van lopende verplichtingen in het kader van wachtgelden, reorganisatie, VUT-uitkeringen 60-jarigen, jubilea en arbeidsongeschiktheid. De voorzieningen voor personele regelingen worden gewaardeerd tegen de contante waarde, waarbij de gehanteerde disconteringsvoet gebaseerd is op het rendement van high-quality corporate bonds in de Eurozone.

Wachtgelden

Het Erasmus MC is eigenrisicodragers voor WW. De voorziening voor wachtgelden is bepaald volgens de statische methode, waarbij de omvang wordt bepaald door het berekenen van de verplichtingen inzake lopende wachtgelden op de balansdatum. De uitvoering van deze regeling is extern belegd.

Lifetimevariant

Dit betreft een voorziening voor personeelsleden die gebruik maken van de lifetime regeling. De komende jaren is alleen sprake van uitstroom in verband met pensionering van de betreffende personen.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

Reorganisatie

In 2018 zijn diverse afdelingen geherstructureerd en heeft afvloeiing van personeel plaatsgevonden. Voorts is ultimo 2018 sprake van aanvullende plannen tot reorganisatie. Voor opmaak van de jaarrekening is de gerede verwachting dat deze plannen tot uitvoering worden gebracht. In deze voorziening zijn opgenomen de (verwachte) kosten van uitstroom van personeel, zoals doorbetalingsverplichtingen, afkoopsommen en kosten van outplacement.

Jubileumvoorziening

Dit betreft een voorziening voor toekomstig uit te keren jubileum-gratificaties aan het personeel op grond van de huidige personeelsregelingen. Bij de berekening is rekening gehouden met een blijfkans en de leeftijd van het personeel.

Voorziening voor PLB-uren (Persoonlijk Levensfase Budget)

Deze voorziening omvat de toekomstige verplichtingen die het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft inzake het persoonlijk levensfase budget uit hoofde van de CAO voor ziekenhuizen.

Arbeidsongeschiktheid en overige

Onder dit hoofd is ook opgenomen de voorziening voor arbeidsongeschiktheid voor bestaande verplichtingen. Dit is voor het in de toekomst doorbetalen van salaris aan personeelsleden die op de balansdatum arbeidsongeschikt zijn, voor zover deze kosten niet verzekerd zijn. Vanaf 1 juli 2004 is het Erasmus MC eigenrisicodrager WGA. De voorziening hiervoor is op de vereiste hoogte gebracht en bepaald volgens de statische methode.

Overige voorzieningen

Hieronder is onder andere opgenomen de voorziening voor asbestsanering ter waarde van € 34,5 miljoen op basis van RJ 252. Op basis van ervaringscijfers heeft een inschatting van de saneringskosten plaatsgevonden per gebouw. Onttrekking van de voorziening vindt in de toekomst plaats op basis van de werkelijke uitgaven in de jaren waarin de saneringsprojecten worden uitgevoerd. Jaarlijks vindt een beoordeling plaats van de toereikendheid van de voorziening op basis van de actuele asbestgegevens en kengetallen voor de complexiteit van de saneringen. In 2018 is € 0,6 miljoen vrijgevallen uit deze voorziening (2017: dotatie € 1,9 miljoen).

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

13. Langlopende schulden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Schulden aan banken en kredietinstellingen	864.693	714.523
Schulden uit hoofde van financial lease	59.520	68.785
Totaal langlopende schulden	924.213	783.308

13.1 Schulden aan banken en kredietinstellingen

Het verloop van de schulden aan banken en kredietinstellingen is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	743.976	716.827
Bij: nieuwe leningen	188.245	60.375
Af: aflossingen	32.174	33.226
Stand per 31 december	900.047	743.976
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	35.354	29.453
Stand schulden aan banken en kredietinstellingen per 31 december	864.693	714.523

Toelichting in welke mate (het totaal van) de schulden aan banken en kredietinstellingen als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de schulden aan banken en kredietinstellingen, (< 1 jaar)	35.354	29.453
Langlopend deel van de schulden aan banken en kredietinstellingen, balanspost (> 1 jaar)	864.693	714.523
hiervan > 5 jaar	709.039	589.061

Leningen en rentevoet

De laatste leningen voor de nieuwbouw werden conform de contractafspraken voor eind maart 2018 opgenomen. De rentevoet van de schulden aan kredietinstellingen is voor het overgrote deel vast.

In 2018 zijn vier leningen voor een totaalbedrag van € 188,2 miljoen opgenomen. De rentepercentages van twee leningen (in totaal € 173,0 miljoen) zijn al in 2015 afgesproken en gelden tot het eind van de looptijd van deze leningen.

Zekerheden inzake schulden aan kredietinstellingen

Er is een intercreditor overeenkomst opgesteld tussen BNG Bank, EIB, AG insurance, ING Bank en Erasmus MC en BNG Bank is als Security Agent aangesteld.

Als zekerheid voor de afgesloten leningen met betrekking tot de nieuwbouw Erasmus MC centrumlocatie en het RG gebouw zijn de volgende zekerheden/verplichtingen gesteld:

- Pari-passu zekerheidsverstrekking; toestemming vooraf om een zekerheid te verstrekken;
- Positieve en negatieve hypotheekverklaring ten aanzien van het vestigen van een hypotheek (eerste in rang);
- Pandrecht, eerste in rang, op de roerende goederen die het Object van Zekerheid duurzaam dienen.

De BNG, EIB, AG-Insurance en de ING hebben de mogelijkheid tot directe opeisbaarheid bij het Erasmus MC:

- bij het geheel of gedeeltelijk niet aflossen van de hoofdsom of nalatigheid in de betaling van de rente;
- ontbinding of liquidatie, dan wel een geheel of gedeeltelijk staken van een of meer van de kernactiviteiten;
- verslechtering van de financiële situatie dat de betaling van de aflossing en rente in gevaar komt;
- een ingrijpende wijziging in de regelgeving van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport of het Ministerie van Onderwijs met betrekking tot de financiering en exploitatie van de instelling;
- een daling in het solvabiliteitspercentage in 2018 beneden de 15% tot 18% afhankelijk van de kredietinstelling. Dit solvabiliteitspercentage stijgt de komende jaren. Vanaf 2020 dient het solvabiliteitspercentage minimaal 20% te zijn;
- een DSCR die lager is dan 1,2;
- indien het Erasmus MC zich niet langer kwalificeert als een publiekrechtelijke rechtspersoon onder de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek;
- verplichte informatie: jaarrekening voorzien van een goedkeurende controleverklaring, balans, winst & verlies rekening en kasstroomoverzicht.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

Ultimo 2018 voldoet het Erasmus MC aan de door kredietinstellingen gestelde eisen, met uitzondering van de ICR van 1,3 ten behoeve van de ABN-Amro Bank.

ABN-Amro Bank heeft in april 2019 een waiver afgeven voor de ICR per 2018 en zal vanaf 2019 dezelfde DSCR- en Solvabiliteitsratio's hanteren als BNG Bank, EIB en ING Bank.

De Security Agent heeft het recht tot vestigen van een hypotheek als het Erasmus MC niet meer aan zijn aflossing- en rentebetaling verplichting kan voldoen of zijn rapportage verplichtingen niet nakomt die in de intercreditor overeenkomst zijn genoemd.

Het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft de volgende zekerheden verstrekt aan de Rabobank:

- een eerste hypotheekrecht van € 33,75 miljoen op al het vastgoed in bezit van Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV;
- een eerste pandrecht op alle huidige en toekomstige inventaris van Admiraal de Ruyter ziekenhuis BV;
- een eerste pandrecht op alle huidige en toekomstige rechten en vorderingen van Admiraal de Ruyter ziekenhuis BV, alsmede de zekerheden die daarmee samenhangen.

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar bijlage 1.1.8 Overzicht langlopende schulden. De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

13.2 Schulden uit hoofde van financial lease

Het verloop van de schulden uit hoofde van financial lease is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	79.332	74.943
Bij: nieuw afgesloten contracten	536	14.426
Af: aflossingen	10.385	10.037
Stand per 31 december	69.483	79.332
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	9.963	10.547
Stand schulden uit hoofde van financial lease per 31 december	<u>59.520</u>	<u>68.785</u>

Toelichting in welke mate (het totaal van) de schulden uit hoofde van financial lease als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de schulden uit hoofde van financial lease, (< 1 jaar)	9.963	10.547
Langlopend deel van de schulden uit hoofde van financial lease, balanspost (> 1 jaar)	59.520	68.785
hiervan > 5 jaar	22.979	25.469

Erasmus MC heeft diverse langlopende verplichtingen die zich kwalificeren als financial lease.

De in het boekjaar 2018 in de exploitatie verwerkte rentelasten financial lease bedragen € 3,0 miljoen.

De toekomstige minimale leasebetalingen (exclusief rente) zijn voor de volgende perioden als volgt:

	2018
	x € 1.000
- Perioden niet langer dan 1 jaar na balansdatum	9.963
- Perioden langer dan 1 jaar en niet langer dan 5 jaar na balansdatum	36.541
- Perioden langer dan 5 jaar na balansdatum	22.979

De financial lease betreft diverse apparatuur, onroerende goederen gelegen aan de Koudekerkseweg 88 te Vlissingen, alsmede de tijdelijke huisvesting van het in 2016 in gebruik genomen Nucleair Centrum te Goes.

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar bijlage 1.1.8 Overzicht langlopende schulden. De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

14. Overige kortlopende schulden en overlopende passiva

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Crediteuren	84.608	80.217
Aflossingsverplichtingen langlopende leningen	45.317	40.000
Kortlopend deel vooruitontvangen bijdrage Ministerie van VWS	25.572	25.100
Belastingen en sociale premies	20.473	68.062
Schulden ter zake pensioenen	9.238	8.534
Nog te betalen salarissen en overige personeelskosten	18.852	22.258
Vakantiegeld	28.208	26.856
Vakantiedagen	20.051	20.504
Overige schulden:		
- nog te betalen kosten	42.304	45.912
- afwikkeling oude schadelastjaren	55.372	52.342
- nog te betalen rente	8.329	6.944
- vooruitontvangen bedragen	21.183	18.739
- overige overlopende passiva	7.255	4.682
Totaal overige kortlopende schulden en overlopende passiva	<u>386.762</u>	<u>420.150</u>

Looptijd kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Belastingen en sociale premies

De daling van deze post betreft de betaling van de BTW integratieheffing (€ 43,4 miljoen) met betrekking tot de nieuwbouw.

Nog te betalen salarissen en overige personeelskosten

In de positie van 2017 is de éénmalige gratificatie voor het personeel opgenomen.

Kredietlimieten en gestelde zekerheden

De kredietlimiet bij bankinstellingen in rekeningcourant bedraagt in totaal € 130 miljoen. Hiervan is € 70 miljoen werkkapitaal faciliteit bij ABN-Amro Bank en € 60 miljoen bij de Rabobank.

Hiervoor zijn er door het Erasmus MC geen zekerheden gesteld.

Wel is er bij alle financiers sprake van convenanten.

-Voor de financiële convenanten van de EIB, BNG, ING en AG Insurance wordt verwezen naar paragraaf 1.1.5.13. Langlopende schulden.

-Voor de overige kredietinstellingen (ABN-Amro Bank en Rabobank) geldt dat de solvabiliteitsratio en het garantievermogen ten minste 15% van het gecorrigeerde balanstotaal dient te bedragen en de interest coverage ratio ten minste 1,3 dient te zijn. Als niet-financiële convenanten gelden: cross default, material adverse change, no change of ownership, no change of structure, negative pledge en pari passu.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

15. Risico's van financiële instrumenten

Algemeen

Het Erasmus MC maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die het Erasmus MC blootstelt aan kredietrisico, renterisico, kasstroomrisico en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen is een beleid inclusief een stelsel van limieten en procedures opgesteld om de risico's van onvoorspelbare ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de financiële prestaties te beperken.

Kredietrisico

Het Erasmus MC loopt kredietrisico over leningen en vorderingen opgenomen onder financiële vaste activa, onderhanden werken, overige vorderingen, vorderingen uit hoofde van financieringstekort en liquide middelen.

Het maximale kredietrisico bedraagt € 624,4 miljoen.

Het kredietrisico is geconcentreerd bij een aantal tegenpartijen of economisch verbonden tegenpartijen en dit betreft het volgende:

- Financiële vaste activa: € 5,6 miljoen (leningen groepsmaatschappijen € 2,9 miljoen, overige langlopende vorderingen € 5,3 miljoen en voorzieningen € -2,5 miljoen).
- Onderhanden werk uit hoofde van DBC's/DBC-zorgproducten € 22,7 miljoen.
- Vorderingen en overlopende activa: € 319,7 miljoen (bestaande uit: vorderingen op debiteuren en nog te factureren bedragen aan zorgverzekeraars, particulieren en derden (€ 298,5 miljoen) en nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa (€ 19,5 miljoen)). In de post vorderingen op debiteuren is rekening gehouden met een mogelijke oninbaarheid van € 17,2 miljoen) en in de post nog te factureren omzet DBC's/DBC-zorgproducten van € 13,8 miljoen.
- Liquide middelen: € 276,4 miljoen bij diverse banken.

De blootstelling aan kredietrisico van het Erasmus MC wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke afnemers.

Rente- en kasstroomrisico

Het beleid van het Erasmus MC is om al haar financieringen aan te trekken met leningen die een vaste looptijd, een vaste rente en geen renteherziening gedurende de looptijd hebben.

Het renterisico kan worden weergegeven door de volgende rentetypische vervalkalender die afwijkt van het aflossingsschema:

	Uitstaand bedrag per 31 dec 2018	≤ 1 jaar	> 1 en ≤ 5 jaar	> 5 en ≤ 10 jaar	> 10 jaar
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Opgenomen vastrentende leningen	881.089	-	19.684	94.142	767.263
Opgenomen variabel rentende leningen	18.958	18.958	-	-	-
Financial lease contracten	69.483	6	20.325	33.267	15.885

Indien de rente per 31 december 2018 met 1% zou stijgen waarbij alle andere variabelen constant blijven, zal de rentelast van het Erasmus MC in het jaar 2019 met een bedrag van € 0,2 miljoen stijgen. Reden hiervan is dat het Erasmus MC voornamelijk vastrentende langlopende financieringen heeft.

Liquiditeitsrisico

Het Erasmus MC bewaakt de liquiditeitspositie dagelijks door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen.

Het management ziet er op toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van het Erasmus MC te kunnen voldoen en dat tevens voldoende financiële ruimte onder de beschikbare faciliteiten beschikbaar blijft, zodat steeds wordt voldaan aan de gestelde leningconvenanten (zoals beschreven in de toelichting op de geconsolideerde balans in paragraaf 1.1.5.13).

Per 31 december 2018 bedragen de contractuele aflossingsverplichtingen:

	≤ 1 jaar	> 1 en ≤ 2 jaar	> 2 en ≤ 5 jaar	> 5 jaar
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Langlopende leningen	35.354	37.054	118.600	709.039
Financial lease contracten	9.963	9.566	26.975	22.979
Totaal per 31 december 2018	45.317	46.620	145.575	732.018

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Toelichting van de reële waarde

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden en dergelijke benadert de boekwaarde daarvan.

De reële waarde en boekwaarde (inclusief lopende rente) van de overige in de balans verantwoorde financiële instrumenten kan als volgt worden weergegeven:

	Boekwaarde ultimo dec 2018	Marktwaarde ultimo dec 2018
	x € 1.000	x € 1.000
Langlopende schulden	900.047	900.047
Langlopende verplichten uit hoofde van financial lease	69.483	69.483
Totaal	<u>969.530</u>	<u>969.530</u>

De reële waarde (marktwaarde) is gelijkgesteld aan de boekwaarde ultimo 2018.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

16. Niet in de balans opgenomen regelingen

Garanties, langlopende contracten en fiscaal

Ronald McDonald Huis. Het Erasmus MC heeft zich contractueel verplicht gesteld het Ronald McDonald Huis bij Erasmus MC-Sophia over te nemen tegen de dan geldende marktwaarde, indien de exploitatie door de Ronald McDonald Stichting niet meer kan worden uitgeoefend. Het moment waarop dit zich voordoet is niet te voorspellen en daarmee ook de marktwaarde niet.

Materiële vaste activa. Met betrekking tot nieuwbouw- en instandhoudingsprojecten is op de balansdatum voor € 35,3 miljoen (2017: € 48,0 miljoen) opgedragen waarvoor nog werkzaamheden moeten worden gedaan en facturen moeten worden ontvangen.

Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft uit hoofde van lopende bouwprojecten op de balansdatum voor € 2,2 miljoen (2017: € 4,9 miljoen) investeringsverplichtingen.

Fiscale eenheid. Erasmus MC is opgenomen in de fiscale eenheid voor de omzetbelasting samen met de volgende rechtspersonen:

- Academisch Ziekenhuis behorende bij de openbare universiteit Rotterdam (Erasmus MC)
- Erasmus MC Holding BV en de volgende dochtermaatschappijen:
 - Erasmus MC O&O Holding BV
 - Erasmus MC Diabetesstation BV
 - Erasmus Pharma BV
 - MI&EUR Implementation and Exploitation BV
 - Neurasmus BV
 - Sophia Research BV
 - Thoraxcentrum Research BV
 - ViroNovative BV
 - Erasmus MC Zorg Holding BV
 - Poliklinische Apotheek Erasmus MC BV
 - DermaHaven BV
 - Travelclinic Erasmus MC BV
- Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV
- Haven Service BV
- Erasmus MC Foundation

Op grond van de invorderingswet is Erasmus MC hoofdelijk aansprakelijk voor het totaal van de verschuldigde omzetbelasting van de fiscale eenheid. De totale positie van de fiscale eenheid bedraagt € 1,0 miljoen schuld.

De fiscale eenheid voor de omzetbelasting Apotheek A15 Holding BV bestaat uit de volgende rechtspersonen:

- Apotheek A15 Holding BV
- Apotheek A15 Vastgoed BV
- Apotheek A15 BV

Op grond van de invorderingswet is Apotheek A15 Holding BV hoofdelijk aansprakelijk voor het totaal van de verschuldigde omzetbelasting van de fiscale eenheid. De totale positie van de fiscale eenheid bedraagt een vordering € 0,04 miljoen.

Voor de volgende rechtspersonen bestaat vanaf 1 januari 2015 een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting:

- Apotheek A15 Holding BV
- Apotheek A15 Vastgoed BV
- Apotheek A15 BV

Op grond van de invorderingswet is Apotheek A15 Holding BV hoofdelijk aansprakelijk voor het totaal van de verschuldigde vennootschapsbelasting van de fiscale eenheid. De totale positie van de fiscale eenheid is nihil.

Apotheek A15 Holding BV is proportioneel meegeconsolideerd. Erasmus MC Holding BV is 50% aandeelhouder van deze vennootschap.

Leaseauto's. Alle lopende leasecontracten zijn op basis van operational lease afgesloten. In het kader van personeelsbeloning is aan een beperkte groep personen binnen het Erasmus MC een leaseauto ter beschikking gesteld. Deze verplichting is te splitsen in een kortlopend deel van € 0,06 miljoen en een deel met een looptijd langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar van € 0,02 miljoen.

Huurverplichtingen. Uit hoofde van aangegane huurcontracten heeft het Erasmus MC langlopende verplichtingen uitstaan van € 28,6 miljoen. Het kortlopende deel van deze verplichtingen bedraagt € 6,0 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 11,3 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 11,3 miljoen.

De huurverplichtingen hebben betrekking op kantoorruimte, datacentra, laboratoriumruimte, opslagruimte en parkeerruimte.

Haven Service BV is voor haar locaties aan het Haringvliet te Rotterdam huurovereenkomsten aangegaan.

Voor de locatie Haringvliet 2 is een huurovereenkomst aangegaan. van € 0,9 miljoen per jaar. Deze overeenkomst loopt tot en met 2020. De verplichting bedraagt in totaal € 1,8 miljoen.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Ten aanzien van deze verplichting heeft Erasmus MC een concerngarantie verstrekt aan de verhuurder. De verplichtingen van Erasmus MC uit hoofde van deze concerngarantie worden beperkt tot een maximumbedrag van het totaal van de bedragen van drie maanden huur, met dien verstande dat bij niet-nakoming van huurder de gehele concerngarantie kan worden geclaimd. Voor de locatie Haringvliet 72 is een huurovereenkomst aangegaan van € 0,4 miljoen per jaar. Deze overeenkomst loopt tot en met augustus 2027. De verplichting bedraagt in totaal € 3,6 miljoen (exclusief indexeringen). De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 1,6 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 1,5 miljoen.

Dienstverlening bedden. Erasmus MC heeft een overeenkomst gesloten met betrekking tot de levering van bedden. In tegenstelling tot het verleden worden de bedden niet aangeschaft maar worden deze op basis van een dienstverlenings-overeenkomst afgenomen van de leverancier. In het contract is het rekening gehouden met total cost of ownership. Dit houdt in dat alle te verwachten kosten zoals afschrijving, vervanging en onderhoud worden meegenomen in het contract. In dit contract zijn alle bedgerelateerde kosten opgenomen. Het kortlopende deel van deze verplichting bedraagt € 0,8 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 3,2 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 9,5 miljoen. Dit contract is in 2018 afgesloten, levering gaat plaatsvinden vanaf 2019.

Onderhoudscontracten. Uit hoofde van aangegane onderhoudscontracten heeft het Erasmus MC langlopende verplichtingen uitstaan van € 15,3 miljoen. Het kortlopende deel van deze verplichtingen bedraagt € 9,7 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 4,0 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 1,6 miljoen. De onderhoudscontracten hebben betrekking op terreinen, gebouwen en installaties.

Apotheek A15 Holding BV heeft een aantal meerjarige contracten afgesloten met betrekking tot onderhoud, schoonmaak en kantoorautomatisering. De kortlopende termijnverplichting van deze contracten bedraagt € 0,1 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 0,2 miljoen.

Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft meerjarige onderhoudscontracten uitstaan van € 9,8 miljoen. Het kortlopende deel van deze verplichtingen bedraagt € 2,1 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 7,1 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 0,6 miljoen.

Energiekosten. Het Erasmus MC heeft ten behoeve van de levering van elektriciteit en gas een tweejarig contract afgesloten. De kortlopende termijnverplichting is afhankelijk van het af te nemen volume in 2019.

Royalty's. Erasmus MC Holding BV heeft op basis van een licentie recht op royalty's van een vennootschap. Van 1 september 2009 tot en met 31 december 2029 bedragen deze royalty's 4,25% van de jaarlijkse omzet die is gegenereerd op basis van de licentie, van 1 januari 2030 tot en met 31 december 2038 2,50% van die jaarlijkse omzet en vanaf 1 januari 2039 1% van die jaarlijkse omzet.

UNIIQ. Erasmus MC heeft, samen met TU Delft en Universiteit Leiden, haar steun uitgesproken voor een EFRO aanvraag om te komen tot een regionaal Proof of Concept (PoC) fonds voor de provincie Zuid-Holland onder de naam UNIIQ. Dit fonds zal een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van het regionale investeringsklimaat.

Erasmus MC heeft daarbij geëngageerd aan de gevraagde bijdrage van € 2,0 miljoen. Dit bedrag zal worden ingezet voor de Proof of Concept cofinanciering van spin-offs vanuit of gelieerd aan Erasmus MC. De EFRO heeft een additioneel bedrag van € 2,0 miljoen beschikbaar gesteld voor funding van spin-offs vanuit of gelieerd aan Erasmus MC.

In 2017 is een leningovereenkomst gesloten tussen Sensius BV en Erasmus MC Holding BV voor totaal € 0,2 miljoen. De eerste twee tranches (totaal € 0,1 miljoen) zijn verstrekt in 2017. In 2018 is de derde (laatste) tranche uitgekeerd. In december 2018 is de lening overgedragen aan Erasmus MC O&O Holding BV.

Swanbridge Capital. Erasmus MC heeft samen met van Herk Investment, de Gemeente Rotterdam en dhr. Chahal goedkeuring gegeven aan het oprichten van Swanbridge Capital BV. Swanbridge Capital BV is een nieuw investeringsfonds dat zich richt op participaties in jonge Life Science ondernemingen die zich in een vroege fase van productontwikkeling bevinden.

Deze ondernemingen hebben vaak nog geen Proof of Concept (PoC) bereikt voor hun technologie, maar bieden hoog potentieel. Erasmus MC Holding BV heeft € 1,5 miljoen toegezegd bij te zullen dragen aan het eigen vermogen van Swanbridge Capital BV. Erasmus MC heeft € 1,5 miljoen toegezegd om bij te zullen dragen aan het eigen vermogen van Erasmus MC Holding BV om dit mogelijk te maken. Naast de financiële steun zal het Erasmus MC ook bijdragen aan de ondersteuning en begeleiding van de participaties van Swanbridge Capital BV zoals in het fondsplan omschreven. In 2018 hebben drie kapitaalstortingen aan Swanbridge Capital BV plaatsgevonden van in totaal € 0,1 miljoen.

Garantie op toezicht. Erasmus MC Holding BV heeft verklaard, om gedurende de looptijd van de subsidieverlening door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie aan Quantib BV, toezicht te houden op deze vennootschap. Deze garantie kent geen financiële consequenties.

Garantie inzake Holland PTC BV. Erasmus MC heeft samen met Leids Universitair Medisch Centrum en Technische Universiteit Delft een garantieverklaring verstrekt aan de EIB te Luxemburg. "EIB Individuele Garant Maximumbedrag": met betrekking tot elke Garant, 33,3 procent van de Gegarandeerde Verplichtingen, vermeerderd met intresten daarop, evenals eventuele onderbrekingskosten, schadevergoedingen, onkosten of andere kosten krachtens Clausule 20 (Kosten) (op voorwaarde dat de maximumbedrag van de hoofdsom van het gewaarborgde krediet (hoofdsom) per individuele Garant onder deze garantie is € 30,0 miljoen).

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

HollandPTC BV. Erasmus MC Zorg Holding BV heeft een achtergestelde lening vertrekt aan HollandPTC BV van € 2,5 miljoen. De rente over de lening is 3-maands EURIBOR plus 5,5%. In 2018 is de lening door HollandPTC BV niet afgeroepen.

Garanties HBM Holdings Ltd.

Erasmus MC Holding BV is voor haar pro rata deel aansprakelijk voor het schadeloosstellen van de koper voor verliezen met betrekking tot:

- Inbreuk op door verkopers gegeven garanties en/of inbreuk op convenanten waar de verkoper, de onderneming of een van haar deelnemingen onderdeel van is;
- Rechten en verplichtingen van de onderneming en/of zijn deelnemingen van iedere aard voortvloeiend UIT:
 - schending – voor de sluitingsdatum - van de wet en/of contractuele afspraken, door de verkopers, haar vertegenwoordigers, de onderneming en/of haar deelnemingen;
 - Iedere handeling of nalatigheid van de verkoper of zijn vertegenwoordiger.
- Verkopers hebben geen recht op het vorderen van een schadevergoeding van de onderneming, haar deelnemingen of haar vertegenwoordigers met betrekking tot vertegenwoordiging, garantie, convenant of overeenkomst. De verkoper ziet af van haar rechten daarop.

De afgegeven garanties kennen de volgende looptijd van 10 jaar na 8 december 2016.

Verrekening van garanties zal plaatsvinden met de acquisition consideration.

Met betrekking tot iedere individuele claim of een serie van claims geldt dat de verkopers de kopers schadeloos stellen indien deze claim \$ 10,000 overstijgt.

De verkopers dienen de koper schadeloos te stellen voor de zaken zoals hierboven benoemd. In het geval dat een (totale) claim uit hoofde van commerciële garanties \$ 1,000,000 overstijgt zal de koper maximaal aansprakelijk zijn voor het bedrag boven de \$ 500,000 en niet voor het volledige bedrag.

De maximale aansprakelijkheid voor fundamentele garanties is vastgesteld op het pro rata deel van de totale acquisition consideration;

Bankgaranties Haven Service BV. In opdracht van het Haven service BV is ten behoeve van derden de volgende bankgarantie afgegeven:

Garantienummer	Bedrag	Begunstigde	Betreft
	x € 1.000		

K687008	103,0	NSI Kantoren BV	Huur locatie Haringvliet 72
---------	-------	-----------------	-----------------------------

Onderlinge Waarborgmaatschappij Centramed BA. Met ingang van 1 januari 2015 is het Erasmus MC lid van de Onderlinge Waarborgmaatschappij Centramed BA. Erasmus MC heeft een storting in het aandelenkapitaal en ledenkapitaal gedaan voor een gering bedrag.

Het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft garanties afgegeven aan Onderlinge Waarborgmaatschappij Centramed BA voor in totaal € 0,2 miljoen.

Obligo verplichting richting Waarborgfonds voor de Zorgsector. De derde zekerheidslaag voor het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WfZ) is dat alle WfZ-deelnemers mederisicodragend zijn. Als het WfZ niet aan haar garantieverplichtingen kan voldoen, kan het WfZ een beroep doen op haar deelnemers. Dit gaat in de vorm van renteloze leningen. De hoogte van deze leningen is gemaximeerd tot 3% van de restschuld van de leningen van de deelnemer. Voor het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV bedraagt deze verplichting ultimo 2018 € 0,6 miljoen.

Garanties en borgstellingen Health Estate Center BV. Door het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV zijn garanties afgegeven voor in totaal € 0,1 miljoen.

Aansprakelijkheidsstellingen inzake groepsmaatschappijen en overige verbonden partijen. Het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft aan Scheldezoom Farmacie BV een achtergestelde lening van € 2,1 miljoen verstrekt.

Het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV is gezamenlijk met Stichting ZorgSaam Zeeuws-Vlaanderen aansprakelijk voor alle schulden van Scheldezoom Farmacie BV jegens de bank.

PBL-overgangsregeling. Het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV heeft uit hoofde van de PBL-overgangsregeling voor 50+ers een verplichting ontstaan van € 2,0 miljoen.

1.1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Verplichtingen uit hoofde van het macrobeheersinstrument

Het macrobeheersinstrument kan door de minister van VWS ingezet worden om overschrijdingen van het macrokader zorg terug te vorderen bij instellingen voor medisch specialistische zorg en bij instellingen voor curatieve geestelijke gezondheidszorg. Het macrobeheersinstrument is uitgewerkt in de Aanwijzing macrobeheersmodel instellingen voor medisch specialistische zorg, respectievelijk Aanwijzing Macrobeheersinstrument curatieve geestelijke gezondheidszorg.

Jaarlijks wordt door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) ambtshalve een mbi-omzetplafond vastgesteld. Tevens wordt door de NZa jaarlijks een omzetplafond per instelling vastgesteld, welke afhankelijk is van de realisatie van het mbi-omzetplafond van alle instellingen gezamenlijk. Deze vaststelling vindt plaats nadat door de Minister van VWS de overschrijding van het mbi-omzetplafond uiterlijk vóór 1 december van het opvolgend jaar is gecommuniceerd.

Voor 2018 is het MBI-omzetplafond door de NZa vastgesteld op € 22.542 miljoen (prijsniveau 2018).

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 bestaat nog geen inzicht in realisatie van het mbi-omzetplafond over 2018. Erasmus MC is niet in staat een betrouwbare inschatting te maken van de uit het macrobeheersinstrument voortkomende verplichting en deze te kwantificeren. Als gevolg daarvan is deze verplichting niet tot uitdrukking gebracht in de balans van het Erasmus MC per 31 december 2018.

De heffingsgrondslag Macrobeheersinstrument is als volgt opgebouwd:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Tariefopbrengst van DBC's, DBC-zorgproducten, overige zorgproducten in zowel het gereguleerde als het vrije segment	1.071.132	1.058.582
Totaal heffingsgrondslag	<u>1.071.132</u>	<u>1.058.582</u>

1.1.6 MUTATIEOVERZICHT IMMATERIELE VASTE ACTIVA

	Kosten op- richting en uitgifte van aandelen	Kosten van ontwikkeling	Kosten van concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom	Kosten van goodwill die van derden is verkregen	Vooruit- betalingen op immateriële activa	Totaal
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari 2018						
- aanschafwaarde	-	-	37.073	-	3.101	40.174
- cumulatieve afschrijvingen	-	-	1.236	-	-	1.236
Boekwaarde per 1 januari 2018	-	-	35.837	-	3.101	38.938
Mutaties in het boekjaar						
- investeringen	-	-	11.413	-	-1.779	9.634
- afschrijvingen	-	-	3.015	-	-	3.015
- bijzondere waardeverminderingen	-	-	-	-	-	-
- <i>terugname geheel afgeschreven activa</i>						
aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
- <i>desinvesteringen</i>						
aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
per saldo	-	-	-	-	-	-
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	-	-	8.398	-	-1.779	6.619
Stand per 31 december 2018						
- aanschafwaarde	-	-	48.486	-	1.322	49.808
- cumulatieve afschrijvingen	-	-	4.251	-	-	4.251
Boekwaarde per 31 december 2018	-	-	44.235	-	1.322	45.557

1.1.7 MUTATIEOVERZICHT MATERIELE VASTE ACTIVA

	Bedrijfs- gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen, technische en administratieve uitrusting	Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa	Niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële activa	Totaal
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari 2018						
- aanschafwaarde	1.244.420	245.654	573.237	739.136	2.840	2.805.287
- cumulatieve afschrijvingen	744.432	152.344	444.741	-	2.075	1.343.592
Boekwaarde per 1 januari 2018	<u>499.988</u>	<u>93.310</u>	<u>128.496</u>	<u>739.136</u>	<u>765</u>	<u>1.461.695</u>
Mutaties in het boekjaar						
- investeringen	269.674	386.096	157.552	-674.469	225	139.078
- afschrijvingen	46.915	22.547	44.522	-	358	114.342
- bijzondere waardeverminderingen	-14.418	-699	-	-	-	-15.117
- <i>terugname geheel afgeschreven activa</i>						
aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
- <i>desinvesteringen</i>						
aanschafwaarde	58.156	3.864	191.002	196	-	253.218
cumulatieve afschrijvingen	40.011	3.797	190.214	-	-	234.022
per saldo	<u>18.145</u>	<u>67</u>	<u>788</u>	<u>196</u>	<u>-</u>	<u>19.196</u>
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	<u>219.032</u>	<u>364.181</u>	<u>112.242</u>	<u>-674.665</u>	<u>-133</u>	<u>20.657</u>
Stand per 31 december 2018						
- aanschafwaarde	1.455.938	627.886	539.787	64.471	3.065	2.691.147
- cumulatieve afschrijvingen	736.918	170.395	299.049	-	2.433	1.208.795
Boekwaarde per 31 december 2018	<u>719.020</u>	<u>457.491</u>	<u>240.738</u>	<u>64.471</u>	<u>632</u>	<u>1.482.352</u>

1.1.8 OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN per 31 december 2018

1.1.8.1 Schulden aan banken en kredietinstellingen

Leninggever	Datum	Hoofdsom	Totale loop- tijd	Soort lening	Werke- lijke rente	Restschuld 31 december 2017	Nieuwe leningen in 2018	Aflossing in 2018	Restschuld per 31 december 2018	Restschuld over 5 jaar	Resterende looptijd in jaren eind 2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Gestelde zekerheden
		x € 1.000			%	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000			x € 1.000	
NV BNG	02-05-2007	18.000	20	Onderhands	4,534%	8.550	-	900	7.650	3.150	9	lineair	900	recht op hypotheek
NV BNG	03-06-2011	110.000	35	Onderhands	4,695%	89.572	-	3.143	86.429	70.714	27	lineair	3.143	recht op hypotheek
EIB	09-12-2009	80.000	25	Onderhands	4,028%	54.400	-	3.200	51.200	35.200	16	lineair	3.200	recht op hypotheek
EIB	07-10-2010	123.000	35	Onderhands	3,243%	98.400	-	3.515	94.885	77.314	27	lineair	3.514	recht op hypotheek
EIB	29-03-2012	70.000	35	Onderhands	3,711%	60.000	-	2.000	58.000	48.000	29	lineair	2.000	recht op hypotheek
NV BNG	06-11-2013	35.000	30	Onderhands	3,470%	30.333	-	1.166	29.167	23.333	25	lineair	1.167	recht op hypotheek
EIB	14-11-2013	35.000	30	Onderhands	3,112%	30.333	-	1.166	29.167	23.333	25	lineair	1.167	recht op hypotheek
EIB	31-03-2014	30.000	30	Onderhands	3,200%	27.000	-	1.000	26.000	21.000	26	lineair	1.000	recht op hypotheek
NV BNG	31-03-2014	30.000	30	Onderhands	3,585%	27.000	-	1.000	26.000	21.000	26	lineair	1.000	recht op hypotheek
NV BNG	23-05-2016	75.000	30	Onderhands	2,820%	72.500	-	2.500	70.000	57.500	28	lineair	2.500	recht op hypotheek
NV BNG	29-03-2018	81.000	30	Onderhands	1,980%	-	81.000	1.350	79.650	66.150	30	lineair	2.700	recht op hypotheek
EIB	22-02-2018	92.000	30	Onderhands	1,698%	-	92.000	-	92.000	76.667	30	lineair	3.067	recht op hypotheek
NV BNG	29-03-2012	70.000	35	Onderhands	3,850%	60.000	-	2.000	58.000	48.000	29	lineair	2.000	recht op hypotheek
ING Groenbank NV	01-11-2017	10.000	10	Onderhands	1,180%	10.000	-	-	10.000	2.917	6	lineair	417	geen
ING Bank NV	03-11-2017	50.000	10	Onderhands	1,790%	50.000	-	-	50.000	47.276	6	lineair	160	geen
AG Insurance NV	20-11-2015	40.000	20	Onderhands	2,370%	40.000	-	-	40.000	40.000	17	lineair	-	recht op hypotheek
AG Insurance NV	20-11-2015	20.000	20	Onderhands	2,370%	20.000	-	-	20.000	20.000	17	lineair	-	recht op hypotheek
ABN-Amro NV	25-10-2007	20.000	20	Onderhands	4,645%	10.000	-	1.000	9.000	4.000	9	lineair	1.000	geen
RON	06-12-2016	4.180	20	Onderhands	0,000%	375	245	-	620	62	17	lineair	-	geen
BV NEA	28-09-2012	10.000	10	Onderhands	3,200%	10.000	-	-	10.000	-	4	einde looptijd	-	geen
ING Bank NV	14-12-2017	8.240	16	Onderhands	1,000%	8.240	-	515	7.725	5.150	15	lineair	515	geen
ING Bank NV	14-12-2017	12.150	13	Onderhands	1,000%	12.150	-	917	11.233	6.648	12	lineair	917	geen
NV BNG	18-12-2017	227	5	Onderhands	2,030%	227	-	45	182	-	4	lineair	45	rijksgarantie VWS
NV BNG	18-12-2017	191	3	Onderhands	1,820%	191	-	64	127	-	2	lineair	64	rijksgarantie VWS
Rabobank	22-12-2017	788	5	Onderhands	3,030%	788	-	158	630	-	4	lineair	157	geen
UMC Groningen Levensverz.	01-01-2015	5.000	30	Onderhands	3,500%	4.667	-	167	4.500	3.667	28	lineair	167	recht op hypotheek
Erasmus NV	16-03-1998	4.595	27	Onderhands	5,400%	1.361	-	170	1.191	340	7	lineair	170	rijksgarantie
NV BNG	01-10-1998	3.176	28	Onderhands	4,790%	1.021	-	114	907	340	8	lineair	113	rijksgarantie
NV BNG	01-07-1993	8.622	40	Onderhands	2,400%	1.835	-	216	1.619	542	15	lineair	216	rijksgarantie
ING	01-10-1993	9.076	25	Onderhands	3,810%	272	-	272	-	-	-	lineair	-	geen
NV BNG	28-02-1996	3.290	29	Onderhands	4,270%	908	-	114	794	227	7	lineair	113	rijksgarantie

1.1.8 OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN per 31 december 2018

1.1.8.1 Schulden aan banken en kredietinstellingen

Leninggever	Datum	Hoofdsom	Totale loop- tijd	Soort lening	Werke- lijke rente	Restschuld 31 december 2017	Nieuwe leningen in 2018	Aflossing in 2018	Restschuld per 31 december 2018	Restschuld over 5 jaar	Resterende looptijd in jaren eind 2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Gestelde zekerheden
		x € 1.000			%	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000			x € 1.000	
NV BNG	01-09-1978	1.089	40	Onderhands	8,125%	51	-	25	26	-	-	lineair	26	gemeentegarantie gemeente Schouwen - Duiveland
NWB	31-12-2007	4.423	20	Onderhands	4,474%	2.212	-	221	1.991	885	9	lineair	221	rijksgarantie
NV BNG	17-12-2009	2.552	15	Onderhands	4,180%	1.191	-	170	1.021	170	6	lineair	170	rijksgarantie
NV BNG	13-11-1990	2.267	30	W/Z borging	3,420%	227	-	76	151	-	2	lineair	76	waarborgfonds Z.
NV BNG	01-11-1991	4.538	30	W/Z borging	3,630%	605	-	151	454	-	3	lineair	151	waarborgfonds Z.
NV BNG	16-12-1991	4.538	30	W/Z borging	3,680%	605	-	151	454	-	3	lineair	151	waarborgfonds Z.
NV BNG	16-09-1991	4.538	30	W/Z borging	3,570%	605	-	151	454	-	3	lineair	151	waarborgfonds Z.
NV BNG	03-02-1992	4.538	30	W/Z borging	3,574%	756	-	151	605	-	4	lineair	151	waarborgfonds Z.
NV BNG	16-03-1992	5.808	30	W/Z borging	3,740%	968	-	194	774	-	4	lineair	194	waarborgfonds Z.
NV BNG	13-07-1992	4.538	30	W/Z borging	3,790%	756	-	151	605	-	4	lineair	151	waarborgfonds Z.
NV BNG	01-12-1992	2.269	30	W/Z borging	6,200%	378	-	75	303	-	4	lineair	76	waarborgfonds Z.
NV BNG	28-12-1992	3.830	30	W/Z borging	6,030%	605	-	121	484	-	4	lineair	121	waarborgfonds Z.
NV BNG	15-03-1993	2.269	30	W/Z borging	5,930%	454	-	76	378	-	5	lineair	76	waarborgfonds Z.
NV BNG	01-10-2010	3.403	15	W/Z borging	3,060%	1.815	-	227	1.588	454	7	lineair	227	rijksgarantie
ING	26-05-2011	14.047	8		4,980%	2.266	-	2.266	-	-	-	lineair	-	geen
ING	26-05-2011	2.718	7		4,930%	359	-	359	-	-	-	lineair	-	geen
Rabobank	31-01-2018	5.000	5	W/Z borging	1,200%	-	5.000	917	4.083	-	4	lineair	1.000	waarborgfonds Z.
Rabobank	30-04-2018	10.000	11	W/Z borging	2,100%	-	10.000	-	10.000	5.000	10	lineair	1.000	waarborgfonds Z.
						743.976	188.245	32.174	900.047	709.039				
												35.354		

1.1.8 OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN per 31 december 2018

1.1.8.2 Schulden uit hoofde van financial lease

Leninggever	Datum	Hoofdsom	Totale loop- tijd	Soort lening	Werke- lijke rente	Restschuld 31 december 2017	Nieuwe leningen in 2018	Aflossing in 2018	Restschuld per 31 december 2018	Restschuld over 5 jaar	Resterende looptijd in jaren eind 2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Gestelde zekerheden
		x € 1.000			%	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000			x € 1.000	
ABN-Amro NV	20-12-2013	20.000	9	Lease	3,070%	11.606	-	2.221	9.385	-	4	annuïteit	2.290	pandrecht
ABN-Amro NV	20-12-2013	20.000	10	Lease	3,230%	12.604	-	1.965	10.639	-	5	annuïteit	2.030	pandrecht
ABN-Amro NV	30-12-2014	20.000	9,5	Lease	2,000%	14.090	-	2.223	11.867	959	6	annuïteit	2.095	pandrecht
Zorgvastgoed Zeeland BV	01-01-2016	17.365	17	Lease	5,771%	16.437	-	552	15.885	12.179	14	annuïteit	610	geen
ABN-Amro NV	01-01-2012	193	10	Financial lease	6,040%	92	-	21	71	-	3	annuïteit	22	geen
ABN-Amro NV	01-03-2012	193	10	Financial lease	6,040%	95	-	21	74	-	3	annuïteit	21	geen
ABN-Amro NV	01-03-2012	193	10	Financial lease	6,040%	95	-	21	74	-	3	annuïteit	22	geen
Siemens	01-01-2014	699	5	Huurkoop	NB	139	-	139	-	-	-	lineair	-	geen
Siemens	01-03-2014	115	5	Huurkoop	NB	29	-	23	6	-	1	lineair	6	geen
Siemens	01-01-2015	1.408	8	Financial lease	4,520%	7.739	472	1.007	7.204	4.155	6	annuïteit	1.156	geen
Siemens	01-01-2015	742	8	Financial lease	3,200%	1.226	64	150	1.140	282	6	annuïteit	270	geen
Lage Landen	01-06-2016	2.636	3	Vendorlease	3,400%	659	-	659	-	-	-	lineair	-	geen
Lease DELL	01-05-2016	183	5	Financial lease	0,000%	119	-	37	82	-	2	annuïteit	37	geen
Siemens	01-07-2016	4.029	10	Financial lease	5,960%	3.566	-	332	3.234	1.242	7	annuïteit	353	geen
Siemens	01-02-2017	2.317	10	Financial lease	4,460%	2.165	-	195	1.970	848	8	annuïteit	204	geen
Siemens	01-02-2017	9.327	10	Financial lease	3,480%	8.671	-	819	7.852	3.314	8	annuïteit	847	geen
						79.332	536	10.385	69.483	22.979				
													9.963	

1.1.9 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING

1.1.9.1 Geconsolideerde gesegmenteerde resultatenrekening

Segment - Erasmus MC Zorg

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Opbrengsten zorgprestaties	17	1.215.176	1.200.089
Subsidies	18	140.713	140.506
Overige bedrijfsopbrengsten	19	104.056	97.070
Som der bedrijfsopbrengsten		<u>1.459.945</u>	<u>1.437.665</u>
BEDRIJFSLASTEN			
Personeelskosten	20	768.334	750.433
Honorariumkosten vrijgevestigd medisch specialisten die aan de instelling voor medisch specialistische zorg declareren	21	30.202	30.303
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	22	97.783	76.753
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	23	-15.117	-
Overige bedrijfskosten	24	535.051	506.091
Som der bedrijfslasten		<u>1.416.253</u>	<u>1.363.580</u>
BEDRIJFSRESULTAAT		43.692	74.085
Financiële baten en lasten	25	-28.369	-30.603
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING		<u>15.323</u>	<u>43.482</u>
Belastingen		-152	53
RESULTAAT NA BELASTINGEN		<u>15.171</u>	<u>43.535</u>
Aandeel derden in groepsresultaat		-	-
RESULTAAT BOEKJAAR		<u><u>15.171</u></u>	<u><u>43.535</u></u>

1.1.9.1 Geconsolideerde gesegmenteerde resultatenrekening

Segment - Erasmus MC O&O

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Subsidies	18	122.384	120.828
Overige bedrijfsopbrengsten	19	146.218	139.336
Som der bedrijfsopbrengsten		<u>268.602</u>	<u>260.164</u>
BEDRIJFSLASTEN:			
Personeelskosten	20	172.495	165.364
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	22	14.741	13.600
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	23	-	-
Overige bedrijfskosten	24	69.631	73.294
Som der bedrijfslasten		<u>256.867</u>	<u>252.258</u>
BEDRIJFSRESULTAAT		11.735	7.906
Financiële baten en lasten	25	111	356
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING		<u>11.846</u>	<u>8.262</u>
Belastingen		-200	-20
RESULTAAT NA BELASTINGEN		<u>11.646</u>	<u>8.242</u>
Aandeel derden in groepsresultaat		-	-86
RESULTAAT BOEKJAAR		<u><u>11.646</u></u>	<u><u>8.156</u></u>

1.1.9.2 Aansluiting totaal resultaat met resultaten segmenten

	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
Segment - Erasmus MC Zorg	15.171	43.535
Segment - Erasmus MC O&O	11.646	8.156
Resultaat volgens geconsolideerde resultatenrekening	<u><u>26.817</u></u>	<u><u>51.691</u></u>

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

BATEN

17. Opbrengsten zorgprestaties

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Opbrengsten zorgverzekeringswet (exclusief subsidies)	1.071.132	1.058.582
Beschikbaarheidsbijdragen Zorg	131.926	127.288
Overige zorgprestaties	12.118	14.219
	<u>1.215.176</u>	<u>1.200.089</u>

De opbrengsten zorgverzekeringswet zijn ten opzichte van 2017 € 12,6 miljoen hoger dan in het voorgaande boekjaar. In 2018 zijn deze opbrengsten enerzijds met € 60,6 miljoen gestegen als gevolg van toenemende productie en betere afspraken met zorgverzekeraars en anderzijds afgenomen met € 48,0 miljoen als gevolg van het beëindigen van de zorgactiviteiten van het voormalige Havenziekenhuis.

De toename van de beschikbaarheidsbijdragen Zorg in 2018 wordt verklaard door prijsindexatie en afrekeningen uit oude jaren.

18. Subsidies

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Rijksbijdrage werkplaatsfunctie en medische faculteit van UMC's	185.901	182.386
Beschikbaarheidsbijdragen opleidingen	74.701	74.422
Overige subsidies, waaronder loonkostensubsidies en EU-subsidies	2.495	4.526
Totaal	<u>263.097</u>	<u>261.334</u>

Rijksbijdrage werkplaatsfunctie en medische faculteit van UMC's. De hogere opbrengsten in 2018 betreft prijsindexatie ten opzichte van 2017.

Beschikbaarheidsbijdragen opleidingen. Hieronder zijn opgenomen de subsidies ten behoeve van de medische vervolgoedingen, het Fonds Zorgopleidingen (FZO) en de subsidies kwaliteitsimpuls.

19. Overige bedrijfsopbrengsten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Overige dienstverlening (waaronder 2e-4e geldstroom UMC's voor onderzoek):		
- opbrengsten uit EMF, projectmatig	98.695	94.910
- opbrengsten uit opleidingen, parkeren, restaurants en overige diensten	14.926	17.480
Overige opbrengsten (waaronder vergoeding voor uitgeleend personeel en verhuur onroerend goed):		
- doorberekende personeelskosten, niet-projectmatig	15.511	15.029
- andere opbrengsten, subsidies en bijdragen	121.142	108.987
Totaal	<u>250.274</u>	<u>236.406</u>

Andere opbrengsten, subsidies en bijdragen. De stijging in deze opbrengsten wordt met name veroorzaakt door de toename van activiteiten met derden. Hieronder is ook opgenomen de vrijval uit de vooruitontvangen schadevergoeding van het Ministerie van VWS van € 27,0 miljoen (2017: € 25,1 miljoen).

Daarnaast is sprake van omzetsijging bij Erasmus MC Holding BV als gevolg van nieuwe activiteiten (DermaHaven BV en Travelclinic Erasmus MC BV) en toename van de omzet Poliklinische Apotheek Erasmus MC BV.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

LASTEN

20. Personeelskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Lonen en salarissen	674.115	667.066
Sociale lasten	71.881	70.162
Pensioenpremie	87.355	80.632
Dotaties voorzieningen personele regelingen	12.290	17.671
Andere personeelskosten	40.181	38.024
Subtotaal	885.822	873.555
Personeel niet in loondienst	55.007	42.242
Totaal personeelskosten	940.829	915.797
Specificatie gemiddeld aantal personeelsleden (in fte's) per segment:		
- Zorg	9.599	9.573
- O&O	2.277	2.129
Gemiddeld aantal personeelsleden op basis van fulltime-eenheden	11.876	11.702

De toename van de personeelskosten met € 25 miljoen is als volgt te verklaren:

	x € 1 mln.
Toename van de bezetting	3,4
Stijging door schaaldoorloop, eenmalige uitkering en cao-maatregelen	12,8
Mutatie eenmalige lonen en salarissen	-5,4
Effect mutatie saldo nog te betalen verlofuren	-3,8
Totaal mutatie lonen en salarissen	7,0
Hoger aandeel premies werknemersverzekeringen	2,9
Hogere suppleties bij arbeidsongeschiktheid (zwangerschapsuitkeringen)	-1,2
Hogere pensioenpremie door toename van de bezetting en hogere bijdrage werkgever	6,7
Lagere dotaties aan voorzieningen voor personele regelingen.	-5,4
Hogere andere personeelskosten door met name stijging van de kosten van opleiding	2,2
Hogere kosten personeel niet in loondienst	12,8
	25,0

De gemiddelde personeelssterkte over 2018, omgerekend naar volledige formatieplaatsen, bedraagt 11.876 fte (2017: 11.702 fte). Deze aantallen zijn inclusief uurloners en exclusief personeel niet in loondienst.

21. Honorariumkosten vrijgevestigd medisch specialisten die aan de instelling voor medisch specialistische zorg declareren

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Honorariumkosten vrijgevestigd medisch specialisten	30.202	30.303
	30.202	30.303

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

LASTEN

22. Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Afschrijvingen vaste activa:		
- immateriële vaste activa	3.015	1.236
- materiële vaste activa	114.342	95.117
Subtotaal afschrijvingen	117.357	96.353
Vrijval uit vooruitontvangen investeringssubsidies	-4.833	-6.000
Totaal afschrijvingen in resultatenrekening	<u>112.524</u>	<u>90.353</u>

Afschrijving materiële vaste activa. Voor een toelichting op de afschrijvingen vaste activa wordt verwezen naar de toelichting op de materiële vaste activa bij de geconsolideerde balans.

Vrijval uit vooruitontvangen investeringssubsidies. Voor een toelichting op de vooruitontvangen investeringssubsidies wordt verwezen naar de toelichting bij de geconsolideerde balans.

23. Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Bijzondere waardeverminderingen van:		
- materiële vaste activa	-15.117	-
Totaal	<u>-15.117</u>	<u>-</u>

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa. Voor een toelichting op de bijzondere waardeverminderingen wordt verwezen naar de toelichting op de immateriële en materiële vaste activa bij de geconsolideerde balans.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

LASTEN

24. Overige bedrijfskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten	40.512	32.786
Algemene kosten	95.831	83.708
Patiënt-, onderwijs- en onderzoekgebonden kosten	427.186	405.635
Onderhoud en energiekosten	35.335	33.559
Huur en leasing	11.437	11.597
Dotaties en vrijval voorzieningen	-5.619	12.100
Totaal overige bedrijfskosten	604.682	579.385

Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten. De stijging van deze kosten wordt met name veroorzaakt doordat onder de hotelmatige kosten eenmalige kosten met betrekking tot inrichting en inhuizing van de nieuwbouw zijn opgenomen (€ 7,5 miljoen).

Algemene kosten. De toename van deze kosten worden voornamelijk veroorzaakt door de sanerings- en sloopkosten van het oude Dijkzigt ziekenhuis (€ 7,5 miljoen).

Patiënt-, onderwijs- en onderzoekgebonden kosten. De stijging van deze kosten wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten onderzoeksfuncties (€ 1,5 miljoen), hogere kosten geneesmiddelen (€ 25,5 miljoen), hogere kosten prothesen en implantaten (€ 1,5 miljoen), hogere kosten behandelingsmiddelen (€ 1,6 miljoen), hogere kosten instrumentarium en apparatuur (€ 1,9 miljoen) en hogere overige patiënt- en onderzoekgebonden kosten (€ 1,7 miljoen). Daarnaast is sprake van lagere kosten bloedproducten (€ -3,8 miljoen).

Als gevolg van het beëindigen van de zorgactiviteiten van het voormalige Havenziekenhuis zijn deze kosten met € 8,4 miljoen afgenomen.

Dotaties en vrijval voorzieningen. In 2018 bestaat deze post met name uit de vrijval uit de voorziening voor EMF-projecten (€ 3,3 miljoen (2017: € 0,5 miljoen), vrijval voorziening asbestsanering van € 0,6 miljoen (2017: dotatie € 1,9 miljoen). De dotatie aan de voorziening voor dubieuze debiteuren bedraagt in 2018 € 0,2 miljoen (2017: € 7,5 miljoen). De overige voorzieningen kennen in 2018 en vrijval van € 1,9 miljoen (2017: dotatie van € 1,1 miljoen). In 2017 was hieronder ook opgenomen de dotatie aan de voorziening op leningen u/g van € 2,1 miljoen.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

25. Financiële baten en lasten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Rentebaten	245	219
Rentelasten	-30.565	-31.924
Subtotaal rentebaten en -lasten	-30.320	-31.705
Resultaat uit deelnemingen	2.062	1.458
Totaal financiële baten en lasten	-28.258	-30.247

Resultaat uit deelnemingen:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter BV (0,816%)	-	-
abcdeSIM BV (41,9%)	-44	1
Cavadis BV (1,52%)	-	-
HollandPTC BV (33,33%)	-1.976	-1.433
Erasmus Biomedical Fund BV (27,63%)	69	160
Quantib BV (25,5%)	-	-
2Move Implants BV (5,0%)	-	-
UNIIQ BV (0,962%)	-	-
Swanbridge Capital BV (37,04%)	-185	-80
HBM Holdings Ltd (7,984%)	-	-
International Patient Center BV (33,33%)	-	-30
Resultaat deelnemingen conform toelichting financiële vaste activa	-2.136	-1.382
Overige waardeveranderingen:		
Agend BV (100%), liquidatie	-	58
Zeeland Care BV (49,0%)	-	-
Overige waardeveranderingen (Apotheek 15 Holding BV, Geboortecentrum Sophia BV, CBT Rijnmond BV)	4.198	334
Correctie resultaat voorgaand boekjaar Havenziekenhuis en Instituut voor Tropische Ziekten BV	-	2.307
Verkoopresultaat Harbour Antibodies BV (35,17%)	-	141
	2.062	1.458

De post Overige waardeveranderingen (Apotheek 15 Holding BV, Geboortecentrum Sophia BV, CBT Rijnmond BV) betreft voornamelijk het corrigeren van de bijzondere waardevermindering uit 2013 van Apotheek A15 BV (€ 7,7 miljoen), welke voor 50% zichtbaar is in de geconsolideerde resultatenrekening.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

26. Wet normering bezoldiging toefunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

(in deze tabellen zijn alle bedragen in euro's vermeld)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging toefunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Erasmus MC van toepassing zijnde regelgeving: het WNT-maximum voor de zorg, totaalscore 14 en klasse V. Het bezoldigingsmaximum in 2018 voor Erasmus MC is € 189.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van de Raad van Bestuur; waarvoor een overgangsregeling van toepassing is. Voor de leden van de Raad van Toezicht geldt het voor de instelling geldende bezoldigingsmaximum (€ 189.000). Voor de voorzitter bedraagt het 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

26.1 Bezoldiging toefunctionarissen

	E.J. Kuipers	D.W. Voetelink	J.P.T. M van Leeuwen	J.G. Boonstra
Functiegegevens	Voorzitter Raad van Bestuur	Vice-voorzitter Raad van Bestuur	Decaan	Lid Raad van Bestuur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	246.424	209.935	169.550	169.688
Beloningen betaalbaar op termijn	21.512	20.539	19.450	19.312
<i>Subtotaal</i>	<u>267.936</u>	<u>230.474</u>	<u>189.000</u>	<u>189.000</u>
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	189.000	189.000	189.000	189.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-
Totale bezoldiging	267.936	230.474	189.000	189.000
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	1)	1)	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2017				
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/9 - 31/12	1/9 - 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	1,0	1,0	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	277.087	211.037	54.544	54.306
Beloningen betaalbaar op termijn	20.517	19.437	5.789	6.027
Totale bezoldiging 2017	<u>297.604</u>	<u>230.474</u>	<u>60.333</u>	<u>60.333</u>

¹⁾ De overschrijding wordt veroorzaakt door het overgangsrecht wat van toepassing is op de bestuurders.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

26.2 Bezoldiging toezichthoudende topfunctionarissen

	P.G. de Vries	G.A. van Albada-Kuipers	A.C. Hendriks	C.M. Hooymans
Functiegegevens	Voorzitter Raad van Toezicht	Vice-voorzitter Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging				
Totale bezoldiging	26.757	17.800	17.800	18.103
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	28.350	18.900	18.900	18.900
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-
Totale bezoldiging	26.757	17.800	17.800	18.103
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2017				
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1- 31/12	1/1- 31/12	1/1- 31/12	1/1- 31/12
Bezoldiging				
Totale bezoldiging	26.700	17.800	17.800	17.800
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	27.150	18.100	18.100	18.100
	J. Turkesteen			
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht			
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12			
Bezoldiging				
Totale bezoldiging	17.800			
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	18.900			
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-			
Totale bezoldiging	17.800			
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.			
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling is toegestaan	n.v.t.			
Gegevens 2017				
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1- 31/12			
Bezoldiging				
Totale bezoldiging	17.800			
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	18.100			

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

26.3 Bezoldiging of ontslaguitkeringen niet-topfunctionarissen

Functiegegevens	Hoogleraar	Adviseur onderzoek	Adviseur onderzoek	Hoogleraar
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 -31/12	1/1 -07/11	1/1 -31/12	1/1 -31/12
Omvang dienstverband in fte	1,0	1,0	0,2	1,0
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	184.091	236.963	41.516	179.537
Beloningen betaalbaar op termijn	19.902	18.814	-	19.751
Subtotaal	203.993	255.778	41.516	199.288
Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	189.000	161.038	37.800	189.000
Verplichte motivering	2)	2)	2)	2)

Gegevens 2017

Functie(s) in 2017	Hoogleraar	Adviseur onderzoek		Hoogleraar
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 -31/12	1/1 -31/12		1/1 -31/12
Omvang dienstverband 2017 in fte	1,0	1,0		1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	182.722	254.899	-	177.697
Beloningen betaalbaar op termijn	18.424	20.646	-	18.441
Totale bezoldiging 2017	201.147	275.545	-	196.138

Functiegegevens	Hoogleraar	Hoogleraar	Hoogleraar	Hoogleraar
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 -31/12	1/1 -31/12	1/1 -31/12	1/1 -31/12
Omvang dienstverband in fte	1,0	0,9	0,4	1,0
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	182.138	157.926	70.165	188.585
Beloningen betaalbaar op termijn	19.826	17.550	7.815	20.053
Subtotaal	201.963	175.477	77.980	208.638
Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	189.000	170.100	75.600	189.000
Verplichte motivering	2)	2)	2)	2)

Gegevens 2017

Functie(s) in 2017	Hoogleraar	Hoogleraar		
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 -31/12	1/1 -31/12		
Omvang dienstverband 2017 in fte	1,0	0,9		
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	179.001	150.565	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	18.491	16.367	-	-
Totale bezoldiging 2017	197.491	166.932	-	-

2) Voor hoogleraren en overige functionarissen gelden de salarisschalen van de CAO-UMC. In uitzonderlijke gevallen wordt hiervan afgeweken. Dit kan bijvoorbeeld in situaties dat vergelijkbare functies elders hoger worden gewaardeerd of vanwege de individuele kwaliteiten van voor het Erasmus MC beeldbepalende medewerkers. In die gevallen kan, door middel van toelagen, een hoger salaris worden verstrekt.

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

Functiegegevens	Directeur	Hoogleraar	Weten- schappelijk docent	Hoogleraar
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 -31/12	1/1 -31/12	1/1 -31/12	1/1 -31/12
Omvang dienstverband in fte	0,7	1,0	0,03	0,7
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	144.012	175.007	5.242	177.834
Beloningen betaalbaar op termijn	15.253	19.621	541	15.348
Subtotaal	159.266	194.628	5.783	193.182
Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	126.630	189.000	5.670	132.300
Verplichte motivering	2)	2)	2)	2)
Gegevens 2017				
Functie(s) in 2017	Directeur	Hoogleraar		Hoogleraar
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 -31/12	1/1 -31/12		1/1 -31/12
Omvang dienstverband 2017 in fte	0,9	1,0		0,7
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	229.934	166.279	-	177.404
Beloningen betaalbaar op termijn	16.695	18.311	-	14.333
Totale bezoldiging 2017	246.628	184.589	-	191.736

1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

27. Honoraria accountant

De honoraria van de accountant over 2018 zijn als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
1 Controle van de jaarrekening	582	714
2 Overige controlewerkzaamheden	215	126
3 Fiscale advisering	-	-
4 Niet-controlediensten	286	348
	<u>1.083</u>	<u>1.188</u>

De niet-controlediensten betreffen advisering op het gebied van automatisering en haalbaarheidsonderzoeken. Bovenstaand overzicht is opgesteld op basis van de lasten in de resultatenrekening.

28. Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de instelling, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen.

Transacties met verbonden partijen hebben op zakelijke grondslag plaatsgevonden.

29. Resultaatbestemming

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
RESULTAAT BOEKJAAR	<u>26.817</u>	<u>51.691</u>

Het resultaat is als volgt verdeeld:

Toevoeging/onttrekking aan:

Bestemmingsreserves

- vooruitontvangen kapitaalslasten	13.727	10.564
- Erasmus MC - revolving fund	1.605	-1.609
- Erasmus MC - fundamenteel onderzoek	-600	-
- deelnemingen	-	6.520

Algemene en overige reserves

- algemene reserve	-1.525	799
- reserve aanvaardbare kosten	13.610	35.417
	<u>26.817</u>	<u>51.691</u>

30. Gebeurtenissen na balansdatum

Tot aan de datum van vaststelling van deze jaarrekening hebben zich geen materiële gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Enkelvoudige jaarrekening

1.1.10 ENKELVOUDIGE BALANS per 31 december 2018
 (na resultaatbestemming)

ACTIVA	Ref.	31-dec-18 x € 1.000	31-dec-17 x € 1.000
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	45.557	38.938
Materiële vaste activa	2	1.353.272	1.330.121
Financiële vaste activa	3	87.521	76.031
Totaal vaste activa		1.486.350	1.445.090
Viottende activa			
Voorraden	4	16.763	13.335
Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten	5	18.482	19.602
Onderhanden werk uit hoofde van DBC's-GGZ	6	2.999	2.619
Overige vorderingen en overlopende activa	8	318.060	377.921
Liquide middelen	9	199.355	53.997
Totaal viottende activa		555.659	467.474
Totaal activa		2.042.009	1.912.564
PASSIVA			
Eigen vermogen	10		
Kapitaal		3.344	3.344
Bestemmingsreserves		217.643	202.907
Algemene en overige reserves		342.663	329.057
Totaal eigen vermogen		563.650	535.308
Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	11	127.860	150.600
Voorzieningen	12	68.399	69.522
Langlopende schulden	13	877.783	743.546
Kortlopende schulden			
Onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten	7	59.450	49.844
Overige kortlopende schulden en overlopende passiva	14	344.867	363.744
Totaal passiva		2.042.009	1.912.564

1.1.11 ENKELVOUDIGE RESULTATENREKENING over 2018

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Opbrengsten zorgprestaties	17	1.001.600	945.284
Subsidies	18	259.558	257.521
Overige bedrijfsopbrengsten	19	213.153	207.901
Som der bedrijfsopbrengsten		1.474.311	1.410.706
BEDRIJFSLASTEN			
Personeelskosten	20	832.993	782.957
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	21	100.718	77.206
Overige bedrijfskosten	22	509.452	481.001
Som der bedrijfslasten		1.443.163	1.341.164
BEDRIJFSRESULTAAT		31.148	69.542
Financiële baten en lasten	23	-2.806	-18.650
RESULTAAT BOEKJAAR		28.342	50.892

1.1.12 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING ENKELVOUDIGE JAARREKENING

Voor de grondslagen van de waardering en resultaatbepaling wordt verwezen naar hoofdstuk 1.1.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de geconsolideerde jaarrekening op pagina 10 met uitzondering van het volgende: in de enkelvoudige jaarrekening worden financiële instrumenten gepresenteerd op basis van hun juridische vorm.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

1. Immateriële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kosten van intellectueel eigendom	44.235	35.837
Vooruitbetalingen op immateriële activa	1.322	3.101
Totaal immateriële vaste activa	45.557	38.938

Het verloop van de immateriële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Boekwaarde per 1 januari	38.938	14.062
Bij: investeringen	9.634	26.112
Af: afschrijvingen	3.015	1.236
Boekwaarde per 31 december	45.557	38.938
Aanschafwaarde	49.808	40.174
Cumulatieve afschrijvingen	4.251	1.236

Voor het verloop van de materiële vaste activa per activagroep wordt verwezen naar het mutatieoverzicht onder paragraaf 1.1.14.

Investeringen

Het Erasmus MC heeft in het jaar 2017 een Elektronisch Patiënten Dossier geïmplementeerd. Het Erasmus MC heeft deze investering als immaterieel vast actief verwerkt.

Het in 2018 geïnvesteerde bedrag (€ 9,6 miljoen) heeft betrekking op het inrichten van het Elektronisch Patiënten Dossier voor de nieuwbouw.

De economische levensduur bedraagt 15 jaar vanwege het grootschalige karakter van het Elektronisch Patiënten Dossier, de verwachte gebruiksduur van het softwaresysteem is lang, maar moet worden gezien in samenhang met periodieke updates en upgrades die voor dergelijke systemen regelmatig worden uitgevoerd.

2. Materiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Bedrijfsgebouwen en terreinen	660.841	437.826
Machines en installaties	449.061	89.077
Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting	213.575	103.026
Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa	55.191	729.772
Boekwaarde materiële vaste activa	1.378.668	1.359.701
Vooruitontvangen investeringssubsidies	-25.396	-29.580
Totaal materiële vaste activa	1.353.272	1.330.121

Het verloop van de materiële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Boekwaarde per 1 januari	1.359.701	1.266.304
Bij: investeringen	122.286	175.417
Af: afschrijvingen	102.536	81.970
Af: versnelde afschrijvingen	-	-
Af: bijzondere waardeverminderingen	-	-
Af: desinvesteringen	783	50
Boekwaarde per 31 december	1.378.668	1.359.701
Aanschafwaarde	2.468.974	2.541.934
Cumulatieve afschrijvingen	1.090.306	1.182.233

Voor het verloop van de materiële vaste activa per activagroep wordt verwezen naar het mutatieoverzicht onder paragraaf 1.1.15.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

Investerings

Investerings in het kader van nieuwbouw, verbouwingen en instandhoudingsinvesteringen bedragen in 2018 € 72,3 miljoen (2017: € 126,8 miljoen).

De investeringen met betrekking tot andere vaste bedrijfsmiddelen bedragen in 2018 € 50,0 miljoen (2017: € 48,6 miljoen).

Afschrijvingen

De toename van de afschrijvingen is het gevolg van de ingebruikname van de nieuwbouw.

Bijzondere waardeverminderingen

Begin 2018 is de BSL3 faciliteit in gebruik genomen. Het Erasmus MC heeft ultimo 2016 de waarde van het Biosafety laboratorium 3 (BSL3 faciliteit) opnieuw bepaald. De BSL3 faciliteit biedt hoogwaardige onderzoeksvoorzieningen naar verschillende infectieziekten en fundamenteel genetische research. In de faciliteit kunnen experimenten worden uitgevoerd die hoge eisen stellen aan biologische veiligheid, waarbij proeven met dieren en micro-organismen de hoogste technische eisen met zich meebrengen. De vervaardigingskosten van de BSL3 faciliteit bedroegen ultimo 2016 € 33,9 miljoen. De BSL3 faciliteit is niet verbonden aan zorg of onderwijs en kan gezien worden als zelfstandig kasstroom genererende eenheid. Op basis hiervan is in 2016 een nieuwe inschatting gemaakt van de verwachte bedrijfswaarde. Als gevolg hiervan is in 2016 een bijzondere waardevermindering doorgevoerd in segment O&O van € 16,1 miljoen.

Op basis van huidige ontwikkelingen is er geen aanleiding om de in 2016 doorgevoerde bijzondere waardevermindering te herzien.

Vooruitontvangen investeringssubsidies (voorheen: investeringssubsidies à fonds perdu)

Dit betreft een fonds in hoogte gelijk aan de boekwaarde van tot en met 1987 à fonds perdu-gefinancierde investeringen in gebouwen. Hieronder is ook opgenomen de tegenwaarde van de gebouwen en terreinen die per 1 januari 2003 zijn overgekomen in het kader van de integratie tussen academisch ziekenhuis en medische faculteit. Dezelfde systematiek geldt voor investeringen gefinancierd uit EMF, alsmede investeringen die uit eigen vermogen zijn gefinancierd. Teneinde een beter beeld van de boekwaarde van de materiële vaste activa te tonen, wordt met ingang van 2015 deze post gepresenteerd in mindering op de materiële vaste activa in plaats van als langlopende schuld.

De mutaties in 2018 betreffen de vrijgevallen afschrijving € 4,8 miljoen en een dotatie van € 0,6 miljoen.

In 2017 betrof de vrijval € 6,0 miljoen en de dotatie € 1,2 miljoen.

Het verloop van de vooruitontvangen investeringssubsidies is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	29.580	34.375
Dotatie	649	1.205
Ottrekking	4.833	6.000
Stand per 31 december	25.396	29.580

Voor een nadere toelichting op de materiële vaste activa en de vooruitontvangen investeringssubsidies wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans onder paragraaf 1.1.5.2.

Verpande materiële vaste activa

De materiële vaste activa dienen voor een bedrag van € 69,9 miljoen (2017 € 72,7 miljoen) als onderpand voor een drietal leningen bij ABN-Amro Bank (zie tevens paragraaf 1.1.16.2).

Juridisch eigendom

Onder de materiële vaste activa is voor € 20,6 miljoen aan vaste activa opgenomen waarvan het Erasmus MC niet het juridisch eigendom heeft.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

3. Financiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Deelnemingen	68.543	55.153
Leningen groepsmaatschappijen	18.978	20.778
Overige vorderingen	-	100
Totaal financiële vaste activa	87.521	76.031

Het verloop van de financiële vaste activa is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Boekwaarde per 1 januari	77.547	73.185
- kapitaalstortingen	139	9.825
- resultaat deelnemingen	23.623	6.520
- dividenduitkeringen	-	-10.632
- ontvangen aflossing leningen	-1.718	-2.627
- mutatie voorziening deelnemingen	-10.372	1.276
Boekwaarde per 31 december	89.219	77.547
- aflossingen in volgend boekjaar	1.698	1.516
Saldo financiële vaste activa per 31 december	87.521	76.031

Deelnemingen

Dit betreft het zichtbare intrinsieke vermogen conform de geconsolideerde balansen van Erasmus MC Holding BV, Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV en Haven Service BV.

De specificatie is als volgt:

	Saldo per 01-jan-18	Kapitaal- stortingen en overige waarde- veranderingen	Resultaat deelnemingen	Ontvangen dividend	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Erasmus MC Holding BV	32.163	139	7.932	-	40.234
Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV	22.990	-	5.319	-	28.309
Haven Service BV	-25.425	-	10.372	-	-15.053
	29.728	139	23.623	-	53.490
Aanpassing presentatie negatieve waarde deelneming	25.425	-10.372	-	-	15.053
	55.153	-10.233	23.623	-	68.543

Kapitaalstortingen

Het Erasmus MC heeft in 2017 voor € 10,6 miljoen aan dividend ontvangen van Erasmus MC Holding BV. De hierin opgenomen verkoopopbrengst van Harbour Antibodies BV ter waarde van € 9,8 miljoen is vervolgens als kapitaalstorting verstrekt aan Erasmus MC Holding BV.

Aanpassing presentatie negatieve waarde deelneming

De aanpassing presentatie negatieve waarde deelneming heeft betrekking op de negatieve nettovermogenswaarde van Haven Service BV ultimo 2018. Deze post is nader toegelicht onder paragraaf 12. Voorzieningen.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

Toelichting op belangen in andere rechtspersonen of vennootschappen:

Naam en rechtsvorm	Kernactiviteit	Verschaft kapitaal	Kapitaal-belang (in %)	Eigen vermogen (per 31 dec 18)	Resultaat over 2018
		x € 1.000		x € 1.000	x € 1.000

Rechtstreekse kapitaalbelangen >= 20%:

Erasmus MC Holding BV	Onderzoek	18	100,0%	40.234	7.932
Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV	Ziekenhuis	1	100,0%	28.309	5.319
Haven Service BV	Ziekenhuis	18	100,0%	-15.053	-

Zeggenschapsbelangen:

Stichting Innovative Molecular Research Fund	Onderzoek	-		9.199	-1.525
--	-----------	---	--	-------	--------

Belangen samen met dochtermaatschappijen:

Naam en rechtsvorm	Kernactiviteit	Verschaft kapitaal	Kapitaal-belang (in %)	Eigen vermogen (per 31 dec-17)	Resultaat over 2017
		x € 1.000		x € 1.000	x € 1.000
Erasmus MC Ameland BV	Geen	18	100,0%	17	-
Erasmus MC Diabetesstation BV	Onderzoek	14	78,4%	-15	-
Erasmus MC Schiermonnikoog BV	Geen	18	100,0%	17	-
Erasmus MC O&O Holding BV	Onderzoek	1	100,0%	12.777	1.464
Erasmus MC Zorg Holding BV	Zorg	18	100,0%	2.347	1.407
Apotheek A15 Holding BV	Zorg	-	50,0%	1.593	1.791
CBT Rijnmond BV	Zorg	47	50,0%	172	21
Geboortecentrum Sophia Holding BV	Zorg	9	50,0%	993	169
Poliklinische Apotheek Erasmus MC BV	Zorg	18	100,0%	664	333
Erasmus Pharma BV	Onderzoek	18	100,0%	471	-31
Eurza Arbo BV	Geen	18	100,0%	18	-
MI&EUR BV	Onderzoek	18	100,0%	1.125	1
Nano4Therapy BV	Onderzoek	12	64,0%	2	241
Neurasmus BV	Onderzoek	18	100,0%	6	-22
Sophia Research BV	Onderzoek	20	100,0%	6.469	1.177
Thoraxcentrum Research BV	Onderzoek	18	100,0%	3.120	126
ViroNovative BV	Onderzoek	18	100,0%	1.392	79
2Move Implants BV	Onderzoek	-	5,0%	-	-
abcdeSIM BV	Onderzoek	8	41,9%	129	12
Cavadis BV	Onderzoek	1	1,5%	-66	-
HollandPTC BV	Zorg	3	33,3%	12.712	-4.314
Erasmus Biomedical Fund BV	Onderzoek	50	32,6%	293	4.821
Quantib BV	Onderzoek	8	25,5%	1.395	-592
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij					
Innovation Quarter BV	Onderzoek	500	0,8%	56.059	-1.208
Swanbridge Capital BV	Onderzoek	30	37,0%	213	-202
UNIIQ BV	Onderzoek	20	1,0%	1.206	-387
HBM Holdings Ltd.	Onderzoek	-	9,7%	-	-
DermaHaven BV	Zorg	-	100,0%	-	-
Travelclinic Erasmus MC BV	Zorg	-	100,0%	-	-
International Patient Center BV	Zorg	30	33,3%	-97	-187
Pathan BV	Zorg	243	18,7%	3.391	240

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

Leningen groepsmaatschappijen

Het verloop van de leningen groepsmaatschappijen is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	22.294	24.921
Bij: nieuwe leningen	-	-
Af: aflossingen	1.718	2.627
Stand per 31 december	20.576	22.294
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	1.598	1.516
Stand leningen groepsmaatschappijen per 31 december	18.978	20.778

Overzicht leningen groepsmaatschappijen:

	Saldo per 01-jan-18	Verstrekte leningen	Aflossingen	Saldo per 31-dec-18	Aflossing in 2019
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Apotheek A15 BV	696	-	348	348	348
CBT Rijnmond BV	2.025	-	357	1.668	156
Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV	16.437	-	552	15.885	610
Stichting Innovative Molecular Research Fund	3.136	-	461	2.675	484
	22.294	-	1.718	20.576	1.598

Dit betreft leningen aan de volgende groepsmaatschappijen:

- Apotheek A15 BV**

Het Erasmus MC heeft op 21 juli 2014 een lening van € 1.740 verstrekt aan Apotheek A15 BV ten behoeve van de productielocatie voor haar apotheek. Het rentepercentage bedraagt 3,63% per jaar. De lening heeft een looptijd van vijf jaar vanaf de datum inwerkingtreding van deze overeenkomst, derhalve tot uiterlijk 21 juli 2019. Aflossingen zijn gestart met ingang van 21 juli 2015 in vijf jaarlijkse termijnen van € 348. Vervroegde aflossing is toegestaan.

- CBT Rijnmond BV**

Het Erasmus MC heeft op 15 december 2015 een lening met een hoofdsom van maximaal € 2.953 verstrekt aan CBT Rijnmond BV. Optioneel kunnen huidige door CBT Rijnmond BV met externe financiers aangegane langlopende financieringsovereenkomsten en/of rekening-courantfaciliteiten worden ondergebracht in de te verstrekken geldlening. De hoofdsom kan daartoe worden gewijzigd.

Het rentepercentage bedraagt 3% per jaar. De lening heeft een looptijd van vijftien jaar vanaf de datum inwerkingtreding van deze overeenkomst, derhalve tot 15 december 2030. Aflossing vindt plaats in jaarlijkse termijnen van € 155. Vervroegde aflossing is toegestaan tot maximaal 10% per jaar zonder dat daarvoor boeterente wordt berekend. Indien meer dan 10% per jaar vervroegd wordt afgelost is Erasmus MC gerechtigd om over het meerdere een extra rente in rekening te brengen.

- Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV**

Dit betreft de langlopende vordering inzake de met het Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV afgesloten huurovereenkomst voor de locatie Koudekerkseweg 88 te Vlissingen. Deze overeenkomst heeft een looptijd van 17 jaar en kent een rentepercentage van 5,74%. Aflossing en rentebetaling worden halfjaarlijks voldaan op basis van een annuïteit.

- Stichting Innovative Molecular Research Fund**

Erasmus MC heeft op 27 november 2013 aan de Stichting IMRF, gevestigd te Rotterdam, een lening verstrekt ten behoeve van de financiering van de activiteiten van de besloten vennootschap Cyclotron Rotterdam BV. Stichting IMRF heeft op haar beurt kapitaal verstrekt aan Cyclotron BV.

De lening heeft een looptijd van 10 jaar en kent een rentepercentage van 5% op jaarbasis. Aflossing en rentebetaling worden jaarlijks voldaan op basis van een tienjarige annuïteit.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

Overige vorderingen

	Saldo per 01-jan-18 x € 1.000	Verstrekte leningen x € 1.000	Aflossingen/ afwaardering x € 1.000	Saldo per 31-dec-18 x € 1.000	Aflossing in 2019 x € 1.000
Quantib BV	100	-	-	100	100
	<u>100</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

• Quantib BV

Het betreft een niet-achtergestelde lening. Het rentepercentage bedraagt 4,21%. De lening heeft een looptijd van zeven jaar te rekenen vanaf de datum inwerkingtreding van de overeenkomst. Aflossing van de lening zal geschieden in termijnen. De volledige aflossing van de lening geschiedt uiterlijk op 31 oktober 2019 of direct nadat alle vorderingen in relatie tot het door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat verstrekte innovatiekrediet zijn voldaan.

4. Voorraden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18 x € 1.000	31-dec-17 x € 1.000
Apotheek	8.304	7.854
Medische en hulpmiddelen	8.892	5.842
Af: voorziening voorraden	433	361
Totaal voorraden	<u>16.763</u>	<u>13.335</u>

5. Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18 x € 1.000	31-dec-17 x € 1.000
Onderhanden werk DBC's / DBC-zorgproducten	68.996	68.279
Af: ontvangen voorschotten	50.514	48.677
Af: voorziening onderhanden werk	-	-
Totaal onderhanden werk uit DBC's / DBC-zorgproducten	<u>18.482</u>	<u>19.602</u>

De specificatie per categorie DBC's / DBC-zorgproducten is als volgt weer te geven:

Stroom DBC's en zorgverzekeraar	Gerealiseerde project- kosten en toegerekende winst x € 1.000	Af: verwerkte verliezen x € 1.000	Af: ontvangen voorschotten x € 1.000	Saldo per 31-dec-18 x € 1.000
Zilveren Kruis	16.783	-	17.890	-1.107
VGZ	16.937	-	9.154	7.783
CZ	17.517	-	14.914	2.603
Multizorg	2.654	-	-	2.654
Menzis	4.429	-	3.000	1.429
DSW	7.429	-	5.556	1.873
ASR	1.233	-	-	1.233
Caresq	635	-	-	635
Passanten	1.379	-	-	1.379
Totaal (onderhanden projecten)	<u>68.996</u>	<u>-</u>	<u>50.514</u>	<u>18.482</u>

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

De totale post onderhanden werk stand ultimo 2018 is € 1,1 miljoen lager ten opzichte van de stand ultimo 2017. Deze daling wordt enerzijds verklaard door hogere ontvangen voorschotten van zorgverzekeraars en anderzijds door verbeterde registratie in het Electronisch Patiënten Dossier.

De in het boekjaar in de winst-en-verliesrekening verwerkte opbrengsten uit onderhanden DBC's bedragen € 0,7 miljoen (2017: € 4,3 miljoen).

6. Onderhanden werk uit hoofde van DBC's-GGZ

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Onderhanden zorgproducten DBC's-GGZ gereguleerd-segment	4.951	5.946
Af: ontvangen voorschotten	1.952	3.327
Totaal onderhanden werk DBC's-GGZ	2.999	2.619

De specificatie per categorie DBC's-GGZ is als volgt weer te geven:

Stroom DBC's en zorgverzekeraar	Gerealiseerde project-kosten en toegerekende winst	Af: verwerkte verliezen	Af: ontvangen voorschotten	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Zilveren Kruis	1.401	-	1.055	346
VGZ	1.337	-	730	607
CZ	1.052	-	-	1.052
Multizorg	228	-	-	228
Menzis	413	-	167	246
DSW	274	-	-	274
ASR	11	-	-	11
Caresq	111	-	-	111
Overig	124	-	-	124
Totaal (onderhanden projecten)	4.951	-	1.952	2.999

De onderhanden werk positie ultimo 2018 is in lijn met 2017.

De in het boekjaar in de winst-en-verliesrekening verwerkte opbrengsten uit onderhanden DBC's bedragen € -1,0 miljoen (2017: € -1,9 miljoen).

7. Onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kostprijs onderhanden projecten	238.829	275.477
Af: gefactureerde bedragen	296.167	319.873
Af: voorziening onderhanden projecten	2.112	5.448
Totaal onderhanden werk/gefactureerde bedragen uit hoofde van EMF-projecten	-59.450	-49.844

De schuldpositie van het onderhanden werk uit hoofde van EMF-projecten is gestegen doordat in 2018 projecten zijn gestart, waarvoor al wel voorschotten zijn ontvangen maar geen sprake is van gemaakte kosten. De voorziening op onderhanden projecten is gedaald doordat in 2018 een aantal verlieslatende projecten definitief is afgewikkeld.

De onderhanden projecten bestaan uit vooruitontvangen bedragen van subsidieverstrekkers en uitgaven gedaan in het kader van projecten, Erasmus MC heeft er conform de afgelopen jaren voor gekozen deze bedragen gesaldeerd op te nemen in de jaarrekening. De omvang van de debetpositie in deze onderhanden projecten bedraagt € 19,5 miljoen en de creditpositie € 79,0 miljoen.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA

8. Overige vorderingen en overlopende activa

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Vorderingen op debiteuren	120.941	106.378
Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten	146.794	213.843
Nog te factureren omzet GGZ	11.722	8.150
Overige nog te factureren bedragen	1.798	2.165
Overige vorderingen:		
- vorderingen op groepsmaatschappijen	11.904	16.615
- vooruitbetaalde bedragen	10.110	10.950
- nog te ontvangen bedragen	13.478	16.958
- overige overlopende activa	1.313	2.862
Totaal overige vorderingen en overlopende activa	318.060	377.921

Vorderingen op debiteuren en Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten

In juni 2017 heeft het Erasmus MC een nieuw Elektronisch Patiënten Dossier geïmplementeerd. Als gevolg van deze implementatie heeft de facturatie over het schadelastjaar 2017 pas in het laatste kwartaal 2017 plaatsgevonden. In 2018 heeft de facturatie van het schadelastjaar 2018 veel sneller plaatsgevonden. Het debiteurensaldo per ultimo 2018 is relatief hoog doordat in de maand december veel is gefactureerd.

De afname van de post Nog te factureren omzet DBC's/DBC-zorgproducten ultimo 2018 is het resultaat van de verbeterde registratie.

Op de post Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten is een voorziening ter waarde van € 13,8 miljoen (2017: € 24,5 miljoen) in mindering gebracht in verband met mogelijke onjuistheden in de productieregistratie.

Voorziening dubieuze posten

Aan het eind van het boekjaar is wegens geraamde oninbaarheid van debiteuren een voorziening gevormd van € 12,9 miljoen, waarvan € 11,7 miljoen betrekking heeft op debiteuren patiëntenzorg en € 1,3 miljoen op overige debiteuren. In 2017 waren deze bedragen als volgt samengesteld: € 16,8 miljoen in totaal, waarvan € 14,5 miljoen betrekking had op debiteuren patiëntenzorg en € 2,3 miljoen op overige debiteuren. De voorziening is bepaald op basis van de statische methode.

De afname van de voorziening dubieuze posten is het resultaat van het definitief afboeken van oude openstaande nota's van individuele patiënten.

Onder de overige vorderingen zijn geringe bedragen opgenomen met een looptijd van langer dan een jaar.

9. Liquide middelen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Bankrekeningen	174.341	53.991
Deposito's	25.000	-
Kassen	14	6
Totaal liquide middelen	199.355	53.997

In de liquide middelen is ultimo 2018 een 1-maands deposito van € 25,0 miljoen begrepen. Dit deposito wordt maandelijks automatisch verlengd.

De overige liquide middelen zijn vrij beschikbaar met uitzondering van het hierna benoemde arrangement tot saldocompensatie. Erasmus MC heeft via ABN-Amro Bank aan een tweetal dochtermaatschappijen de faciliteit geboden om middels saldocompensatie debetsaldi aan te houden op hun bankrekeningen. Hierbij heeft Erasmus MC zich verplicht om ter compensatie creditsaldi aan te houden. Het maximumbedrag van de geboden faciliteit is € 2,1 miljoen.

Per 31 december 2018 hadden deze twee dochters een positief banksaldo. Hierdoor stond een extra bedrag van € 1,6 miljoen aan liquide middelen ter vrije beschikking van het Erasmus MC.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

PASSIVA

10. Eigen vermogen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kapitaal	3.344	3.344
Bestemmingsreserves	217.643	202.907
Algemene en overige reserves	342.663	329.057
Totaal eigen vermogen	563.650	535.308

10.1 Kapitaal

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Kapitaal	3.344	-	-	3.344
Totaal kapitaal	3.344	-	-	3.344

10.2 Bestemmingsreserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Vooruitontvangen kapitaalslasten	189.366	13.727	-	203.093
Erasmus MC - revolving fund	3.541	1.605	4	5.150
Erasmus MC - fundamenteel onderzoek	10.000	-600	-	9.400
Totaal bestemmingsreserves	202.907	14.732	4	217.643

10.3 Algemene en overige reserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 01-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Algemene reserve	196	-	-	196
Reserve aanvaardbare kosten	328.861	13.610	-4	342.467
Totaal algemene en overige reserves	329.057	13.610	-4	342.663

Voor de toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

10.4 Specificatie aansluiting geconsolideerd vermogen met enkelvoudig vermogen per 31 december 2018 en resultaat over 2018

De specificatie is als volgt :

	Eigen vermogen	Resultaat
	x € 1.000	x € 1.000
Enkelvoudig eigen vermogen en resultaat	563.650	28.342
Stichting Innovative Molecular Research Fund	9.199	-1.525
Totaal geconsolideerd eigen vermogen en resultaat	572.849	26.817

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

PASSIVA

11. Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	127.860	150.600
Totaal vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	<u>127.860</u>	<u>150.600</u>

Het verloop van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	175.700	200.800
Ontvangen van het Ministerie van VWS	4.749	-
Vrijval	27.017	25.100
Stand per 31 december	<u>153.432</u>	<u>175.700</u>
Af: vrijval komend boekjaar	25.572	25.100
Stand vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS per 31 december	<u>127.860</u>	<u>150.600</u>

Toelichting in welke mate (het totaal van) de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS (< 1 jaar)	25.572	25.100
Langlopend deel van de vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS (> 1 jaar)	127.860	150.600
hiervan > 5 jaar	25.572	50.200

In oktober 2015 heeft het Erasmus MC een schadevergoeding van het Ministerie van VWS toegekend gekregen van € 251 miljoen ter compensatie van het niet nakomen door dit ministerie van een toezegde bijzondere kapitaallastenregeling in 2009. Deze schadevergoeding is bedoeld ter compensatie van toekomstige (afschrijvings)lasten van de nieuwbouw.

In december 2018 heeft het Ministerie van VWS een aanvullende betaling gedaan van € 4,7 miljoen op grond van het bindend advies in de vaststellingsovereenkomst met betrekking tot de in de vaststellingsovereenkomst genoemde Garantieregeling van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa).

In 2018 is € 27,0 miljoen vrijgevallen ten gunste van het resultaat over 2018, opgenomen in de overige bedrijfsopbrengsten (andere opbrengsten, subsidies en bijdragen). Het resterende bedrag valt vrij in de periode 2019 - 2024.

Het kortlopende deel ter waarde van € 25,6 miljoen is opgenomen onder de overige kortlopende schulden en overlopende passiva.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

PASSIVA

12. Voorzieningen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Sociaal beleid	32.176	31.772
Deelnemingen	1.693	-
Overige voorzieningen	34.530	37.750
Totaal voorzieningen	68.399	69.522

Het verloop is als volgt weer te geven:	Saldo per 01-jan-18	Dotatie en/of vrijval	Onttrekking	Presentatie wijziging	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Personele regelingen	31.772	7.919	7.515	-	32.176
Deelnemingen	-	-10.372	-	12.065	1.693
Overige voorzieningen	37.750	-576	2.644	-	34.530
Totaal voorzieningen	69.522	-3.029	10.159	12.065	68.399

Toelichting in welke mate (het totaal van) de voorzieningen als langlopend moeten worden beschouwd:

	31-dec-18
	x € 1.000
Kortlopend deel van de voorzieningen (< 1 jaar)	9.856
Langlopend deel van de voorzieningen (> 1 jaar)	58.543
hiervan > 5 jaar	19.846

Toelichting voorzieningen personele regelingen

	Saldo per 01-jan-18	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo per 31-dec-18
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Wachtgelden	8.890	6.005	4.473	-	10.422
Lifetimevariant	508	-	74	22	412
Reorganisatievoorziening	3.081	2.479	752	2.347	2.461
Jubileumvoorziening	5.054	134	550	48	4.590
Arbeidsongeschiktheid en overige	14.239	1.718	1.666	-	14.291
	31.772	10.336	7.515	2.417	32.176

Voorzieningen personele regelingen

De toelichting op de voorzieningen personele regelingen is beschreven bij de toelichting op de geconsolideerde balans.

Voorziening deelnemingen

De voorziening deelnemingen (ter grootte van € 15,1 miljoen) heeft betrekking op de negatieve nettovermogenswaarde van Haven Service BV. Deze voorziening is voor € 13,4 miljoen in mindering gebracht op de vordering op Haven Service BV (ultimo 2017 bedroeg deze voorziening € 25,4 miljoen).

Overige voorzieningen

De toelichting op de overige voorzieningen is beschreven bij de toelichting op de geconsolideerde balans.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

PASSIVA

13. Langlopende schulden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Schulden aan banken en kredietinstellingen	837.032	695.770
Schulden uit hoofde van financial lease	40.751	47.776
Totaal langlopende schulden (nog voor meer dan één jaar)	877.783	743.546

13.1 Schulden aan banken en kredietinstellingen

Het verloop van de schulden aan banken en kredietinstellingen is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	720.059	663.978
Bij: nieuwe leningen	173.245	81.971
Af: aflossingen	25.639	25.890
Stand per 31 december	867.665	720.059
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	30.633	24.289
Stand schulden aan banken en kredietinstellingen per 31 december	837.032	695.770

Toelichting in welke mate (het totaal van) de schulden aan banken en kredietinstellingen als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de schulden aan banken en kredietinstellingen, (< 1 jaar)	30.633	24.289
Langlopend deel van de schulden aan banken en kredietinstellingen, balanspost (> 1 jaar)	837.032	695.770
hiervan > 5 jaar	697.414	580.962

13.2 Schulden uit hoofde van financial lease

Het verloop van de schulden uit hoofde van financial lease is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari	54.737	61.133
Bij: nieuw afgesloten contracten	-	-
Af: aflossingen	6.961	6.396
Stand per 31 december	47.776	54.737
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	7.025	6.961
Stand schulden uit hoofde van financial lease per 31 december	40.751	47.776

Toelichting in welke mate (het totaal van) de schulden uit hoofde van financial lease als langlopend moet worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Kortlopend deel van de schulden uit hoofde van financial lease, (< 1 jaar)	7.025	6.961
Langlopend deel van de schulden uit hoofde van financial lease, balanspost (> 1 jaar)	40.751	47.776
hiervan > 5 jaar	13.138	18.402

Erasmus MC heeft diverse langlopende verplichtingen die zich kwalificeren als financial lease.
De in het boekjaar 2018 in de exploitatie verwerkte rentelasten financial lease bedragen € 1,9 miljoen.

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar de toelichting bij de geconsolideerde balans.
Voor het verloopoverzicht van de langlopende schulden wordt verwezen naar bijlage 1.1.16 Overzicht langlopende schulden.
De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

PASSIVA

14. Overige kortlopende schulden en overlopende passiva

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	x € 1.000	x € 1.000
Crediteuren	70.345	65.331
Schulden aan groepsmaatschappijen	10.267	3.540
Aflossingsverplichtingen langlopende leningen	37.658	31.250
Kortlopend deel vooruitontvangen schadevergoeding Ministerie van VWS	25.572	25.100
Belastingen en sociale premies	19.517	62.785
Schulden ter zake pensioenen	9.128	8.512
Nog te betalen salarissen en overige personeelskosten	17.748	21.289
Vakantiegeld	25.219	23.994
Vakantiedagen	18.839	18.974
Overige schulden:		
- nog te betalen kosten	39.169	37.516
- afwikkeling oude schadelastjaren	55.372	51.493
- nog te betalen rente	8.055	6.618
- vooruitontvangen bedragen	7.726	7.031
- overige overlopende passiva	252	311
Totaal overige kortlopende schulden en overlopende passiva	344.867	363.744

Looptijd kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Belastingen en sociale premies

De daling van deze post betreft de betaling van de BTW integratieheffing (€ 43,4 miljoen) met betrekking tot de nieuwbouw.

Nog te betalen salarissen en overige personeelskosten

In de positie van 2017 is de éénmalige gratificatie voor het personeel opgenomen.

Kredietlimiet

De kredietlimiet bij bankinstellingen in rekeningcourant bedraagt in totaal € 120 miljoen. Voor een nadere toelichting op de gestelde zekerheden en/of convenanten wordt verwezen naar de toelichting bij de geconsolideerde balans.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

15. Risico's van financiële instrumenten

Algemeen

Het Erasmus MC maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die het Erasmus MC blootstelt aan kredietrisico, renterisico, kasstroomrisico en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen is een beleid inclusief een stelsel van limieten en procedures opgesteld om de risico's van onvoorspelbare ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de financiële prestaties te beperken.

Kredietrisico

Het Erasmus MC loopt kredietrisico over leningen en vorderingen opgenomen onder financiële vaste activa, onderhanden werken, overige vorderingen en liquide middelen. Het maximale kredietrisico bedraagt € 547,7 miljoen.

Het kredietrisico is geconcentreerd bij een aantal tegenpartijen of economisch verbonden tegenpartijen en dit betreft het volgende:

- Financiële vaste activa: € 19,0 miljoen (leningen u/g € 19,0 miljoen).
- Onderhanden werk uit hoofde van DBC's/DBC-zorgproducten: € 21,5 miljoen.
Vorderingen en overlopende activa: € 307,9 miljoen (bestaande uit: vorderingen op debiteuren en nog te factureren bedragen aan zorgverzekeraars, particulieren en derden (€ 293,1 miljoen) en nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa (€ 14,8 miljoen). In de post vorderingen op debiteuren is rekening gehouden met een mogelijke oninbaarheid van € 26,3 miljoen (Voorziening dubieuze debiteuren € 12,9 miljoen en aanpassing presentatie negatieve waarde deelneming € 13,4 miljoen) en in de post nog te factureren omzet DBC's/DBC-zorgproducten van € 13,8 miljoen.
- Liquide middelen: € 199,3 miljoen bij diverse banken.

De blootstelling aan kredietrisico van het Erasmus MC wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke afnemers.

Rente- en kasstroomrisico

Het beleid van het Erasmus MC is om haar financieringen aan te trekken met leningen die een vaste looptijd, een vaste rente en geen renteherziening gedurende de looptijd hebben. Uitzondering hierop zijn twee ING-leningen, die eind 2017 zijn overgenomen van Haven Service BV en die een variabele rente hebben.

Het Erasmus MC loopt renterisico over de rentedragende vorderingen, schulden en de twee ING-leningen, maar niet over het overgrote deel van de leningenportefeuille.

Het renterisico kan worden weergegeven door de volgende rentetypische vervalkalender die afwijkt van het aflossingsschema:

	Uitstaand bedrag per 31 dec 2018	≤ 1 jaar	> 1 en ≤ 5 jaar	> 5 en ≤ 10 jaar	> 10 jaar
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Opgenomen vastrentende leningen	848.707	-	10.939	76.650	761.118
Opgenomen variabel rentende leningen	18.958	18.958	-	-	0
Financial lease contracten	47.776	-	20.024	11.867	15.885

Indien de rente per 31 december 2018 met 1% zou stijgen waarbij alle andere variabelen constant blijven, zal de rentelast van het Erasmus MC in het jaar 2019 met een bedrag van € 0,2 miljoen stijgen. Reden hiervan is dat het Erasmus MC voornamelijk vastrentende langlopende financieringen heeft.

Liquiditeitsrisico

Het Erasmus MC bewaakt de liquiditeitspositie dagelijks door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen.

Het management ziet er op toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van het Erasmus MC te kunnen voldoen en dat tevens voldoende financiële ruimte onder de beschikbare faciliteiten beschikbaar blijft, zodat steeds wordt voldaan aan de gestelde leningconvenanten (zoals beschreven in de toelichting op de geconsolideerde balans in paragraaf 1.1.5.13).

Per 31 december 2018 bedragen de contractuele aflossingsverplichtingen:

	≤ 1 jaar	> 1 en ≤ 2 jaar	> 2 en ≤ 5 jaar	> 5 jaar
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Langlopende leningen	30.633	32.362	107.256	697.414
Financial lease contracten	7.025	7.265	20.348	13.138
Totaal per 31 december 2018	<u>37.658</u>	<u>39.627</u>	<u>127.604</u>	<u>710.552</u>

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

Toelichting van de reële waarde

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden en dergelijke benadert de boekwaarde daarvan.

De reële waarde en boekwaarde (inclusief lopende rente) van de overige in de balans verantwoorde financiële instrumenten kan als volgt worden weergegeven:

	Boekwaarde ultimo dec 2018	Marktwaarde ultimo dec 2018
	x € 1.000	x € 1.000
Langlopende schulden	867.665	867.665
Langlopende verplichten uit hoofde van financial lease	47.776	47.776
Totaal	<u>915.441</u>	<u>915.441</u>

De reële waarde (marktwaarde) is gelijkgesteld aan de boekwaarde ultimo 2018.

16. Niet in de balans opgenomen regelingen

Ronald McDonald Huis. Het Erasmus MC heeft zich contractueel verplicht gesteld het Ronald McDonald Huis bij Erasmus MC-Sophia over te nemen tegen de dan geldende marktwaarde, indien de exploitatie door de Ronald McDonald Stichting niet meer kan worden uitgeoefend. Het moment waarop dit zich voordoet is niet te voorspellen en daarmee ook de marktwaarde niet.

Materiële vaste activa. Met betrekking tot nieuwbouw- en instandhoudingsprojecten is op de balansdatum voor € 35,3 miljoen (2017: € 48,0 miljoen) opgedragen waarvoor nog werkzaamheden moeten worden gedaan en facturen moeten worden ontvangen.

Fiscale eenheid. De fiscale eenheid voor de omzetbelasting Erasmus MC, Erasmus MC Holding BV, c.s. omvat ultimo 2018 de volgende rechtspersonen:

- Academisch Ziekenhuis behorende bij de openbare universiteit Rotterdam (Erasmus MC)
- Erasmus MC Holding BV en de volgende dochtermaatschappijen:
 - Erasmus MC O&O Holding BV
 - Erasmus MC Diabetesstation BV
 - Erasmus Pharma BV
 - MI&EUR Implementation and Exploitation BV
 - Neurasmus BV
 - Sophia Research BV
 - Thoraxcentrum Research BV
 - ViroNovative BV
 - Erasmus MC Zorg Holding BV
 - Poliklinische Apotheek Erasmus MC BV
 - DermaHaven BV
 - Travelclinic Erasmus MC BV
- Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV
- Haven Service BV
- Erasmus MC Foundation

Op grond van de invorderingswet is Erasmus MC hoofdelijk aansprakelijk voor het totaal van de verschuldigde omzetbelasting van de fiscale eenheid. De totale positie van de fiscale eenheid bedraagt € 1,0 miljoen schuld.

Leaseauto's. Alle lopende leasecontracten zijn op basis van operational lease afgesloten. In het kader van personeelsbeloning is aan een beperkte groep personen binnen het Erasmus MC een leaseauto ter beschikking gesteld. Deze verplichting is te splitsen in een kortlopend deel van € 0,06 miljoen en een deel met een looptijd langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar van € 0,02 miljoen.

Daarnaast heeft het Erasmus MC vervoersmiddelen geleased. De kortlopende verplichting bedraagt € 0,007 miljoen. De verplichting langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedraagt € 0,01 miljoen.

Huurverplichtingen. Uit hoofde van aangegane huurcontracten heeft het Erasmus MC langlopende verplichtingen uitstaan van € 28,6 miljoen. Het kortlopende deel van deze verplichtingen bedraagt € 6,0 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 11,3 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 11,3 miljoen.

De huurverplichtingen hebben betrekking op kantoorruimte, datacentra, laboratoriumruimte, opslagruimte en parkeerruimte.

Haven Service BV is voor haar locatie aan het Haringvliet 2 te Rotterdam een huurovereenkomst aangegaan. Deze overeenkomst loopt tot en met 2020. De verplichting bedraagt in totaal € 1,8 miljoen.

1.1.13 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

Ten aanzien van deze verplichting heeft Erasmus MC een concerngarantie verstrekt aan de verhuurder. De verplichtingen van Erasmus MC uit hoofde van deze concerngarantie worden beperkt tot een maximumbedrag van het totaal van de bedragen van drie maanden huur, met dien verstande dat bij niet-nakoming van huurder de gehele concerngarantie kan worden geclaimd.

Dienstverlening bedden. Erasmus MC heeft een overeenkomst gesloten met betrekking tot de levering van bedden. In tegenstelling tot het verleden worden de bedden niet aangeschaft maar worden deze op basis van een dienstverlenings-overeenkomst afgenomen van de leverancier. In het contract is het rekening gehouden met total cost of ownership. Dit houdt in dat alle te verwachten kosten zoals afschrijving, vervanging en onderhoud worden meegenomen in het contract. In dit contract zijn alle bedgerelateerde kosten opgenomen. Het kortlopende deel van deze verplichting bedraagt € 0,8 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 3,2 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 9,5 miljoen. Dit contract is in 2018 afgesloten, levering gaat plaatsvinden vanaf 2019.

Onderhoudscontracten. Uit hoofde van aangegane onderhoudscontracten heeft het Erasmus MC langlopende verplichtingen uitstaan van € 15,3 miljoen. Het kortlopende deel van deze verplichtingen bedraagt € 9,7 miljoen. De verplichtingen langer dan één jaar en niet langer dan vijf jaar bedragen € 4,0 miljoen. De verplichtingen langer dan vijf jaar bedragen € 1,6 miljoen. De onderhoudscontracten hebben betrekking op terreinen, gebouwen en installaties.

Energiekosten. Het Erasmus MC heeft ten behoeve van de levering van elektriciteit en gas een tweejarig contract afgesloten. De kortlopende termijnverplichting is afhankelijk van het af te nemen volume in 2019.

Swanbridge Capital. Erasmus MC heeft samen met van Herk Investment, de Gemeente Rotterdam en dhr. Chahal goedkeuring gegeven aan het oprichten van Swanbridge Capital BV. Swanbridge Capital BV is een nieuw investeringsfonds dat zich richt op participaties in jonge Life Science ondernemingen die zich in een vroege fase van productontwikkeling bevinden. Deze ondernemingen hebben vaak nog geen Proof of Concept (PoC) bereikt voor hun technologie, maar bieden hoog potentieel. Erasmus MC Holding BV heeft € 1,5 miljoen toegezegd bij te zullen dragen aan het eigen vermogen van Swanbridge Capital BV. Erasmus MC heeft € 1,5 miljoen toegezegd om bij te zullen dragen aan het eigen vermogen van Erasmus MC Holding BV om dit mogelijk te maken. Naast de financiële steun zal het Erasmus MC ook bijdragen aan de ondersteuning en begeleiding van de participaties van Swanbridge Capital BV zoals in het fondsplan omschreven.

Garantie inzake Holland PTC BV. Erasmus MC heeft samen met Leids Universitair Medisch Centrum en Technische Universiteit Delft een garantieverklaring verstrekt aan de EIB te Luxemburg. "EIB Individuele Garant Maximumbedrag": met betrekking tot elke Garant, 33,3 procent van de Gegarandeerde Verplichtingen, vermeerderd met intresten daarop, evenals eventuele onderbrekingskosten, schadevergoedingen, onkosten of andere kosten krachtens Clausule 20 (Kosten) (op voorwaarde dat de maximumbedrag van de hoofdsom van het gewaarborgde krediet (hoofdsom) per individuele Garant onder deze garantie is € 30,0 miljoen).

Erasmus MC Zorg Holding BV. Op 24 juli 2018 is door Erasmus MC een leningsovereenkomst aangegaan met Erasmus MC Zorg Holding BV van € 2,5 miljoen, tegen een rente van 5,5%. In 2018 is de lening door Erasmus MC Zorg Holding BV niet afgeroepen.

1.1.14 MUTATIEOVERZICHT IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

	Kosten op- richting en uitgifte van aandelen	Kosten van ontwikkeling	Kosten van concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom	Kosten van goodwill die van derden is verkregen	Vooruit- betalingen op immateriële activa	Totaal
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Stand per 1 januari 2018						
- aanschafwaarde	-	-	37.073	-	3.101	40.174
- cumulatieve afschrijvingen	-	-	1.236	-	-	1.236
Boekwaarde per 1 januari 2018	-	-	35.837	-	3.101	38.938
Mutaties in het boekjaar						
- investeringen	-	-	11.413	-	-1.779	9.634
- afschrijvingen	-	-	3.015	-	-	3.015
- bijzondere waardeverminderingen	-	-	-	-	-	-
<i>- terugname geheel afgeschreven activa</i>						
.aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
.cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
<i>- desinvesteringen</i>						
aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
per saldo	-	-	-	-	-	-
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	-	-	8.398	-	-1.779	6.619
Stand per 31 december 2018						
- aanschafwaarde	-	-	48.486	-	1.322	49.808
- cumulatieve afschrijvingen	-	-	4.251	-	-	4.251
Boekwaarde per 31 december 2018	-	-	44.235	-	1.322	45.557

1.1.15 MUTATIEOVERZICHT MATERIELE VASTE ACTIVA

	Bedrijfs- gebouwen en terreinen x € 1.000	Machines en installaties x € 1.000	Andere vaste bedrijfs- middelen, technische en administratieve uitrusting x € 1.000	Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en voorstelbetalingen op materiële vaste activa x € 1.000	Niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële activa x € 1.000	Totaal x € 1.000
Stand per 1 januari 2018						
- aanschafwaarde	1.085.747	226.406	500.009	729.772	-	2.541.934
- cumulatieve afschrijvingen	647.921	137.329	396.983	-	-	1.182.233
Boekwaarde per 1 januari 2018	437.826	89.077	103.026	729.772	-	1.359.701
Mutaties in het boekjaar						
- investeringen	265.218	381.453	150.196	-674.581	-	122.286
- afschrijvingen	42.195	21.402	38.939	-	-	102.536
- bijzondere waardeverminderingen	-	-	-	-	-	-
- <i>terugname geheel afgeschreven activa</i>						
.aanschafwaarde	-	-	-	-	-	-
.cumulatieve afschrijvingen	-	-	-	-	-	-
- <i>desinvesteringen</i>						
aanschafwaarde	4.150	300	190.796	-	-	195.246
cumulatieve afschrijvingen	4.142	233	190.088	-	-	194.463
per saldo	8	67	708	-	-	783
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	223.015	359.984	110.549	-674.581	-	18.967
Stand per 31 december 2018						
- aanschafwaarde	1.346.815	607.559	459.409	55.191	-	2.468.974
- cumulatieve afschrijvingen	685.974	158.498	245.834	-	-	1.090.306
Boekwaarde per 31 december 2018	660.841	449.061	213.575	55.191	-	1.378.668

1.1.16 OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN per 31 december 2018

1.1.16.1 Schulden aan banken en kredietinstellingen

Leninggever	Datum	Hoofdsom	Totale loop- tijd	Soort lening	Werke- lijke rente	Restschuld 31 december 2017	Nieuwe leningen in 2018	Aflossing in 2018	Restschuld per 31 december 2018	Restschuld over 5 jaar	Resterende looptijd in jaren eind 2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Gestelde zekerheden
		x € 1.000			%	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000			x € 1.000	
NV BNG	02-05-2007	18.000	20	Onderhands	4,534%	8.550	-	900	7.650	3.150	9	lineair	900	recht op hypotheek
NV BNG	03-06-2011	110.000	35	Onderhands	4,695%	89.572	-	3.143	86.429	70.714	27	lineair	3.143	recht op hypotheek
EIB	09-12-2009	80.000	25	Onderhands	4,028%	54.400	-	3.200	51.200	35.200	16	lineair	3.200	recht op hypotheek
EIB	07-10-2010	123.000	35	Onderhands	3,243%	98.400	-	3.515	94.885	77.314	27	lineair	3.514	recht op hypotheek
EIB	29-03-2012	70.000	35	Onderhands	3,711%	60.000	-	2.000	58.000	48.000	29	lineair	2.000	recht op hypotheek
NV BNG	06-11-2013	35.000	30	Onderhands	3,470%	30.333	-	1.166	29.167	23.333	25	lineair	1.167	recht op hypotheek
EIB	14-11-2013	35.000	30	Onderhands	3,112%	30.333	-	1.166	29.167	23.333	25	lineair	1.167	recht op hypotheek
EIB	31-03-2014	30.000	30	Onderhands	3,200%	27.000	-	1.000	26.000	21.000	26	lineair	1.000	recht op hypotheek
NV BNG	31-03-2014	30.000	30	Onderhands	3,585%	27.000	-	1.000	26.000	21.000	26	lineair	1.000	recht op hypotheek
NV BNG	23-05-2016	75.000	30	Onderhands	2,820%	72.500	-	2.500	70.000	57.500	28	lineair	2.500	recht op hypotheek
NV BNG	29-03-2018	81.000	30	Onderhands	1,980%	-	81.000	1.350	79.650	66.150	30	lineair	2.700	recht op hypotheek
EIB	22-02-2018	92.000	30	Onderhands	1,698%	-	92.000	-	92.000	76.667	30	lineair	3.067	recht op hypotheek
NV BNG	29-03-2012	70.000	35	Onderhands	3,850%	60.000	-	2.000	58.000	48.000	29	lineair	2.000	recht op hypotheek
ING Groenbank NV	01-11-2017	10.000	10	Onderhands	1,180%	10.000	-	-	10.000	2.917	6	lineair	417	geen
ING Bank NV	03-11-2017	50.000	10	Onderhands	1,790%	50.000	-	-	50.000	47.276	6	lineair	160	geen
AG Insurance NV	20-11-2015	40.000	20	Onderhands	2,370%	40.000	-	-	40.000	40.000	17	lineair	-	recht op hypotheek
AG Insurance NV	20-11-2015	20.000	20	Onderhands	2,370%	20.000	-	-	20.000	20.000	17	lineair	-	recht op hypotheek
ABN-Amro NV	25-10-2007	20.000	20	Onderhands	4,645%	10.000	-	1.000	9.000	4.000	9	lineair	1.000	geen
RON	06-12-2016	4.180	20	Onderhands	0,000%	375	245	-	620	62	17	lineair	-	geen
BV NEA	28-09-2012	10.000	10	Onderhands	3,200%	10.000	-	-	10.000	-	4	einde looptijd	-	geen
ING Bank NV	14-12-2017	8.240	16	Onderhands	1,000%	8.240	-	515	7.725	5.150	15	lineair	515	geen
ING Bank NV	14-12-2017	12.150	13	Onderhands	1,000%	12.150	-	917	11.233	6.648	12	lineair	917	geen
NV BNG	18-12-2017	227	5	Onderhands	2,030%	227	-	45	182	-	4	lineair	45	rijksgarantie VWS
NV BNG	18-12-2017	191	3	Onderhands	1,820%	191	-	64	127	-	2	lineair	64	rijksgarantie VWS
Rabobank	22-12-2017	788	5	Onderhands	3,030%	788	-	158	630	-	4	lineair	157	geen
						720.059	173.245	25.639	867.665	697.414				
													30.633	

1.1.16 OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN per 31 december 2018

1.1.16.2 Schulden uit hoofde van financial lease

Leninggever	Datum	Hoofdsom	Totale loop- tijd	Soort lening	Werke- lijke rente	Restschuld 31 december 2017	Nieuwe leningen in 2018	Aflossing in 2018	Restschuld per 31 december 2018	Restschuld over 5 jaar	Resterende looptijd in jaren eind	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Gestelde zekerheden
		x € 1.000			%	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000			x € 1.000	
ABN-Amro NV	20-12-2013	20.000	9	Lease	3,070%	11.606	-	2.221	9.385	-	4	annuïteit	2.290	pandrecht
ABN-Amro NV	20-12-2013	20.000	10	Lease	3,230%	12.604	-	1.965	10.639	-	5	annuïteit	2.030	pandrecht
ABN-Amro NV	30-12-2014	20.000	9,5	Lease	2,000%	14.090	-	2.223	11.867	959	6	annuïteit	2.095	pandrecht
Zorgvastgoed Zeeland BV	01-01-2016	17.365	17	Lease	5,771%	16.437	-	552	15.885	12.179	14	annuïteit	610	geen
						54.737	-	6.961	47.776	13.138			7.025	

1.1.17 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE RESULTATENREKENING

1.1.17.1 Gesegmenteerde enkelvoudige resultatenrekening

Segment - Erasmus MC Zorg

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Opbrengsten uit gebudgetteerde zorgprestaties	17	1.001.600	945.284
Subsidies	18	137.174	136.693
Overige bedrijfsopbrengsten	19	71.795	72.351
Som der bedrijfsopbrengsten		1.210.569	1.154.328
BEDRIJFSLASTEN			
Personeelskosten	20	661.352	618.421
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	21	85.978	63.607
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	22	-	-
Overige bedrijfskosten	22	442.258	409.242
Som der bedrijfslasten		1.189.588	1.091.270
BEDRIJFSRESULTAAT		20.981	63.058
Financiële baten en lasten	23	-4.285	-20.322
RESULTAAT BOEKJAAR		16.696	42.736

1.1.17.1 Gesegmenteerde enkelvoudige resultatenrekening

Segment - Erasmus MC O&O

	Ref.	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
BEDRIJFSOPBRENGSTEN			
Subsidies	18	122.384	120.828
Overige bedrijfsopbrengsten	19	141.358	135.550
Som der bedrijfsopbrengsten		<u>263.742</u>	<u>256.378</u>
BEDRIJFSLASTEN:			
Personeelskosten	20	171.641	164.536
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	21	14.740	13.599
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	22	-	-
Overige bedrijfskosten	22	67.194	71.759
Som der bedrijfslasten		<u>253.575</u>	<u>249.894</u>
BEDRIJFSRESULTAAT		10.167	6.484
Financiële baten en lasten	23	1.479	1.672
RESULTAAT BOEKJAAR		<u><u>11.646</u></u>	<u><u>8.156</u></u>

1.1.17.2 Aansluiting totaal resultaat met resultaten segmenten

	2018 x € 1.000	2017 x € 1.000
Segment - Erasmus MC Zorg	16.696	42.736
Segment - Erasmus MC O&O	11.646	8.156
Resultaat volgens enkelvoudige resultatenrekening	<u><u>28.342</u></u>	<u><u>50.892</u></u>

1.1.17.3 Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening

BATEN**17. Opbrengsten zorgprestaties**

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Opbrengsten zorgverzekeringswet (exclusief subsidies)	863.693	808.659
Beschikbaarheidsbijdragen Zorg	130.138	125.456
Overige zorgprestaties	7.769	11.169
	1.001.600	945.284

De opbrengsten zorgverzekeringswet zijn in het jaar 2018 € 55,0 miljoen hoger dan in het voorgaande jaar, als gevolg van toenemende productie en betere afspraken met zorgverzekeraars.

De toename van de beschikbaarheidsbijdragen Zorg in 2018 wordt verklaard door prijsindexatie en afrekeningen uit oude jaren.

18. Subsidies

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Rijksbijdrage werkplaatsfunctie en medische faculteit van UMC's	185.901	182.386
Beschikbaarheidsbijdragen opleidingen	72.037	72.210
Overige subsidies, waaronder loonkostensubsidies en EU-subsidies	1.620	2.925
Totaal	259.558	257.521

Rijksbijdrage werkplaatsfunctie en medische faculteit van UMC's. De hogere opbrengsten in 2018 betreft prijsindexatie ten opzichte van 2017.

Beschikbaarheidsbijdragen opleidingen. Hieronder zijn opgenomen de subsidies ten behoeve van de medische vervolgoedingen, het Fonds Zorgopleidingen (FZO) en de subsidies kwaliteitsimpuls.

19. Overige bedrijfsopbrengsten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Overige dienstverlening (waaronder 2e-4e geldstroom UMC's voor onderzoek):		
- opbrengsten uit EMF, projectmatig	72.727	72.393
- opbrengsten uit opleidingen, parkeren, restaurants en overige diensten	11.791	12.180
Overige opbrengsten (waaronder vergoeding voor uitgeleend personeel en verhuur onroerend goed):		
- doorberekende personeelskosten, niet-projectmatig	36.685	33.749
- andere opbrengsten, subsidies en bijdragen	91.950	89.579
Totaal	213.153	207.901

Andere opbrengsten, subsidies en bijdragen. De stijging in deze opbrengsten wordt met name veroorzaakt door de toename van activiteiten met derden. Hieronder is ook opgenomen de vrijval uit de vooruitontvangen schadevergoeding van het Ministerie van VWS van € 27,0 miljoen (2017: € 25,1 miljoen).

1.1.17.3 Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening

LASTEN

20. Personeelskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Lonen en salarissen	599.584	577.013
Sociale lasten	60.885	57.106
Pensioenpremie	80.804	72.835
Dotaties voorzieningen personele regelingen	7.919	10.712
Andere personeelskosten	33.038	31.795
Subtotaal	782.230	749.461
Personeel niet in loondienst	50.763	33.496
Totaal personeelskosten	832.993	782.957

Specificatie gemiddeld aantal personeelsleden (in fte's) per segment:

- Zorg	7.910	7.679
- O&O	2.230	2.128

Gemiddeld aantal personeelsleden op basis van fulltime-eenheden

10.140	9.807
--------	-------

De toename van de personeelskosten met € 50,1 miljoen is als volgt te verklaren:

	x € 1 mln.
Toename van de bezetting	19,7
Stijging door schaaldoorloop, eenmalige uitkering en cao-maatregelen	12,1
Mutatie eenmalige lonen en salarissen	-5,4
Effect mutatie saldo nog te betalen verlofuren	-3,8
Totaal mutatie lonen en salarissen	22,6
Hoger aandeel premies werknemersverzekeringen	5,0
Lagere suppleties bij arbeidsongeschiktheid (zwangerschapsuitkeringen)	-1,2
Hogere pensioenpremie door toename van de bezetting en hogere premie	8,0
Lagere dotaties aan voorzieningen voor personele regelingen. Dit betreft met name de lagere dotatie aan de voorziening voor arbeidsongeschiktheid (€ -2,3 miljoen), jubileumvoorziening (€ -0,6 miljoen), reorganisatievoorziening (€ -0,5 miljoen), en de hogere dotatie aan de voorziening voor wachtgeld (€ 0,6 miljoen)	-2,8
Hogere andere personeelskosten door met name stijging van de reiskosten en ook de overige personeelskosten als gevolg van de opening van de nieuwbouw	1,2
Hogere kosten personeel niet in loondienst	17,3
	50,1

De gemiddelde personeelssterkte over 2018, omgerekend naar volledige formatieplaatsen, bedraagt 10.140 fte (2017: 9.807 fte). Deze aantallen zijn inclusief uurloners en exclusief personeel niet in loondienst.

Personeel niet in loondienst

De hogere kosten personeel niet in loondienst betreft voor circa € 10,0 miljoen inhuur personeel welke samenhangt met de overgang naar de nieuwbouw.

1.1.17.3 Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening

LASTEN

21. Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Afschrijvingen vaste activa:		
- immateriële vaste activa	3.015	1.236
- materiële vaste activa	102.536	81.970
Subtotaal afschrijvingen vaste activa	105.551	83.206
Vrijval uit vooruitontvangen investeringssubsidies	-4.833	-6.000
Totaal afschrijvingen in resultatenrekening	<u>100.718</u>	<u>77.206</u>

Afschrijving vaste activa. Voor een toelichting op de afschrijvingen vaste activa wordt verwezen naar de toelichting op de immateriële en materiële vaste activa bij de enkelvoudige balans.

Vrijval uit vooruitontvangen investeringssubsidies. Voor een toelichting op de vooruitontvangen investeringssubsidies wordt verwezen naar de toelichting op de materiële vaste activa bij de enkelvoudige balans.

22. Overige bedrijfskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten	36.103	27.509
Algemene kosten	84.339	73.727
Patiënt-, onderwijs- en onderzoekgebonden kosten	356.063	334.043
Onderhoud en energiekosten	31.765	29.884
Huur en leasing	7.889	7.384
Dotaties en vrijval voorzieningen	-6.707	8.454
Totaal overige bedrijfskosten	<u>509.452</u>	<u>481.001</u>

Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten. De stijging van deze kosten wordt met name veroorzaakt doordat onder de hotelmatige kosten eenmalige kosten met betrekking tot inrichting en inhuizing van de nieuwbouw zijn opgenomen (€ 7,5 miljoen).

Algemene kosten. De toename van deze kosten worden voornamelijk veroorzaakt door de sanerings- en sloopkosten van het oude Dijkzigt ziekenhuis (€ 7,5 miljoen).

Patiënt-, onderwijs- en onderzoekgebonden kosten. De stijging van deze kosten wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten onderzoeksfuncties (€ 1,5 miljoen), hogere kosten geneesmiddelen (€ 17,6 miljoen), hogere kosten prothesen en implantaten (€ 1,5 miljoen), hogere kosten behandelingsmiddelen (€ 1,6 miljoen), hogere kosten instrumentarium en apparatuur (€ 1,9 miljoen) en hogere overige patiënt- en onderzoekgebonden kosten (€ 1,7 miljoen). Daarnaast is sprake van lagere kosten bloedproducten (€ -3,8 miljoen).

Onderhoud en energiekosten. De kosten van energie zijn in 2018 € 1,0 miljoen hoger dan in 2017. Door de ingebruikname van de nieuwbouw is het energieverbruik gedaald. Echter als gevolg van hogere tarieven voor verbruik en netbeheer zijn de kosten per saldo hoger. Ook de kosten van stadsverwarming zijn ondanks de afname in gebruik van warmte (-9,5%) gestegen ten opzichte van 2017 als gevolg van de stijging van de tarieven.

Dotaties en vrijval voorzieningen. In 2018 bestaat deze post met name uit de vrijval uit de voorziening voor EMF-projecten van € -3,3 miljoen (2017: € -0,5 miljoen), de voorziening asbestsanering van € -0,6 miljoen (2017: € 1,9 miljoen), de voorziening dubieuze debiteuren van € -0,9 miljoen (2017: 5,9 miljoen) en de overige voorzieningen van € -1,9 miljoen (2017: € 1,1 miljoen).

1.1.17.3 Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

23. Financiële baten en lasten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Rentebaten	2.118	1.468
Rentelasten	-28.547	-26.638
Subtotaal rentebaten en -lasten	-26.429	-25.170
Resultaat uit deelnemingen	23.623	6.520
Totaal financiële baten en lasten	-2.806	-18.650

De toename van de rentelasten wordt grotendeels veroorzaakt doordat in 2018 leningen (€ 173 miljoen) zijn opgenomen voor de financiering van de nieuwbouw. In 2017 zijn leningen voor een bedrag van € 60 miljoen opgenomen, waarvan de rentelasten in 2017 slechts voor een gedeelte van het boekjaar in de resultatenrekening waren opgenomen en in 2018 voor het volledige jaar.

Resultaat uit deelnemingen:

	2018	2017
	x € 1.000	x € 1.000
Erasmus MC Holding BV (100%)	7.932	1.668
Admiraal de Ruyter Ziekenhuis BV (100%)	5.319	6.128
Haven Service BV (100%)	10.372	-
Havenziekenhuis en Instituut voor Tropische Ziekten BV (100%)	-	-3.583
Correctie resultaat voorgaand boekjaar Havenziekenhuis en Instituut voor Tropische Ziekten BV	-	2.307
	23.623	6.520

1.1.18 Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De Raad van Bestuur heeft de jaarrekening 2018 vastgesteld in de vergadering van 20 mei 2019.

De Raad van Toezicht heeft de jaarrekening 2018 goedgekeurd en bekrachtigd in de vergadering van 28 mei 2019.

Resultaatbestemming

Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatbestemming in paragraaf 1.1.9.3 Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening.

Ondertekening door bestuurders en toezichthouders

prof. dr. E.J. Kuipers
Voorzitter Raad van Bestuur

mr. P.G. de Vries
Voorzitter Raad van Toezicht

drs. D.W. Voetelink RA
Vice-voorzitter Raad van Bestuur

drs. G.A. van Albada-Kuipers
Vice-voorzitter Raad van Toezicht

prof. dr. J.P.T.M. van Leeuwen
Lid Raad van Bestuur / Decaan

prof. mr. A.C. Hendriks
Lid Raad van Toezicht

dr. J.G. Boonstra
Lid Raad van Bestuur

dr. C.M. Hooymans
Lid Raad van Toezicht

J. Turkesteen RA
Lid Raad van Toezicht

Origineel getekend door Raad van Bestuur en Raad van Toezicht op 28 mei 2019.

1.2 Overige gegevens

1.2 OVERIGE GEGEVENS

1.2.1 Nevenvestigingen

Rotterdam Science Tower (RST): De Erasmus MC Incubator is gevestigd op de 18e verdieping van de Rotterdam Science Tower. RST is een multifunctioneel bedrijfsverzamelgebouw: een unieke mix van laboratoriumruimte, kantoorruimte en faciliteiten voor laboratorium onderwijs.

RST is één van de initiatieven binnen Rotterdam, waarmee de stad innovatie op het gebied van Life & Health Sciences stimuleert. Als centrum voor deze activiteiten is RST optimaal uitgerust om een belangrijke rol te spelen in deze sector. In RST zijn onder meer bedrijven gehuisvest die actief zijn in life sciences: medische start-ups en spin-offs van het Erasmus MC. Verder is de opleiding laboratoriumtechniek (onderdeel van ROC Zadkine) in RST gevestigd.

KinderHaven: KinderHaven is een polikliniek voor kinderen van 0 tot 18 jaar met astma, allergie/eczeem of neurologische problemen, zoals gedragsproblemen of hoofdpijn. Dit poliklinische centrum is opgezet door het Erasmus MC-Sophia en is gevestigd in Havenpolikliniek Rotterdam.

De afdeling Epidemiologie heeft tevens een vestiging op de Briandplaats 15 te Rotterdam.

De afdeling Radiotherapie heeft tevens een vestiging naast het Albert Schweitzer Ziekenhuis, locatie Dordwijk te Dordrecht.

1.2.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring is opgenomen op de volgende pagina.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van toezicht en de raad van bestuur van Erasmus MC

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Erasmus MC te Rotterdam (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Erasmus MC per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling verslaggeving WTZi (RvW).

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2018;
- 2 de geconsolideerde en enkelvoudige resultatenrekening over 2018; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Erasmus MC zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de klassenindeling bezoldigingsmaximum

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij het bezoldigingsmaximum WNT 2015/2014 zoals bepaald en verantwoord door Erasmus MC als uitgangspunt gehanteerd voor onze controle en hebben wij geen werkzaamheden verricht op de totstandkoming van dit bezoldigingsmaximum 2015/2014.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bijlage verantwoording werkplaatsfunctie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- alle informatie bevat die op grond van de RvW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van de RvW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van de RvW wordt vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de raad van bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de RvW. In dit kader is de raad van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de raad van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de raad van bestuur afwegen of Erasmus MC in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de raad van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de raad van bestuur het voornemen heeft om Erasmus MC te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De raad van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of Erasmus MC haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van Erasmus MC.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van Erasmus MC;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de raad van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door de raad van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of Erasmus MC haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat Erasmus MC haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen of de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amstelveen, 28 mei 2019

KPMG Accountants N.V.

M.W.J. van de Luur RA

1.3 Bijlagen

1.3.1 Verantwoording werkplaatsfunctie

De verantwoording over de besteding van de Rijksbijdrage Werkplaatsfunctie 2018 is opgesteld aan de hand van het "CapGemini model" waarover met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is afgesproken dat het voor de verantwoording gebruikt kan worden.

Het model is eind 2017 geëvalueerd. Er hebben naar aanleiding hiervan marginale aanpassingen plaats gevonden, welke zijn afgestemd binnen de NFU en met de VSNU. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is hierover geïnformeerd. Het Erasmus MC heeft het afgesproken model conform toegepast.

Kostentoerekening Werkplaatsfunctie

	Grondslag	% WPF	WPF	Aandeel van huidig Werkplaats- budget
Kosten gebouwen en terreinen	80.858.792	25%	20.214.698	22,2%
Genormeerde rente en afschrijvingen cf. DHAZ (Bron: OCW)	59.651.424	25%	14.912.856	16,4%
Stand Augustus 2008 (in € 10.000)			14.912.856	
Mutaties december 2008 (in € 1.000)				
Overige gebouwgebonden kosten	17.672.807	25%	4.418.202	4,9%
Indirecte kosten (20% van directe kosten)	3.534.561	25%	883.640	1,0%
Kosten medische en overige inventaris	47.540.645	25%	11.885.161	13,0%
Afschrijvingen	27.919.484	25%	6.979.871	7,7%
Kosten van kapitaal	1.395.974	25%	348.994	0,4%
Huur, Lease	1.095.341	25%	273.835	0,3%
Verbruik, onderhoud en reparatie	14.092.315	25%	3.523.079	3,9%
Indirecte kosten (20% van directe kosten)	3.037.531	25%	759.383	0,8%
Kosten personeel	120.166.701	25%	30.232.668	33,2%
Medisch specialisten & ondersteuning				
Salaris medisch specialisten	47.687.139	33%	15.736.756	17,3%
Salaris niet-wetenschappelijk personeel tbv medisch specialisten	9.537.428	20%	1.907.486	2,1%
Indirecte kosten (20% van directe kosten)	11.444.913	20%	2.288.983	2,5%
Overige wetenschappelijke staf & ondersteuning				
Salaris wetenschappelijke staf	30.653.108	20%	6.130.622	6,7%
Salaris niet-wetenschappelijk personeel tbv wetenschappelijke staf	12.261.243	20%	2.452.249	2,7%
Indirecte kosten (20% van directe kosten)	8.582.870	20%	1.716.574	1,9%
Totale verdragingskosten			29.609.373	32,5%
Waarvan intern			24.469.249	26,9%
Waarvan extern (affiliatie)			5.140.124	5,6%
Affiliatie	5.654.136	100%	5.654.136	6,2%
Affiliatievergoedingen	5.140.124			
Indirecte kosten (10% van directe kosten)	514.012			
Overige kosten	6.005.210	100%	6.005.210	6,6%
Wachtgeld	6.005.210	100%	6.005.210	6,6%
TOTAAL BEREKEND			97.947.111	107,5%
RIJKSBIJDRAGE WERKPLAATSFUNCTIE 2018 (BRON: OCW)			91.093.729	100,0%
VERSCHIL			6.853.382	7,5%

